

**TC. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE**

**KADININ EĞİTİM DURUMUNUN AİLE İÇİ İLETİŞİMİNE ETKİSİNİN  
İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS (MASTER) TEZİ**

**Hazırlayan  
Hülya BOZDAĞ**

**Tez Danışmanı  
Yrd. Doç. Dr. Şule KAYA**

**İstanbul, 2006**

## ÖNSÖZ

Hayatımın 30 yılını eş, anne, ev kadını ve eğitimci olarak sürdürdüm. Bu süre içerisinde kadın kimliğimin beni ve çevremdekileri etkilediğini fark ettim. Kadın, eğitim ve aile üçgeni veya eğitilmiş, çalışan, anne, kadının neler yaşadığı, nelerden etkilendiği konusundaki araştırmanın topluma önemli bir hizmet sunacağını düşündüm. Bu sebeple kadın, eğitim, aile üçgeninin birbirlerini nasıl etkilediğini inceleyen 'Kadının eğitim durumunun aile içi iletişimine etkisinin incelenmesi' adlı çalışmaya karar verdik. Yapılan çalışma bu üç kavramla uzun süre iç içe yaşarken, aile içi iletişimde ortaya çıkan aksaklıkların neler olduğunu, bunları doğuran faktörlerin neler olabileceğini, aile içi iletişimin toplum ve aile bireyleri açısından önemini vurgulamayı amaçlamaktadır.

Çalışmam sırasında yardımlarını esirgemeyen, değerli görüşleriyle bana yol gösteren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şule KAYA'ya,

Çalışmamın farklı aşamalarında gösterdikleri ilgi ve yardımlarından dolayı Maltepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü hocalarıma,

Çalışmalarımı gerçekleştirmede desteklerini esirgemeyen Maltepe Üniversitesi Yabancı Diller Bölüm Başkanı Yıldız CAN'a, çalışmalarım sırasında kolaylık sağlayan Bölüm Başkan Yardımcısı Mahir SARIGÜL'e ve yardımları ve destekleri için bölüm arkadaşlarıma,

Çalışmama katılan, okuma-yazma kursunun azimli, çalışkan öğrenci kadınlarına ve anket sorularımı özenle cevaplandıran üniversite mezunu kadınlara,

Okuma–yazma kursundaki kursiyelere anket sorularını uygulamamda başarıyla ve canı gönülden bana yardımcı olan öğrencilerime,

Pilot çalışmam sırasında gönüllü olarak anket sorularımı cevaplandırarak anketi geliştirmemde bana yardımcı olan Maltepe Üniversitesinin kadın hizmetlilerine,

Tüm hayatım boyunca eğitim konusunda bana destek veren anne ve babama,

Çalışmam boyunca gerekli ortamı yaratan ve destekleyen eşime, verdikleri yardım için oğullarım Emre, Egemen ve yeğenim Tuğçe ile dostlarıma,

Yürekten teşekkür ederim.

## ÖZET

Bu araştırma, eğitimle başlayan bilinçlenme sürecinin kadının aile içindeki yerini daha olumlu bir yere taşıyıp taşımadığını ve aile içi ilişkilerinde okur-yazar olmayan kadınlara göre herhangi bir değişiklik olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın başlangıcında kadınların yüksek eğitim almasıyla aile içi ilişkileri arasında pozitif bir ilgileşim olduğu düşünülmüştür.

Araştırma İstanbul Marmara Eğitim Vakfı'nın 2005/2006 Ulusal Eğitime Destek Kampanyası kapsamındaki okuma yazma kursuna yeni başlayan 30 evli ve çocuklu kadın kursiyere ve farklı meslek gruplarından 30 evli ve çocuklu üniversite mezunu kadına uygulanmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla 24 soruluk kişisel Bilgi Formu, 77/84 (77+7)soruluk anket, 60 sorudan oluşan 'Aile Değerlendirme Ölçeği', 36 sorudan oluşan 'Aile Yapısını Değerlendirme Aracı' ve 20 sorudan oluşan 'Durumluk Kaygı Envanteri' uygulanmıştır. Sorular kursiyerlere, henüz okur-yazar olmadıkları için tek tek okunmuş olup, açık uçlu sorulmuştur. Verdikleri cevaplar doğrultusunda aşağıdaki seçenekler işaretlenmiştir. Sınıf ortamında, öğretmenlerinin sorumluluğunda 30 evli kadına, Anket ve Bilgi Formu uygulanmış ve gözlem yapılmıştır.

Veriler aritmetik ortalama, standart sapma, çift yönlü varyans analizi, t-testi ve Pearson çarpım moment korelasyon kat sayısı hesaplamaları kullanılarak SPSS programının 11. versiyonuyla bilgisayarda analiz edilmiştir. Grafik ve tablolarda MS Office Excel 2000 kullanılmıştır.

Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda elde edilen bulgulara göre, beklentiler doğrultusunda, üniversite bitirmiş denekler birlik, yetkinlik, roller, duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevlerde okur-yazar olmayan deneklere göre anlamlı derecede farklılaşmıştır. Buna karşılık okur-yazar olmayan denekler doyum ve dirençte üniversite eğitimi almış deneklere göre anlamlı derecede farklılaşmıştır. İki grup arasında iletişim, duygusal bağlam, yönetim ve problem çözmede anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Bu sonuçlara göre üniversite bitirmiş olmanın ailedeki birlik, yetkinlik, roller, duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler ile yüksek ilişkileri saptandı. Beklenenin tersine doyumda üniversite eğitimi almış grubun okur-yazar olmayan gruba göre anlamlı bir şekilde daha olumsuz tutum sergiledikleri gözlenirken, eğitimle birlikte farkındalıkların ve beklentilerin arttığı, dolayısıyla doyumsuzluğu tetiklediği saptanmıştır. Direnç endeksinde okuyazar olmayan grup, üniversite eğitimi almış gruba göre olumsuz yönde farklılık göstermiştir. Vizyonun darlığının ve eğitimsizliğin yeniliklere hoşgörülle bakmayı engellediği ve eleştiriye direnç gösterildiğini ortaya koymuştur. İki grup arasında iletişim, duygusal bağlam, yönetim, problem çözme ve kaygı konusunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Kaygı konusunda, durumluk kaygı envanterinin normal popülasyondaki yüksek risk gruplarını taramada ve klinik popülasyonda kullanımının daha

yararlı olacağı görülmüştür. 'Normal' insanların kaygı durumlarının ise, belki bu amaçla geliştirilebilecek yeni bir ölçekle belirlenebileceği düşünülmüştür.

## **ABSTRACT**

This research examines if the consciousness raising which starts through higher education provides a better position for women in the family and if there is a significant difference between the educated and the illiterate women's relationship with their family members.

It was hypothesized that there would be a positive correlation between women's having higher education and having a good relationship in the family.

The scales and the questionnaire were given to two groups of 30 married women with children (totally 60 women) 1- A university graduate group of 30 from various professional groups. 2- An illiterate group of 30 who have just started to learn how to read and write under the auspices of İstanbul Marmara Eğitim Vakfı 2005-2006 Ulusal Eğitime Destek Kampanyası.

Family's psychological well-being was measured by the Family Structure Evaluation Device (AYDA) and Family Assesment Device (ADÖ) and Spielberger's Anxiety Scale. The subjects of this study were also asked to complete a 84-question Personal Information Form. Each question which was open-ended was read to the illiterate group face to face as they don't know how to write and read yet. While the questions were being answered, they were being observed.

Data collected from the questionnaires and scales was statistically analysed with the help of the SPSS 11 computer programme to perform arithmetic mean, standart deviation, variance, t-test and Pearson multiply momentum correlation efficient. For tables MS Office Excel 2000 was used..

The significant correlations found between family relationships and the higher education women get confirm our hypothesis suggesting that as the women's education appears to be higher, their familial unitedness, roles, affective responsiveness, behaviour control, general functions and competency get better in comparison with the illiterate group. On the other hand, contrary to hypotheses one, two, six and thirteen no significant differences were found between the university graduate group and the illiterate group and their problem solving, emotional context, management, communication and situational anxiety. Contrary to expectations of hypotheses seven and eight , the university graduate subjects do not show significantly higher satisfaction or resistance but show significantly more unfavourable attitudes in both hypotheses than those who are illiterate.

These results suggest that through education consciousness raising and high expectations trigger dissatisfaction. Lacking vision because of illiteracy begets low tolerance and resistance to criticism. Illiterate subjects showed significant difference in satisfaction and resistance in comparison with the university graduate group.

These results also suggest that having university education significantly affect women's unitedness, management, competency, roles, affective responsiveness, affective involvement, behaviour control and general functions in the family relationship.

In regards to Spielberger's Anxiety Scale, it seems that Situational Anxiety Scale can be more useful as a screening device for high risk groups in



normal and for clinical populations. We thought that a new scale to be developed for this purpose can be used.

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET .....	III
ABSTRACT .....	VI
İÇİNDEKİLER .....	IX
GRAFİKLERİN LİSTESİ.....	XII
TABLolar LİSTESİ .....	XV

<b>I GİRİŞ.....</b>	<b>1</b>
1.1. Problem.....	5
1.2. Amaç.....	6
1.3. Önem.....	9
1.4. Sayılı.....	9
1.5. Sınırlılıklar.....	10
<b>II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....</b>	<b>11</b>
2.1. AİLE .....	11
2.2. AİLE İLİŞKİLERİ.....	13
2.2.1. İletişim.....	14
2.2.2. Karı-koca İlişkileri .....	16
2.2.2.1 Evlilikte Çatışma.....	16
2.2.2.2. Evlilikte Tatmin.....	18
2.2.3. Anne-baba-çocuk İlişkileri.....	19
2.2.4. Geniş Aileyle İlişkiler.....	21

2.2.5. Ailede İş Bölümü.....	22
2.3. KADIN .....	24
2.3.1. Kadının Psikososyal Kimliği.....	24
2.3.2. Kadın Haklarına Bakış (Kadının İnsan Hakları).....	27
2.4 EĞİTİM.....	30
2.4.1. Kadın Eğitime Bakış.....	30
2.4.2. Eğitim Görmüş Meslek Kadını .....	32
2.4.3. Bilinç Yükseltme.....	34
2.4.4. Yaygın Eğitim.....	36
2.4.5. Yetişkin Eğitimi.....	37
2.5 GECEKONDU .....	39
<b>III. YÖNTEM.....</b>	<b>42</b>
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	42
3.2. EVREN, ÖRNEKLEM VE DENEKLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ .....	43
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI .....	60
3.3.1. Hazırlık Safhası.....	60
3.3.2. Veri Toplama Araçları.....	64
3.3.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	64
3.3.2.2. Anket.....	64
3.3.2.3. Aile Değerlendirme Ölçeği.....	64
3.3.2.4. Aile Yapısını Değerlendirme Aracı.....	66
3.3.2.5. Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri.....	66
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	67

3.5.SÜRE VE OLANAKLAR.....	67
<b>IV BULGULAR VE TARTIŞMA.....</b>	<b>68</b>
4.1.Anket Bulguları.....	69
4.2 Spielberger Anksiyete Ölçeğine Göre T-Testi Sonuçları.....	144
4.3.Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeğine Göre T-Testi Sonuçları ....	145
4.4 Aile Değerlendirme Ölçeğine Göre T-Testi Sonuçları.....	148
4.5.Ölçekler Arası Korelasyon Sonuçları.....	151
4.6. Tartışma .....	154
4.7.Genel Tartışma.....	172
<b>V. SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>	<b>178</b>
5.1. Sonuç.....	178
5.2. Öneriler.....	181
<b>KAYNAKLAR.....</b>	<b>183</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>193</b>
EK-1- a - Üniversite Mezunu Denekler İçin Anket.....	193
EK-1- b- Okur Yazar Olmayan Denekler İçin Ankete İlave Sorular .....	205
EK-2 : Durumluk Kaygı Envanteri .....	206
EK-3: AYDA Soru Formu .....	208
EK-4 : ADÖ Soru Formu.....	211
EK-5: AYDA Ölçek Alt Testleri Sonuçları.....	219
EK-6: ADÖ Ölçek Alt Testleri Sonuçları.....	223

## **GRAFİKLERİN LİSTESİ**

Grafik–3.2.1: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Grafik–3.2.2: Üniversite Mezunu Deneklerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Grafik–3.2.3: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımı Grafiği

Grafik–3.2.4: Üniversite Mezunu Deneklerin Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımı Grafiği

Grafik–3.2.5: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerinin Grafiği

Grafik–3.2.6: Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerinin Grafiği

Grafik–3.2.7: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Eşlerinin Mesleki Durumları

Grafik–3.2.8: Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Mesleki Durumları

Grafik–3.2.9: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Hanelerine Giren Aylık Toplam Gelir Dağılımı

Grafik–3.2.10: Üniversite Mezunu Deneklerin Hanelerine Giren Aylık Toplam Gelir Dağılımı

Grafik–3.2.11: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Sahip Oldukları Maddi Değerlere Göre Dağılımı Grafiği

Grafik-3.2.12: Üniversite Mezunu Deneklerin Sahip Oldukları Maddi Değerlere Göre Dağılımı

Grafik-3.2.13: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Oturdukları Evin Mülkiyetine Göre Dağılımı

Grafik-3.2.14: Üniversite Mezunu Deneklerin Oturdukları Evin Mülkiyetine Göre Dağılımı

Grafik-3.2.15: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Aile Yapıları

Grafik-3.2.16: Üniversite Mezunu Deneklerin Aile Yapıları

Grafik-3.2.17: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Mesleki Durumları

Grafik-3.2.18: Üniversite Mezunu Deneklerin Mesleki Durumları

Grafik-3.2.19: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılım Tablosu

Grafik-3.2.20: Üniversite Mezunu Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılım Tablosu

Grafik-3.2.21: Okur-yazar Olmayan Deneklerin Kaç Senedir Şu Anda Buldukları Bölgede Yaşadıklarıyla İlgili Dağılım Tablosu

Grafik-3.2.22: Üniversite Mezunu Deneklerin Kaç Senedir Şu Anda Buldukları Bölgede Yaşadıklarıyla İlgili Dağılım Tablosu

Grafik-3.2.23: Okur-yazar Olmayan Deneklerin AYDA Ölçeği Alttestlerinden Aldıkları Değerlerin Ortalamaları ile Ölçek Alttestleri Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grafik-3.2.24: Üniversite Mezunu Deneklerin AYDA ölçeği Alttestlerinden Aldıkları Değerlerin Ortalamaları ile Ölçek Alttestleri Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grafik-3.2.25: Okur-yazar Olmayan Deneklerin AYDA Ölçeği Alttestlerinden Aldıkları Değerlerin Ortalamaları ile Üniversite Mezunu Deneklerin AYDA Ölçeği Attestlerinden Aldıkları Değerlerin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grafik-3.2.26: Okur-yazar Olmayan Deneklerin STAI Ölçeğinden Aldıkları Değerler ile Üniversite Mezunu Deneklerin STAI Ölçeğinden Aldıkları Değerlerin Karşılaştırılması

Grafik-3.2.27: Okur-yazar Olmayan Deneklerin ADÖ Ölçeği Alttestlerinden Aldıkları Değerlerin Ortalamaları ile Üniversite Mezunu Deneklerin ADÖ Ölçeği Alttestlerinden Aldıkları Değerlerin Ortalamalarının Karşılaştırılması

TABLolar:

Tablo:4.1.1 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklara Sevgiyi Nasıl Gösterdikleriyle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.2 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Birbirine Sevgiyi Nasıl Gösterdikleriyle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.3 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşleriyle Birbirine Hediye Alıp Almadıklarıyla İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.4 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Durumlarda Eşlerine Hediye Aldıklarıyla İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.5 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Olayları ya da Günleri Kutlanması Gereken Günler Olarak Gördükleriyle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.6 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklar Hastalandığında Doktora Kimin Götürdüğü İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.7 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Sırlarını Kimle Paylaştıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.8 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Sırlarını Eşleriyle Paylaştıklarıyla İle İlgili Dağılım.



Tablo:4.1.9 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Sırlarını Eşleriyle Paylaşmadıklarıyla İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.10 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarıyla İlgili Kuralları Kimin Koyduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.11 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Dersleriyle Kimin İlgilendiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.12 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Okuluyla İlgili Görüşmeye Kimin Gittiğiyle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.13 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Kızdıklarında Ne Yaptıklarıyla İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.14 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Kızdıklarında Ne Yaptıklarıyla İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.15 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Pişmanlıklarını Belirtmek İçin Ne Yaptıklarıyla İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.16 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Pişmanlıklarını Belirtmek İçin Ne Yaptıklarıyla İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.17 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşleri Tarafından Aldatılırsa Ne Yapacaklarıyla İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.18 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Denekleri Evde En çok Kimin İncittiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.19 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Denekleri En Çok Hangi Davranışın İncittiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.20 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Denekleri Evde En Çok Kimin Mutlu Ettiğiyle İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.21 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Denekleri En Çok Hangi Davranışın Mutlu Ettiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.22 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Nasıl Bir Anne Olduklarını Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.23 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Nasıl Bir Baba Olduklarını Düşündükleriyle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.24 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eş Olarak Kendilerini Nasıl Tanımladıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.25 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eş Olarak Eşlerini Nasıl Tanımladıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.26 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Konularda Özgür Bırakıldıklarını Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.27 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Hangi Konularda Özgür Bırakıldıklarını Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.28 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Konularda Sınırlılıklarının Olduğunu Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.29 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Hangi Konularda Sınırlılıklarının Olduğunu Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.30 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Aile İçinde Problemlerini Konuşup Konuşamadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.31 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklere Evde Eşit Söz Hakkı Tanınıp Tanınmadığı İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.32 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarına Evde Eşit Söz Hakkı Tanınıp Tanınmadığı İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.33 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Evlerinde En Çok Kimin Söz Sahibi Olduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.34 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Problemleri Olduğunda Kime Başvurdıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.35 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Problemi Olduğunda Kime Başvurduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.36 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Problemi Olduğunda Kime Başvurduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.37 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Sıkıntılı Bir Olayla Karşılaştıklarında Olaya Nasıl Baktıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.38 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Sıkıntılı Bir Olayla Karşılaştıklarında Eşlerinin Olaya Nasıl Baktığı İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.39 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Sıkıntılı Bir Olayla Karşılaştığında Olaya Nasıl Baktıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.40 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Evlerinde Para Harcamanın Kimin Sorumluluğunda Olduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.41 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Para Harcarken Her Defasında Eşlerine Danışıp Danışmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.42 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Ailedeki Görevlerinin Neler Olduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.43 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşlerinin Ailede Görevlerinin Neler Olduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.44 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Ailede Görevlerinin Neler Olduğu İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.45 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Gece / Gündüz Kendi Başlarına Dışarı Çıkıp Çıkamadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.46 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Gece/Gündüz Arkadaşlarıyla Dışarı Çıkıp Çıkamadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.47 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eve Arkadaşlarını Davet Etme Hakkına Sahip Olup Olmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.48 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eve Akrabalarını Çağırma Hakkına Sahip Olup Olmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.49 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Ev İşleriyle İlgili Karar Alırken Ya da Eşya Alırken Her Seferinde Eşlerine Sorup Sormadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.50 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eşleri Yanında Olmadan Sosyal Ya da Diğer Olaylara Katılıp Katılamayacakları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.51 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Aileleriyle Akşam Yemeklerinde Ne Kadar Sıklıkta Bir Arada Oldukları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.52 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Bir Arada Yenen Yemeklerde Hangi Konuları Konuştukları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.53 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Ev İşlerinde Kimden Yardım Aldıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.54 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklere Ev İşlerinde En Çok Kim Yardım Etse Mutlu Olacakları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.55 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi İşlerde Yardım Almak İstedikleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.56 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Evlerinde Eğlenme İle İlgili Kararları Kimin Aldığı İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.57 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Aileleriyle Birlikte Eğlenme Amaçlı Hangi Sıklıkta Dışarıya Çıktıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.58 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eğlenme Amaçlı Ne Yaptıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.59 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Eğlenme Amaçlı Ne Yapmayı Arzu Ettikleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.60 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Aile Bireylerinin Hangi Gelenekleri Önemledikleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.61 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Dini Vecibeleri Yerine Getirme Konusunda Özgür Olup Olmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.62 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Dini Vecibeleri Yerine Getirmede Baskı Gördükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.63 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Yeni Bir Uğraşa Başladıklarında / Karar Verdiklerinde Tepki Alıp Almadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.64 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklere Kimlerin Tepki Gösterdiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.65 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Nasıl Tepkiler Gördükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.66 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Kız Çocukların Okula Gitmesi Hakkında Ne Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.67 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklere Göre Okuma-Yazma Bilmenin Ne Anlama Geldiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.68 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklere Göre Cinsel Hayatın Ne Anlama Geldiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.69 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Cinsel Hayatlarından Memnun Olup Olmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.70 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Evde Şiddete Maruz Kalıp Kalmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.71 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Evde Şiddete Maruz Kalıp Kalmadıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.72 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Evlerinde Şiddet Olduğunda Ne Yapacakları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.73 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Evde Ödüllendirilip Ödüllendirilmediği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.74 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Çocuklarının Hangi Durumlarda Ödüllendirildiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.75 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Evde Ödüllendirilip Ödüllendirilmediği İle İlgili Dağılım.



Tablo:4.1.76 Okur-yazar Olmayan Deneklerle Üniversite Mezunu Deneklerin Hangi Durumlarda Ödüllendirildiği İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.77 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Eğitim Durumlarından Dolayı Ailelerinden Farklı Tutum Ve Davranış Görüp Görmedikleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.78 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Ne Tür Farklı Davranışlar Gördükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.79 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Okuma Yazma Bilmediklerinden Dolayı Neleri Yapmakta Güçlük Çektikleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.80 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Kursa Katılma Nedenleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.81 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Kursa Katılmak İstediklerinde Hangi Engellerle Karşılaştıkları İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.82 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Okuma Yazma Öğrendikten Sonra Başka Bir Kursa Katılmayı Düşünüp Düşünmedikleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.83 Okur-yazar Olmayan Deneklerin Ne Tür Bir Kursa Katılmayı Düşündükleri İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.1.84 Üniversite Mezunu Deneklerin Okuma-Yazma Bilmeyenlerle İlgili Başkalarının Ne Düşündüğü İle İlgili Dağılım.

Tablo:4.2.1 Spielberger Anksiyete Ölçeğine Göre T-Testi Sonuçları

Tablo:4.2.2 Bağımsız Değişkenli T-Testi

Tablo:4.3.1 Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeğine Göre T- Testi Sonuçları

Tablo:4.3.2 Bağımsız Değişkenli T-Testi

Tablo:4.4.1 Aile Değerlendirme Ölçeğine Göre T –Testi Sonuçları

Tablo:4.4.2 Bağımsız Değişkenli T- Testi

Tablo:4.5.1 Ölçekler Arası Korelasyon Sonuçları

## I. GİRİŞ

**‘ We are not born women, but made.’**

**Simon de Beauvoir**

**(Kadın doğmadık ama kadın yapıldık.)**

Aile, toplumun temel unsuru olan ve onun özelliklerini yansıtan en küçük kurumdur. Değişen toplum yapısı ile birlikte ailenin yapısı da değişmektedir. Aile toplumun yapısından etkilenirken, yerine getirdiği fonksiyonlar ve bireylerinin başarısı da toplumu etkiler. Hepimizin ihtiyacını duyduğu ve özlemini çektiği sağlıklı bir toplum olmanın temelinde, sağlıklı iletişimin olduğu aileler vardır. Günümüzde trafik kazalarının arttığı, okullarında şiddetin kol gezdiği, boşanmış ailelerin çoğaldığı, uyuşturucu kullanımının yaygınlaştığı bir dönem yaşanmaktadır. Bu tür sosyal problemleri çözenin yolunun eğitim olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple aile içi iletişimi, eğitim açısından incelenmektedir. Bu konu kadının eğitim seviyesi üzerinden irdelenecektir

Çalışmamız iki grup kadın üzerinde yapılmakta olup, örneklem grubu üniversite eğitimini tamamlamış olan ve okuma yazma eğitimine yeni başlayan kadınlardan oluşmaktadır.

Üniversite eğitimi alan grubun bilgi çağını yakalamaya çalışan kadınlar olduğu ve bunların özgüveni yüksek, kendine ve çevresine yararlı, sağlıklı kuşakların yetiştirilmesinde temel bir faktör olacağı varsayılmaktadır.

Uzun süreli eğitimin kadınların tutumlarını olumlu yönde değiştireceği varsayılmaktadır. Bu durumun kadının ailesiyle ve toplumla ilişkilerine olumlu bir boyut kazandırıp, sağlıklı bir ev ortamına, dolayısıyla sağlıklı bir toplumun gelişmesine destek olacağı düşünülmektedir.

Bunun yanında diğer grup gecekondü bölgesinde yaşamakta olup, çeşitli nedenlerle okumaktan mahrum kalmış kadınlardır. Ancak bir şans olarak ortaya çıkan yetişkin eğitiminin sadece okuma-yazma aşamasında kalmayıp onlar için bilinç yükseltmenin de kapısını aralayacağı varsayılmaktadır.

Temel bir insan hakkı olan ve ayrıca bütün hakların kullanımı ve hayata geçirilmesinde kilit rol oynayan eğitim konusunda 1997 yılında önemli bir adım atılarak, zorunlu eğitim 5 yıldan 8 yıla çıkarılmıştır. Okuma-yazma kampanyaları ile kadın okur-yazar oranı %78'e yükseltilmiştir. (T.C.Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Temmuz 2000) .

Kente göçüp varoşlara yerleşen aileler, geldikleri ortamı yani kırsal yapıyı büyük ölçüde beraberlerinde getirmektedirler. Zaman içerisinde çok sayıda etkenin belirlemesiyle bu yapı değişmelere uğramaktadır. Göç eden aile hem birey olarak hem de toplumsallaşma adına bütünsel bir değişme sürecine girmektedir. Ailenin değişimi için en önemli öge olan kadın da bu değişimdeki

yerini almaktadır. Kabuğunu kırmak ve dış dünyaya merhaba demenin yolu eğitimin temel basamağı olan okuma-yazmadan geçmektedir.

Kadının birey olarak gelişimi aile içerisindeki rolüne de önemli katkılarda bulunacaktır. Aile yuvasında ahenk ve huzur kadar denge de önemlidir. Ailede dengeyi, ahengi ve huzuru birinci derecede sağlayan insan kadındır. Kadın özelliği gereği tamamlayıcı ve bütünleştiricidir Denge, sosyolojik olarak tamamlamaktır. Kadın ile erkek aileyi beraberce dengelemeye çalışırlar. Kadının eğitim ve öğretim seviyesinin yükselmesi sosyal seviyenin de yükselmesi demektir. Ailenin amacı, her aile bireyinin özgüveni yüksek, bağımsız ve üretken bir birey olgunluğuna erişmesi için gereken verimli ortamı yaratacak ilişkileri sağlamaktır.

Kadının daha iyi eğitilmesi ile hem erkeği güdeleyecek, hem de kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması, çocukların daha iyi sosyalizasyonu sağlanmış olacaktır.( Nirun, 1994 ss 37-38) Kadının ilerlemesi dinamik bir süreçtir. Sadece yasal reformlar değil, başta eğitim olmak üzere sağlık ve ekonomik tedbirlerle de bir bütünlük içinde götürülmesi gereken büyük bir yürüyüştür.

Kadınlar sayıca azınlık değildir. Dünya nüfusunun yarısı kadındır. Toplumlar kadının kalkınmaya katkısını kısıtlamakla, kendilerini üyelerinin yarısının yeteneklerinden yoksun bırakmaktadırlar.

Toplumda görünmeyen kuvvet olarak ev işleri, çocuk ve eşin bakımı arasında sıkışıp kalan kadın gücünün etkin hale geçirilmesi eğitim-öğretim ile

olacaktır. Böylece kadın eşinin ve çocuğunun bakımından sorumlu olmanın yanında onların gelişiminde, mutluluğunda, başarılarında pay sahibi olacaktır.

.

## **AİLE**

Bir kadın var ki ya annem, ya kardeşim, ya kızım,

Odur bende o mukaddes duyguları yaşatan...

Bir diğeri sevgilim ki günüm, ayım, yıldızım,

Odur bana hayattaki şiirleri anlatan...(NİRÜN, 1981)

### 1.1. PROBLEM

Aile bir kurum olarak; toplumdaki sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik birçok faktörü etkilediği gibi bu faktörlerden de etkilenmektedir. Problem; kişilerarası ilişkileri etkileyen etmenlerin arasında bulunan eğitim faktörünün aile içi iletişimdeki payının ne olduğunu kapsamaktadır. Kadınlar üzerinden yapılan sorgulama ile eğitimin, aile içi iletişime etkisi araştırılacaktır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çözülmesi gereken en acil konulardan birisi eğitim sorunudur. Hızla gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak ve uyum sağlamak için yetişkin eğitiminde yeni eğitim programlarının geliştirilmesi gereksinimi doğmaktadır. Bu, eğitimde fırsat eşitliği ilkesi açısından da önemlidir.

Bilgi çağında bulunan günümüz insanları mutluluğu yakalamak için bilgiye ulaşmak zorundadır. Kişilerin kendilerini değişen dünya ve yaşam koşullarına göre yenilemeleri gerekmektedir. Diğer taraftan çağdaş eğitim kurumları bireyin ve çevrenin bilgi ihtiyacını karşılayarak uygar birey, uygar aile, uygar bir toplum oluşturmada önemli bir role sahiptir.

Annenin kendine güveni ve iletişim becerileri pekiştirilip çocuğuyla daha etkili iletişime girmesi özendirildiğinde bunun çocuğun gelişimine olumlu katkısı olduğu bilinmektedir.(Kağıtçıbaşı,, 1993 s.30)

Çocukların ilk öğretmenleri anne babalarıdır. Anne babaları eğitmek ve desteklemek en etkili eğitim stratejisidir.(Myers, 1996) Annenin, çocuğun bakım ve eğitimindeki önemi ve rolü büyüktür. Anne, babaya göre çocukla

daha yoğun bir etkileşim içindedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren doğuştan getirdikleri potansiyellerini geliştirmek için çevre desteğine büyük bir ihtiyaç duyarlar. Gerekli bilgilere sahip olmayan annelerin yetersiz tutumları çocuğun kendini geliştirememesine neden olmaktadır.

## 1.2. AMAÇ

Bu araştırma, eğitimle başlayan bilinçlenme sürecinin kadının aile içindeki yerini daha olumlu bir yere taşıyıp taşımadığını ve aile içi ilişkilerinde eğitim almamış kadınlara göre herhangi bir değişiklik olup olmadığını incelemek amacıyla taşınmaktadır

Araştırmanın amacı kadınların eğitim almasıyla aile içi iletişimleri arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde şu sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. Yüksek öğrenim görme sonucunda, kadınların aile içi iletişimde bilinç yükselme süreci yaşanacak mı?
2. Bunun sonucu olarak kadının ailedeki yeri değişecek mi?
3. Aile ilişkileri ve eğitim almak arasında olumlu bir ilişki var mıdır?

Türkiye’de okur-yazar olmayan kadın sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Kadının eğitim durumunun aile içi iletişimine etkisini incelemek amacıyla güden bu çalışma aynı zamanda konuyla ilgili yeni öneriler getirebilmeyi de amaçlamaktadır.



### Hipotezler:

1. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “kaygı düzeyleri” bakımından fark var mıdır?
2. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “iletişim” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
3. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “birlik” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
4. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “yönetim” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
5. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “yetkinlik” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
6. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “duygusal bağlam” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
7. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “doyum” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
8. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “direnc” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?
9. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “roller” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?

10. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “duygusal tepki gösterme” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?

11. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “gereken ilgiyi gösterme” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?

12. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “davranış kontrolü gösterme” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?

13. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “problem çözme” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?

14. Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “genel işlevler” alt ölçeği bakımından fark var mıdır?

### 1.3. ÖNEM

Aile, toplumsal bir birimdir. Aile içi iletişim sağlıklı ise hem aileyi oluşturan bireyler, hem bireylerin oluşturacağı toplum sağlıklı olacağı anlamına gelir. Her ailenin mutlu olmak isteği vardır ama her zaman mutlu olmanın yolları bulunamamaktadır. Bu çalışmanın amacı nasıl mutlu olunacağı yönünde yol gösterici olmaktır.

Kadının aile içi iletişimdeki önemi vurgulanacak. Eğitimin aile içi iletişimdeki önemi vurgulanacak. Üniversite eğitimi alan kadın ile okuma yazma eğitimi alan kadınların aile içi iletişimdeki farklılıklarına dikkat çekilecek.

### 1.4. SAYILTI

1. Anket ve ölçeklere deneklerin verecekleri cevapların onların gerçek görüş ve düşüncelerini yansıttığı;
2. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin geçerli, güvenilir ve ölçmede yeterli olduğu;
3. Örneklemin evreni temsil ettiği;
4. Araştırmada kullanılan istatistiksel tekniklerin, bu araştırmanın değişken türleri ve amaçlarına en uygun teknikler olduğu;
5. Yüksek öğrenimin kadınların aile içi ilişkilerinde doğru iletişimi kurmalarında etkisi olduğu var sayılmıştır.

### 1.5. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma İstanbul İli Maltepe İlçesi gecekondü bölgesindeki kadınlar ve üniversite eğitimi tamamlamış değişik mesleklerden, evli ve çocuklu kadınlarla sınırlıdır.
2. Bu araştırma aynı ekonomik ve sosyal çevrede yaşayan ve İstanbul'a Türkiye'nin değişik yerlerinden göç eden, "Marmara Eğitim Vakfı'nın 2005–2006 Ulusal Eğitime Destek Kampanyası" kapsamındaki Maltepe Adnan Kahveci İlk Öğretim Okulu'ndaki 30 evli kadın kursiyerle sınırlıdır.
3. Bu araştırma üniversiteden mezun olmuş 30 evli ve çocuklu kadınla sınırlıdır.
4. Araştırmanın örneklemi 30 okuma yazma bilmeyen + 30 üniversite mezunu, toplam 60 kadınla sınırlıdır.
5. Pilot çalışma Maltepe Üniversitesinde çalışmakta olan aynı sosyo-ekonomik düzeydeki 10 okuma yazma bilmeyen + 10 üniversite mezunu, toplam 20 kadınla sınırlıdır.
6. Araştırma "Kadının Eğitiminin Aile İlişkilerine Etkisi" konusu ile sınırlıdır.
7. Kullanılan ölçme tekniği ile sınırlıdır.
8. Araştırmaya sadece evli ve çocuklu kadınlar dahil edilmiştir.

## II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

### 2.1.AİLE

Devlet Planlama Teşkilatı, “Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu” tarafından aile tanımına göre aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireyin cinsel, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir. (Önalın, 1988)

Toplumun temel unsuru olarak aile her geçen gün önemini arttıran, sosyal bilimcilerin ilgisini toplayan bir durum kazanmaktadır. Aile bir sosyal grup olarak küçülmüş fakat kurum olarak güçlenmiştir. Toplumun sosyal yapısı değişirken ailenin de değişen sosyal yapısında, sosyal ve kültürel rollerin daha çok güçlendiği gözlenmiştir.

Özellikle çocuğun doğumundan sonra aile sosyal bütünlüğünü tamamlar ve giderek toplumun odak noktası olma durumunu kazanır. Aile hayat alanıyla etkileşim içindedir; ondan etkilendiği kadar yerine getirdiği fonksiyonlarla da bu hayat alanını etkiler. (Nirun,1994)

Geleneksel olarak aileyi tanımlayan anne, baba ve çocuklardır. Ancak modern ve çoğulcu toplumumuzda başka aile modelleri de vardır. Örneğin, yalnız anne veya yalnız babanın olduğu aileler -böyle bir seçim yapıldığı için, ayrı yaşama, boşanma, ölüm veya eşin terk etmesi nedeniyle- artık oldukça

büyük bir grup meydana getiriyor. Sağlıklı aileyi yaratan şey, başında bir erkekle bir dişinin bulunması değil kadınsı ve erkeksi özellikleri arasında denge sağlayabilmiş bir yetişkinin varlığıdır.

Ailenin amacı, her aile bireyinin özgüveni yüksek, bağımsız ve üretken bir birey olgunluğuna erişmesi için gereken verimli ortamı yaratacak ilişkileri sağlamaktır. Başarılı aile, tüm aile bireyelerine kendilerini geliştirmeleri için destek olup onlara meydan okuyabilecekleri sevecen bir ortam sağlar. Başarısız aile, benlik duygusunun gelişemeyip zayıf kaldığı, bağımlılık ve güvensizlik duygularının öne çıktığı bir ortam yaratır. (Humphreys, 2003 s. 12 )

Aile olmanın temel prensiplerinden birisi huzurdur. Bunun için yuva, ahlaki kaidelerin yol göstericisidir. Ailenin, yuva ile sanki bir ruhu ve bir kalbi vardır. Hanenin ise fiziki, sosyal ve çevresel bir yapısı olduğunu biliyoruz. Yuva kadının, hane erkeğindir. Her ikisi birlikte bir bütünleşme, bir denge kurmak isterler ki, aile, her ikisininindir. Aile hem erkeğin hem kadınındır.

Modernleşmeyle birlikte nükleer (çekirdek) aile yaygın aileden ayrılmış, akrabalık bağları zayıflamıştır. Ancak bazı bulgulara göre ailenin bu fonksiyonları zayıflamış olmakla beraber aile ortadan kalkmamıştır. Aile manevi değerlerin taşıyıcısı olarak önemini bir kat daha arttırmıştır. (Nirun,1994 s.38)

## 2.2.AİLE İLİŞKİLERİ

Doğum, bir ailenin temel bağlarını başlatan biyolojik bir olaydır. Bu, en azından doğum itibarıyla aile üyeleri arasında kalıtsal paylaşımlar var demektir. Ailenin görevi, kişiyi dünyaya getirdikten sonra bir kişilik şekillendirmesine yardımcı olmak ve onun devamını sağlamaktır.

Kişilik şekillendirilmesi sürecinin biyolojik dayanağından başka bir de sosyal tarafı vardır. Hiçbir toplum doğumla başlayan bu biyolojik akrabalık olayını ya da çocukların yetiştirilme işini şansa bırakmaz. Kişilik, bir sosyalleştirme süreci sonunda başarıya ulaşır.

Sosyalleştirme, sürecin nasıl işleyeceği konusunda, hem dini hem de dünyevi kuralların etkilerini taşır. Bu kurallar doğrultusunda aile üyelerinin, yasal ve toplumsal yollarla da belirlenmiş bir takım hak ve yükümlülükleri vardır.

Ailenin oluşumu ile ilgili bir diğer resmi koşul ise evlilik kurumudur. Evlilik yoluyla gelişen ilişkiler de ailenin bir parçası olarak görülür. Evlilik kurumunun kendisi de kanun çerçevesinde bir takım hak ve yükümlülükler taşır ve bu aile üyeleri arasında hukuki anlamda bir bağ oluşturur.

Aile sadece üyeleri birlikte yaşayan, karşılıklı birbirlerini etkileyen, sıkı yakınlık ilişkileri bulunan bireylerin oluşturduğu küçük bir grup olarak adlandırılmaz. Ailenin boyutları, bize kan bağıyla ya da evlilik bağıyla veya evlat edinme yoluyla yeterince yakın olan her bir kişiyi içinde bulunduracak şekilde genişir. Akrabalık bağları, yeni nesiller ve nesiller boyunca ikincil akrabalık ilişkileri yaratacaktır ki bu ilişkiler yardımıyla aileler tarih, gelenek,

görenek ve grup üyelerinin oluşturduğu diğer kuşaklarla bağlarını sürdüreceklerdir. Bazı toplumlarda bu akraba grupları sosyal, kültürel, politik ve ekonomik görüntünün en belirgin ayrıntılarını taşır.(James M. White University of Columbia ,David M. Klein University of Notre Dame *Family Theories Second edition* Understanding Families Sage Publications s. 20- 21)

### 2.2.1. İletişim

Türk Dil Kurum sözlüğünde iletişim “duygu, düşünce ya da bilgilerin usa gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme” ve “telefon, telgraf, televizyon, radyo gibi aygıtlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme” şeklinde tanımlanmaktadır.”(1983, s.578)

İletişim olgusu pek çok kişi tarafından çok farklı yönleri önemsenerek, farklı biçimlerde açıklanmıştır.

Tekin, (1988) dilimizde haberleşme, komünikasyon, bildirişim gibi sözcüklerle de ifade edilen “iletişim teriminin Latince “paylaşmak”, “ortaklaşmak” anlamına gelen “communicare” kökünden geldiğini belirtmektedir.

Cüceloğlu iletişimi, 70’li yıllarda “kişiler arasında yer alan düşünce ve duygu alışverişi” olarak tanımlarken, şimdilerde bir canın diğer bir cana değmesidir.” şeklinde tanımlayarak kavrama çok zengin ve çok boyutlu bir anlam yüklemiştir. Bazılarına göre iletişim, bir zihnin diğer zihinleri etkileme



yollarının tümüdür ve sadece yazılı ve sözlü konuşmaları değil; müzik, resim, heykel, tiyatro, bale, dans gibi bütün insan davranışlarını içine alır. Berlo da , ‘İnsanların anlam verdiği her şey iletişim de olabilir, iletişimde de kullanılabilir’ demektedir. Mead; iletişim kavramını daha geniş almıştır. Mead, iletişimin, bir etkileşim, bir ilişki ve bir toplumsal süreç olduğunu; biyolojik düzeydeki bir etkileşimin bile bir iletişim olduğunu bildirmektedir. Mead’in bu görüşünden hareketle, iletişim doğasını anlayabilmek için öncelikle insanların da toplumsal olma farkıyla içinde bulunduğu hayvanların nasıl haberleşip anlaştıklarına bakmakta yarar görülmektedir.(Aktaran Ergin ve Birol, 2000, s. 6,7)

Zıllıoğlu’na göre iletişim; bir başkasıyla konuşma, televizyon, gazete; yazısal bir eleştiri; saç biçimi, giyim biçimi, mağara duvarındaki resim, sinema ve tiyatro eserleri, bazen görmek bazen ise dokunmak anlamlarına gelmekte ve çok geniş anlamları karşılamaktadır. (1993, s.1)

Dökmen iletişimi, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak tanımlamaktadır. (2000, s.19)

Mutlu, iletişime ilişkin tanımların 200’e yakın olduğunu belirtmekte ve çok farklı zamanlarda yapılmış iletişim tanımlarını aktarmaktadır. Brelson ve Steiner’a göre iletişim; bilginin, fikirlerin, duyguların ve becerilerin simgeler kullanılarak iletilmesidir. Barnlud’a göre iletişim; anlam arama çabasıdır. Gerbner iletişimi; mesajlar aracılığıyla gerçekleştirilen toplumsal etkileşim; Rogers ve Kincaid; katılanların bilgi yaratıp karşılıklı bir anlamaya ulaşma

amacıyla bu bilgiyi birbirleriyle paylaştıkları bir süreç olarak tanımlamaktadır. (1988, s.168)

İletişim ve eğitim bugün artık birbirinden ayrılmaz iki kavramı ifade etmektedir. Bunun temel nedeni, eğitim amaçlarını gerçekleştirmenin tek yolunun iletişim kurmaktan geçmesinden kaynaklanmaktadır. (Deryakulu,1992 b, s.791)

İletişimle ilgili tanımlara bakıldığında, iletişimin öncelikle bir *süreç* olduğu, iletişimde etkileşime geçen  *taraflar* bulunduğu, içeriğin çeşitli *kanallar* aracılığıyla, birtakım *semboller* vasıtasıyla iletildiği, iletişim sonucunda amaç doğrultusunda bir *etkinin* söz konusu olduğu ve iletişimin çift yönlü bir süreç olduğu gibi unsurların tüm bu tanımlarda ortak olduğu görülecektir

## 2.2.2. Karı-koca ilişkileri

### 2.2.2.1. Evlilikte Çatışma

Bowen'a (1987) göre her bir eş olgunluk çağına çocukluğundaki bir dizi gelişimsel krizi atlatarak ulaşmıştır. Çocukluktan yetişkinliğe, gelişimle ilgili her bir aşama birey olmaya doğru bir adım ve ebeveyne olan kayıtsız şartsız bir bağımlılıktan ayrılma olarak kabul edilmiştir.

Eğer gelişimle ilgili bu krizler yeterince çözülmezse, yetişkinin samimi iletişimleri etkilenir. Örneğin, eğer bir çocuk aşırı korumacı kollamacı bir anne tarafından yetiştirilmişse, çocuk bağımlı ve güçsüz bir kişilik oluşturmaya eğilimli olur. (Jacobson and Bussod,1983)

Birbirlerinin kişilik anlayışını onaylayan eş seçimi 'dyadic' bir durumdur; her iki eş de çabucak ve eş zamanda birbirlerini seçerler. Evlilikteki sıkıntı bir eşin diğerini algılamasındaki çarpıtmalara bağlı olarak sürer. Bu tür algılamalara dayalı bir eş seçiminden –yani belli bir tip eş seçiminden – sonra, eşlerin nitelikleri arasındaki farklılıklar ve algılayan kişinin çözölememiş çatışmalarından kaynaklanan algılar ortaya belirgin olarak çıkacaktır. Daha sonra eşler birbirinin ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında, evlilikte çatışmalar kendini hayal kırıklıkları, içine kapanma ya da düşmanlık şeklinde gösterir. (Jacobson, M.A. and Bussod, N.1983) Çocuklar bağımsız bir kişilik anlayışı olmadan yetiştirildiğinde, kendilerini eksiksiz hissetmelerini sağlayacak eşler ararlar. Örneğin, bağımlılık problemini henüz çözememiş bir kadın farkında olmadan kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir erkek bulma ihtiyacı duyacaktır. Yetişkinler bu çatışmalardan kaçınmak ve farkındalıklarına karşı bir savunma geliştirmek için sık sık kendileriyle ilgili çarpıtılmış, saptırılmış anlamlar geliştirirler. Ve bu anlamların karşı eş tarafından teyit edilmeye ihtiyacı vardır. Bundan dolayı kişiler kendilerini o şekilde algılayacak partnerler bulmaya çalışırlar. Böylece bu tahrif edilmiş görüntünün, çarpıtılmış anlamların birlikte devam ettirilmesini sağlarlar.

### 2.2.2.2. Evlilikte Tatmin

Evlilik araştırma alanında, en çok incelenen konu, evlilikte tatmin olmuştur. Spanier ve Lewis'in(1980;in Fincham and Bradbury,1987) evlilikte tatmin konusundaki çalışmalara genel bakışı bu konunun çalışıldığı çeşitli başlıklara dikkat çekmiştir. Bunların arasında evlilikte kalite, evlilikte başarı, evlilikte ayar, evlilikte mutluluk, evlilikte birlik ve evlilikte dostluk vardır. Değişik yazarlar tarafından evlilikte tatminle ilgili birçok tanım yapılmıştır.

Hawkins (1968),(30) 647–650) evlilikte tatmini, eşlerin hâlihazırdaki evliliklerindeki mutluluğu, tatmini ve keyfi her anlamıyla yaşaması olarak tanımlar.

Burr (1970, s.29–41) tatmini bir kişinin, bir arzu ve amaca belli bir derecede ulaşmadaki deneyimi olarak tanımlar ve ona göre bu deneyim subjektif bir durumdur. Burr evlilikte aranan altı tane amaca işaret eder:

1. Maddi konuların ele alınış şekli, hallediliş biçimi;
2. Çiftin sosyal etkinlikleri;
3. Eşlerden her birinin evde iş bölümünü yapma şekilleri;
4. Arkadaşlık etmeleri;
5. Cinsel ilişkileri;
6. Çocuklarla ilişkileri.

Bir diğer tarif Gray-Little and Burks (1983 s.513–538) den geliyor. Onlara göre evlilikte tatmin, çiftlerin evliliğin bütününden aldığı subjektif

olarak görülen tatminin yanı sıra, evlilik ilişkilerindeki bazı spesifik alanlar ve görüşlerdeki tatminlerdir.

### 2.2.3 Anne-baba-çocuk İlişkileri

Ailesiyle olan iletişimi, çocuğun dünyasında büyük önem taşır. Anne-baba-çocuk üçgeninde, ancak tarafların duygu ve düşüncelerini birbirine aktarmaları ve başarılı bir diyalog kurabilmeleri halinde sorunlarına çözüm bulmaları mümkündür. İki birim arasında birbirine ilişkin mesaj alışverişi diye tanımlanabilen iletişimin kurulamaması, duyguların bastırılması ve sorunların çözümlenememesi demek anlamına gelir ki, böyle bir aile ortamı psiko-pedagojik açıdan sağlıksızdır (Yavuzer, 2004 s.121)

Üyeleri birbiriyle az konuşan, aile içi konuları ailenin ortak problemi olarak görmeyip, çözüm yolları aramayan, karşılıklı saygı ve işbirliğine önem vermeyen, çocuk da dahil her üyesini kişi olarak görmeyen aile de sağlıksızdır. İyi bir iletişim ve etkileşim kurulamamış ailelerdeki doyumsuzluklar bazı bozukluklar ve patolojik durumlar yaratabilmektedir. Anne, baba ve çocuk arasındaki iletişimin içten, ihtiyaçları karşılayan şekilde olması, uygun tepkiler verilebilmesi, karşılaşılan sorunların aile içinde çözümlenebilmesi, birbirini olduğu gibi kabul etmek ve gelişimlerine yardımcı olmak sağlıklı bir ailenin temel özellikleridir.

Bir ebeveyn-çocuk ilişkisinde yer alanların, karşı tarafın davranış yoğunluğu, sıklığı ve durumsal uygunluğuna göre üst ve alt limitleri vardır. Bir taraf üst limitine ulaştığında öteki tarafın tepkisi aşırı ve uygunsuz davranışı

başka tarafa yönlendirmek veya azaltmak olur-üst limit kontrol tepkisi. Alt limit ulaşıldığında ise tepki yetersiz veya var olmayan davranışları uyarmak, ateşlemek veya başka yollar ile arttırmak olur-alt limit kontrol tepkisi.

Ebeveyn-bebek ilişkisine gelince, bebeğin becerilerinin ebeveynleri psikolojik olarak etkileyecek bir yönü, onun büyüklüğü ve gücü arasındaki çelişkidir. Bebeğin gücü göz teması, ağlama, aciz gözükme veya çırpınma ile karşısındakini harekete geçirebilmesidir. Çok az kişi pozitif uyarıcılara karşı oyun oynama veya sıkıntılıyken bebeğe yardım etme içgüdüsüne karşı koyabilir. Bebeğin bakımının ilk iki ayında annenin bebeğin işaretleri tarafından yönlendirildiğine dair birçok belirti vardır. (Bell, R.Q.ss.123–126). Eğer annenin ilk bebeği ise, bebeğin anneden daha kabiliyetli olduğu söylenmiştir. Ebeveynlerin bu küçük vücutlardaki güçleri üzerine sağduyulu izlenimleri, hem kendileri hem çocuklarının olayların akışını karşılıklı olarak ve sırayla belirleyeceği görüşüyle uyumludur. Ebeveynin rolü her zaman daha karışık ve zor olacaktır, hem günü gününe sorun çözümünü içerecek hem de uzun vadede amaçlara ulaşmaya çalışacaklardır. (Bell, R.Q.s.65)

Maccoby ve Martin (1983) ebeveynlerin ihmalkar tutumlarının çok erken yaşlarda başlaması durumunda çocukların bilişsel ve sosyal gelişimlerinde bir gerilik görülebileceğini öne sürmüştür. Aynı araştırmada, duygusal olarak ilgisiz ve depresyonlu annelerin bebeklerinde zihinsel gerileme, duygusal açıdan bağlanmada zorluklar, sinirli ve bağımlı davranışlar gibi psikolojik açıdan fonksiyonel olmayan davranışların gözlemlendiği saptanmıştır.

Aile içinde çocuklarla ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için çocukla da empatik ilişkiler kurulması gerekir. Empati kurmak için ‘yetişkin’ benlik durumu gereklidir ancak yeterli değildir Empati kurmak için bir başka koşul da ‘çocuk’ benlik durumuna sahip olmaktır. Çocuk benlik durumuysa merak, spontanlık, yaratıcılık gibi bazı doğal çocuk eğilimlerini kapsar. Bir insan ancak karşısındaki insanların iç dünyalarına ilgi duyuyorsa ve merak ediyorsa, o insanların rolüne girerek empati kurmaya çalışacaktır

Empati kurmak için gerekli bir başka benlik durumuysa ‘Ana-Baba’ benlik durumudur. Bir insanın çevresindekilere empatik ilgi duyabilmesi ve onlara tepki verebilmesi için ‘Ana-Baba’ benlik durumuna sahip olması gereklidir.(Dökmen,2001)

Çocuk dünyasından çocuğa bakmamak iletişimi engeller. En etkili iletişim anne-babaların bu üç rolü yerine göre kaynaştırarak kullanabildiklerinde gerçekleşmektedir.

#### 2.2.4. Geniş Aileyle İlişkiler

İlk dönemlerde “büyük aile” tiplerine rastlıyoruz. Bunlar ikiden fazla kuşakları bünyelerinde bulundurmaktadır. Aile çevresi geniştir. Yerleşmiş bir soy-sülale ve hatta bazı toplumlarda (Aristo’nun açıklamalarına da dayanarak diyebiliriz ki, köleler de dahil) hep birlikte bio-psiko-eko-sosyal birlik söz konusudur. Buna zamanla siyasi faktör de karışarak küçük şehir devletlerinin özü de oluşturulmuştur. Karizmatik liderin temelini burada ayırabiliriz. Hans

Frayer'e göre büyük ailenin en yaşlı lideri aynı zamanda da dini fonksiyonların ve merasimlerin de lideridir.

Göçebe ve büyük aile tipi bir hayat ortaklığı, bir ortak yaşama tarzı, kültürel bir ünite ve de mülkiyet ortaklığı karakteri arz ediyordu.

Daha sonraları "baba hukuku" düzeninin geçerli olmaya başladığı görülmektedir. Bir de "ana hukuku", düzenine rastlanmıştır. Burada kızlar evlenince annenin aile çevresinde kalırlardı. Kocaları da kendi ailelerini terk ederek bu ailelere katılırlardı. Bu durum kuşaklar boyu sürer giderdi.

Büyük şehir hayatı, çalışma hayatına kadınların katılımıyla ekonomik özgürlüklerini kazanmaları, endüstrinin gerekleri sonunda "küçük aile" tipini yaratmıştır. Çocuklar evlenince büyük aile içinde kalmak yerine artık kendi aile yuvalarını kurmak üzere evden ayrılmaktadır.

#### 2.2.5. Ailede İş Bölümü

Kadının ciddi olarak ilk söz sahibi olduğu zaman, ailenin toprağa yerleşmesi diyebiliriz. Avcılıkta baba otoritesi aile birliğini sağlıyordu. Toprağa yerleşme olgusu ile kadın söz sahibi olmaya başladı. Kadının toprak üzerindeki işi, yerleşik düzen birliğinin sağlanması ile kadının yuva huzuru da güç kazanmış oldu. Yuva kadının, hane erkeğindir. Her ikisi birlikte bir bütünleşme bir denge kurmak isterler ki, aile, her ikisininindir. Sosyolojik anlamda, aile yuvasının yöneticisi kadındır. (Nirun, 1994 s.38)



Bütün toplumsal yaşam her zaman hanede bir iş bölümüne dayanır. Bu iş bölümü cinsiyet esasına göre yapılır, ev içinde yapılan etkinlikler, ev dışında yapılan etkinlikler vardır. Oysa bütün klasik tanımlarda erkeğin belli işleri, kadının belli işleri vardır. Bu geleneksel iş bölümü ilkokul kitaplarına da yansımaktadır. Baba işten eve gelir. Anne de evde akşam yemeğini hazırlar. Oysa olaya, ekonomik açıdan baktığımızda, bu iş bölümünün bir cins tarafından yönetilirken çok kez öteki cinsin yararına veya sömürüsüne açık olarak yapıldığını görürüz. Az gelişmiş ülkeler ya da Akdeniz ülkelerinin istatistiklerini ele aldığımız zaman, tarım sektöründe faal nüfus olarak kadın ve erkeklerin oranı hemen hemen denk çıkar ama diğer sektörlerde, hizmet ve sanayi sektöründe çok büyük farklılıklarla karşılaşırız. Demek ki tarımda kadının çalışması, ev dışında çalışması istatistik terimleriyle “ev dışında” sayılmamakta, “ev içi” bir etkinlik sayılmaktadır.

Bütün kız çocukları ve erkek çocukları belli roller için yetiştirilmektedir. UNESCO bu soruna erkenden eğilmiştir. Hemen İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha 1948'lerde okul kitaplarını ele alıp “anne yemek pişiriyor, baba gazete okuyor” türü ilkokul kitaplarını değiştirmeye çalışmıştır. Buna göre metinler, anne, baba bahçeyi birlikte suluyor, baba fasulye ayıklıyor, anne de eti kavuruyor şekline dönüştürülmüştür.

İnsanlar niye bu rolü benimser? Kız çocuğa sürekli olarak eş olma, anne olma rolleri telkin edilmekte. Gerçek halde bu rolleri de sorgulamak gerek. Çünkü bu roller değişebilen rollerdir. Freud erkekten yana, ataerkil sistemden yana olan bir düşündürdür. Freud'a göre normal kadın mazoşist, edilgin ve

yalnız yeniden üretimle ilgilidir. Freud, 19. yüzyılın son çeyreğinin düşünürü olarak kadın sorununu burjuva sınıfının sorunu olarak almış ve o yoldan psikanaliz yöntemini geliştirerek bize bilinçaltı kavramını kazandırmıştır. (Unat, 1995 s.23- 24)

İşe en yalın tarafından bakılırsa, dişi ile erkek genelde bir bütünü yarılıdır. Doğal işlev açısından sürekli bir etkileşim halindedirler ve canlılığın sürekliliğini sağlamak görevini üstlenmişlerdir. Bu arada, biri ötekenden daha fazla üstün yahut daha az önemli diye bir sav ileri sürmeye doğal açıdan, biyolojik açıdan olanak yoktur. (Koptagel-İlal,1995 s.98)

## 2.3. KADIN

### 2.3.1. Kadının Psikososyal Kimliği

Değişim canlılığın en önemli özelliğidir. Bu, bireyler, birey olarak insanlar için olduğu kadar, insanlardan kurulu toplumlar için söz konusudur. İnsan toplumları, çağlar boyunca soysal, ekonomik ve politik etkenlerin birbirleriyle iç içe girmiş etkinliği içinde sürekli bir değişim göstermiş ve göstermektedir. Bu etkenlerdeki değişmelerin birbirine paralel bir ilerleyiş gösterdiği toplumlarda, toplumsal değişim belli bir ön hazırlık döneminden sonra kaygan geçiş halinde oluşmuş, böyle olmadığı hallerde ise toplumdaki değişim bir takım sıçramalarla karakterli, homojen olmayan bir gidiş göstermiştir.

Türk toplumu, özellikle son yüzyılda bu tip bir değişimi yaşamaktadır. İnsanlar her çağda ve toplumda toplumsal değişimlerden gerek birey, gerekse

grup olarak değişik biçimlerde etkilenmişlerdir. Bu etkilenme özellikle kadınlar ve erkekler açısından oldukça farklı olmuş, üstlendikleri role bağlı olarak belli davranış biçimleri oluşup kalıplaşmış ve toplumsal kavramları meydana getirmiştir.

Avrupa toplumlarında, bugün artık temel kavramların ve çağdaş toplum yaşamının getirdiği sosyal güvence ve bireysel özgürlük hakları sorunu artık hayli yerine oturmuştur. Bu yüzden kadın erkek ilişkisi ve kadının psikososyal kimliği konusunda daha ayrıntıya inen istekler ve bu yoldaki çalışmalar gündeme gelmiştir.

Çağdaşlaşma süreci içinde Türk kadınının psikososyal kimlik sorunları bugünkü haliyle oldukça karmaşık, mozaik bir tablo göstermektedir. Bu rol dağılımı içinde, kadınlar toplum yaşamında giderek daha geri plana itilmiş duruma düşmüşlerdir. Türkiye’de çağdaşlaşma süreci politik, sosyal ve ekonomik koşulların birbirine az çok paralel giden etkisiyle olmamıştır. Dolayısıyla çağdaşlaşma süreci ülke geneline yayılan homojen bir gidiş göstermeyip, sıçramalı, senkoplu bir ilerlemeyle niteliklidir. Bu sıçramalı geçişlerde özellikle yabancılaşıma duygusu ve bundan doğan çeşitli tepkileri de birlikte taşımaktadır. Burada ilginç olan, Avrupa’da kadın özgürlük hareketlerinin enerjik bir biçimde başladığı 19.yüzyılın ikinci yarısında Türkiye’de de aynı hareketlerin başlangıç gösterdiğini saptamamızdır. O tarihlerde kadın yazarlar ortaya çıkmıştır. Ancak bu kadınlar, belli bir eğitim düzeyi üstünde olan ve Batı Avrupa kültürünü oldukça iyi tanıyan kesimden geldikleri için toplum yapısının içinden gelişmiş bir hareket değildir. Bu

nedenledir ki bu hareket, istenilen ölçüde ve hızda bir yaygınlık, etkinlik kazanamamıştır. Ancak bu gelişimlerin öncü değeri hiçbir zaman küçümsenemez çünkü biraz da onun dürtüsüyle kız meslek okulları açılmış ve Türk kızlarının da bazı okullara girebilme olanağının sağlanmıştır. “Darülmuallimat” (Kız Öğretmen Okulu)’ın açılmasıyla da, ülke kızlarının meslek yaşamına atılmaları mümkün olmuştur.

Cumhuriyet’in ilanından sonra, Kemalist reform programlarıyla çağdaşlaşma yolunda ülke yüzeyine yaygın eğitim programlarıyla, toplumsal yaşam değişmesinin ön hazırlıklarının başlatılması yoluna gidilmişse de, gerek hızlı nüfus patlaması gerekse bir takım sosyal ve politik nedenlerle durum sistematik bir gelişme sürecine ulaşamamıştır. Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından bu yana, Türkiye’de kadının toplum yaşamında etkin konumlara geçişi oldukça hızlı bir artış göstermişse de, bu ya üst sosyo-ekonomik düzey kadınlarıyla sınırlı kalmış ya da sınıf atlama türünde olarak tüm ülke kadınlarına yaygınlık gösterememiştir. İstatistik verilere baktığımızda Türkiye’de üst düzey meslek konumlarında olan kadın sayısı Batı Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında hiç de düşük değildir. Ancak ülke genelinde kadınların sosyal kimlikleri ele alındığında çarpıcı bir uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Kadının ev dışında çalışma yaşamına atılması, bireysel iş gücü ve emeği karşılığında kazancı olmasının kadının özgürlüğüne katkıda bulunacağı ve kadının özgürlüğünün temelinde ekonomik bağımsızlığının yattığı gibi savlar her ne kadar geçerliyse de, özellikle Türkiye gibi bir geçiş ülkesinde bunların uygulamada kadının psikososyal kimliğine her zaman yeterli bir katkıda bulunmadığını da gözlemler göstermektedir.

Türkiye bugün önemli bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Gerek kırsal kesimden kentlere iç göç, gerekse yurtdışına özellikle Batı Avrupa ülkelerine dış göç ile yaşanan ortam ve konum değişikliği ve ayrıca çok hızlı yaygınlaşmış olan iletişim araçlarıyla haberleşmenin ülkenin her yöre ve kesimine ulaşması, bu geçiş sürecini hızlandırmak da olduğu kadar karmaşıklştırmaktadır.

Kadının sosyal ve ekonomik güvencesini evlilikte gören, bir başka değişle kadına meslek olarak evliliği ön gören bir düşünce toplum genelinde hala yaygın bir kavramdır. Bu görüş kadının psikososyal kimlik oluşumunu önemli ölçüde etkilemekte, kimi zaman kadını bir cinsel kimlik bunalımına sürüklemekte, kadın erkek ilişkilerinde karmaşıklığa ve çatışmaya yol açmaktadır. (Koptagel-İlal,1995 ss.100- 101)

### 2.3.2. Kadın Haklarına Bakış (Kadının İnsan Hakları)

Son yıllarda; evlilik, aile ilişkileri, her türlü şiddet, mülkiyet ve miras hakları, siyasi haklar ve çalışma haklarını düzenleyen yasalar başta olmak üzere medeni yasalarda, ceza yasalarında ve diğer yasalarda ayrımcılık içeren maddelerin ayıklanması doğrultusunda pek çok ülkede yasal reformlar yapılmıştır. Kadının insan haklarının tam olarak gerçekleştirmesini sağlayacak uygun ortamın yaratılması amacıyla oluşturulan politikalar, yine kadının insan haklarının tam olarak gerçekleştirmesini sağlayacak uygulama ve izleme mekanizmalarının kurulması veya var olanların güçlendirilmesi, kadınların

erkeklerle eşit haklara kavuşması açısından atılmış önemli adımlar olmuştur. En önemli çalışmalardan bazıları ise yasal okur-yazarlık kampanyaları ve bilinç yükseltme çalışmaları olup CEDAW sözleşmesine taraf olan ülkelerin sayısının 165'e ulaşmasıdır. Kadınların insan haklarından yararlanabilmesi, toplumda insanca yaşayabilmesi, bir mevkie sahip olmak, politikaya atılmak, kamusal yaşayışa katılmak, çalışma hayatında yer almak, eğitim olanaklarından yararlanmak için günümüzde halen devam etmekte olan bu çaba ve çalışmaların başlangıcı ülkemizin kadını için 1839'daki Tanzimat Fermanına kadar gitmektedir. Tanzimat Fermanı kadınlar için kayda değer bir şey getirmese de başlatılan reform kadınları da kucaklamıştır. O tarihten itibaren kadınlar bir takım haklara kavuşmuşlar ve 1847'de kız ve erkek çocuklarına eşit miras hakkı tanınmıştır. 1858'de kız rüştiyeleri, 1870'te kız ilk öğretmen okulu (Darül Muallimat) açılmıştır. 1869'da kızların eğitimi için yasal zorunluluk getirilmiştir. 1897'de ücretli işçi olarak çalışmaya başlayan kadınlar 1913'te devlet memuru olma hakkını kazanmışlardır. 1914'te kızlar için İnas Darülfünunu adıyla bir yüksek öğrenim kurumu açılmıştır. 1922'de Tıbbiye'ye yedi kız öğrenci kaydolmuştur. Mili mücadeleye katılan ve örgütlenen kadın derneklerinin sayısı 1919'da on dokuzu bulmuştur. Kadınların meclise girmesi ise 1934'te gerçekleşecektir. (Çalışlar,2006 s.203)

Birinci dünya savaşında çok sayıda erkek cepheye gidince kadınlar, devlette memur, savaşta geri hizmetli, ticaretle de esnaf konumuna gelmiştir. Pek çok şehirde yüzlerce kadın amele olarak çalışmaya başlamıştır. Bu durum yeni bir hukuki düzenlemeye ihtiyaç yaratmış ve Enver Paşa'nın girişimiyle 1917 Aile Kararnamesi hazırlanmıştır. Evleneceklere yaş haddi konulmuş,

hakim huzurunda iki şahit önünde evlenme usulü getirilmiştir. Çok kadınla evlilik de kadının rızasına bağlı kılınmıştır. Kadın lehine yapılmış bu kadarcık değişiklik bile muhafazakâr kesimin tepkisini çekmeye yetmiştir.

Türk kadınına yapmış olduğu hizmetlerle hatırladığımız Latife Hanım, Amerikan dergisi *The Current Opinion*'da yayımlanan bir demecinde kadınların özgürlüğe kavuşmasının öneminin altını çizip, 'Hiçbir millet kendi kadınlarını köleleştirirken özgürlük iddiasında bulunamaz' derken (Çalışlar,2006 s.263) Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk de kadının aile içindeki önemine ve topluma yansıtacağı kazanımlarına dikkat çekerek, 'Toplumsal ilerlemenin güvence altına alınması için erkekle kadının aynı hakları ve görevleri yerine getirdiği bir aile yaşamı kaçınılmazdır.' demiştir. (Çalışlar, 2006 s.266) (Johannes Glaesneck, Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul,1988,s. 34)

Uzun yıllardır kadınlar ve kız çocukları için sürdürülen bu savaşa karşın ırkçılık, ırk ayrımcılığı ve benzeri faktörler başta gelmek üzere her tür ayrımcılık kadının insan haklarını tam olarak kullanması önünde engel teşkil etmeye devam etmektedir. Yasalar ve uygulamalar arasındaki farklılık hala eşitlik önündeki temel engellerden biridir. Yasal okur-yazarlık oranı pek çok ülkede son derece düşüktür. Çok sayıda kadın ırk, dil, din, etnik köken, kültür, cinsel tercih, sosyoekonomik sınıf, göçmenlik, yerinden edilmiş ve sığınmacı statüleri nedeniyle ayrımcılığa uğramaktadır. Hükümetler ve gönüllü kuruluşlar ayrımın uygulamalarını ortaya koyarak ve çoğu toplumda, kadının yerini erkeğe onur ve statü kazandırmasıyla değil de sadece evlenip, çocuk

yapabilmesiyle tanımlandığı gerçeğinin üzerinde durarak kamuoyunu eğitebilirler. Evlenmeyen, çocuk yapmayan veya az çocuğu olan kadınlara zavallı gözüyle bakılabilmekte ve alay konusu olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, amaç kadını sadece geleneksel statü kavramlarına göre yükseltmek olmamalıdır. Gerek kadın gerekse erkeğin modern dünyanın koşullarına ilişkin olarak statülerinin tanımlanması için değer yapısının yeniden elden geçirilmesi gerekebilir (T.C.Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara Temmuz,2000 s.10-11)

## 2.4. EĞİTİM

### 2.4.1. Kadın Eğitimine Bakış

Kadının erkeklerle eşit şartlarda eğitim hakkı tüm diğer hakların tam ve etkili uygulanabilmesi için zorunludur. Kadın eğitim hakkının artık genellikle kabul edildiği söylenebilir. Yine de kadınlar bu haklarını erkeklerle eşit şartlarda kullanmaktan uzaktırlar. Eğitim hakkı her kişinin temel özgürlüklerinden biri olmakla kalmamaktadır. Çok sayıda kişinin eğitimden yoksun kalması bir ülkenin kaynaklarının ve kalkınmasının bir israfıdır. (Kadınlara Eşit Haklar-Eyleme Çağrı, Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Ayırımın Kaldırılması Beyannamesi,1975, s.19)

Kadın hakları konusunda büyük uğraş veren Latife Hanım'ın da kadınların seçme ve seçilmeleriyle ilgili ve eğitim konusunda 1923'te yayımlanan gazete haberindeki görüşleri şöyle: 'Türk kadınları için eşit haklara



inanyorum; bu oy verme ve Büyük Millet Meclisi'ne seçilme hakkı demek. Ama şuna inanyorum ki, eğitim oy hakkından ve kamu hizmetinden önce gelmeli. Uzun vadede, kadınlar için kadınlarca yönetilen okullarımız olmalı.'(Çalışlar, 2006 s.202-203)

Kadın erkek eşitliğinin sağlanması için kadının eğitilmesi gerekliliği konusundaki artan bilinçlenme ve buna bağlı kazanımlar, özel olarak korunmaya muhtaç kadın gruplarına yönelik alternatif eğitim ve biçimlenme programlarındaki artışa rağmen, eğitim ve biçimlenme alanında güçlü bir siyasi iradenin var olmaması ve/veya eksikliği, kaynak yetersizliği, alt yapı sorunları gibi nedenlerle hedeflere ulaşılması henüz başarılamamıştır. Diğer taraftan ders kitaplarındaki ayrımcı kalıplar, olumsuz kadın klişeleri, çocuk bakımının erkekler ve devletle bölüşülememesi ve bazı geleneksel tutum ve davranışlar hala kadının eğitimi ve biçimlenme kazanımı önünde engel teşkil etmektedir. Bazı ülkelerde yapısal uyum politikalarının doğru formüle edilememesi ve /veya uygulanmasındaki aksaklıklar eğitim sektörü üzerine olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Ayrıca kadının yüksek öğrenim kurumlarına devam edebilmesi ile istihdam piyasası dinamikleri arasındaki yakın ilişkinin yeterince iyi anlaşılabilmesi de konuya daha çok önem verilmesi önünde engel oluşturmaya devam etmektedir. (T.C.Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara Temmuz, 2000 s.10-11)

#### 2.4.2. Eğitim Görmüş Meslek Kadını

Türkiye’de kadınların yüksek eğitimi gerektiren mesleklere girmeleri ve bu mesleklerde ilerlemeleri Cumhuriyet’in ilk yıllarından sonra başlamış ve Batı Avrupa’daki ülkelere göre o kadar da zor olmamıştır. O dönemde kadına sosyal haklar tanınmasının devlet politikasının amaçlarından biri olması ve devletçe desteklenmesi önemli rol oynamıştır. Ancak ilk yıllarda bu kadınlar üst düzey ailelerden gelmiş ve olanakları epey üst düzeyde olan genç insanlardır. Daha sonra alt kesimlerden de buralara sınıf atlama olanağı doğuyor. Bu kesimden kızlar eğitim olanağı bulunca başka bir kesime katılıyorlar dolayısıyla pek yaygınlaşma sayılmaz. Eğitimli kadın toplumda genellikle beğenilmekte ve saygınlık kazanmaktadır. Ancak aynı zamanda da ahlak normları açısından, bu kadınlar çevrelerince ve toplumlarca gayet sıkı izlenmektedirler. Bu durum ilk yıllarda; zaman zaman bir cinsel kimlik çatışmasına ve bunalımına yol açtığından istatistiklerde de gördüğümüz gibi bu kadınların çoğu bekârdır. Eğitim görmüş kadınların büyük bir bölümünün ise; evlendiklerinde meslek yaşamını ikinci plana atmaları ya da bırakmaları söz konusu olmuştur. Kimi ise meslek eğitimine girme olanak, yetenek ve istekleri varken; salt toplumdaki egemen kavramın etkisi altında, evliliği bir meslek olarak seçmişlerdir.

Meslek yaşamı ile evlilik yaşamını uyumlu biçimde sürdürme, ancak karşılıklı bir takım uyum çabalarıyla gerçekleşebilmiş ve özellikle kocanın düşünce yapısına bağlı olmuşlardır. Aynı eğitim düzeyi veya meslekten çiftler, başlangıçta birbirleriyle iyi anlaşarak, uyumlu bir evliliği sürdürürken, kadının

meslek yaşamında daha başarılı olup, daha üst basamaklara çıkarak bir kimlik değişimine uğraması, seyrek olmayarak ilişkide zorlanmalara veya ilişkilerin zorlanmasına yol açmıştır.(KoptageI- İlal, s.103 104 105 108)

Son 10–15 yıldır, yüksek meslek eğitini görmüş ve iş yaşamına atılmış kadın sayısı Türkiye’de hızlı bir artış göstermektedir. Bu artışla birlikte; kadının artık serbest iş veya ticaret yaşamına girdiğini görmekteyiz. Üstelik, bugün artık cinsel kimliğini yadsıma durumu da pek söz konusu olmamaktadır. Bunu çevre de kabul etmiş durumda gözükmektedir.(Nirun, 1994)

Kadının yüksek öğrenime girişi son otuz yılda reddedilemez bir biçimde değişmiştir Dünya genelinde yüksek seviyede eğitim alan kadın sayısı açık bir şekilde artmaktadır. Bu trend Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’daki ilerlemiş endüstri ülkelerinin yanı sıra Ortadoğu, Afrika ve Latin Amerika’daki Üçüncü Dünya ülkelerini de ifade etmektedir.

On beş ülkede şu anda yüksek öğrenim gören kadın sayısı erkek öğrencilerden daha fazladır. Bu on beş ülkenin içinde sosyalist ve kapitalist ülkelerin yanı sıra yüksek ve dar gelirli ülkeler de vardır.(Kelly, 1990)

Görünürde, yüksek öğrenim kadına niteliklilik kazandırmakta ama bu nitelikleri iş hayatında erkeklerle eşit fırsat edinmeye dönüştürülememektedir. Kadınların yüksek öğrenimdeki varlıkları her geçen gün artmaktasa da iş hayatında ve iş elde etme konusunda erkeklerle aynı kazanımlara sahip olmaları mümkün görünmüyor. OECD (1986) çalışmalarına göre 1983’e kadar, 23 ülkede (Lüksemburg, Japonya, İsviçre, Türkiye hariç) yüksek öğrenim gören kadın öğrencilerin oranı en az %40 ‘a ulaşmıştır. Bazı ülkelerde

(Kanada, Fransa, Norveç, Amerika Birleşik Devletleri) 50.50'ye ulaşmıştı ki bu az da olsa kadınların üstünlüğünü göstermektedir. Yapılan araştırmalar yüksek öğrenimde kadınların dezavantajlarının hala devam etmekte olduğunu göstermektedir ancak bu olumsuzluklar artık azalmakta ve yok olma yoluna girmiş bulunmaktadır. Bu dezavantajların sebebi eğitimle ilgili tercihlerle alakalı olmayıp çoğunlukla iş pazarının ve bazı ekonomik güçlüklerin etkilerindedir. Ön yargılar da hala önemli bir rol oynamaktadır. Eğer yüksek öğrenimde eşitlik sağlamak istiyorsak, sadece yüksek öğrenimde neler olduğuna odaklanmak yerine, hem öğrencilere orta öğrenimde de verilen eğitime, hem de ebeveynlerin, politikacıların ve işverenlerin eğitime yoğunlaşmalıyız. (Kelly, 1991)

#### 2.4.3. Bilinç Yükseltme

Bilinç yükseltme, toplumda var olan sakatlıkların tartışılması yoluyla çözümlenmesi sürecini ifade eder. Bu yöntemde, kadınların tabi olduğu, eşitsizliklerin tanımlanıp anlaşılması, maddi ve şekli eşitliğe ulaşmanın temel bir koşulu olarak belirir. Ünlü feminist bilimci Mac Kinnon alternatif bilgi üretmek için, bilinç yükseltmenin önemini vurgulamış, özellikle kadın perspektifinden ve gereksinimlerinden yaratılacak yeni hukuk reformları ve yasama aktiviteleri üzerinde durmuştur. (MacKinnon, 1983 s.658) Toplumda kadınların pozisyonlarını anlayabilme, değişim için gerekli olan bilinçlenmeye bağlıdır. Değişim için kadınların sesleri işitilmeli ve kadınların deneyimleri

değerlendirilmelidir. Bilinç yükseltme kendi kendini yaratmanın sorumluluğunun kesin bir açıklamasıdır. Araştırma süreci bilinç yükseltme süreci olarak yaşanır. Bilinç yükseltme yaklaşımının belirleyici özelliği araştırma konusunun incelenmesinin uzman araştırmacılar tarafından değil, baskıya maruz kalanlar tarafından sürdürülmesidir.

Şirin Tekeli de kadın sorunlarının yine kadınlar tarafından ele alınıp, araştırılması konusunda şu öneriyi getirmiştir. “Kadınların, kadın araştırmaları disiplinini oluşturmaları, onun içinde kadın araştırmaları merkezleri oluşturmaları son derece olumlu bir adımdır. Bu merkezlerin; disiplinler arası olması gerekli çünkü görünürlüğü yitirmiş kadınların, hem tarihine, hem sosyolojisine, hem ekonomik durumlarına, hem bilimdeki durumlarına, hem de kültürlerine bakmak ve bunları bütünleştirmek gerekir diye düşünüyorum. Kısacası bu merkezlerin meşru bir problemi vardı. Kendi kendine yeten bir sorunsalı vardır. O sorunsal da şudur: Kadınların, kadınlar tarafından araştırılması ve toplumlardaki cinsiyet hiyerarşisi içindeki tabi, aşağı, ikincil konumlarına yol açan nedenlerin saptanarak bu hiyerarşinin değiştirilmesi, kırılması için uğraş verilmesi.”(Tekeli, 1995 s.29)

Bilinç yükseltme metodunda; araştırmanın nesnesi konumunda olan kişiler araştırma sürecinde kendi araştırma sürecinin özneleri haline dönüşür. Bu durum ise bilimcilerin araştırma araçlarını bu insanlara vermesi demektir. Araştırmacı onları karşı karşıya oldukları problemleri tanımlamak ve eylem planlarını yapmak üzere teşvik etmelidir. (Scales s.104)

Kadınlar; bilinç yükseltme yoluyla toplumdaki ikinci sınıf konumlarından ve ataerkil toplum düzeninden kurtulma yollarını geliştirebilir. Bu yönüyle; bilinç yükseltme bilginin sorgulandığı, yeniden üretildiği ve gerçeğe dönüştürüldüğü bir süreci betimler. Bilinç yükseltme, cinsel sömürü, dayak, kötü muamele, ırkçılık ve sömürü gibi olaylar mağduru kadınların uğramış oldukları haksızlıklar nedeniyle kadın sesi için bir forum sağladığı gibi, bir alternatif kadın kültürünün de yaratılmasına yardımcı olur. Bu doğrultuda, kadında bilincin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla hizmet eden kadın koruma merkezleri, kadın hakları merkezleri, kadın dernekleri, kadın yayınları alternatif kadın gelişimine katkıda bulunmaktadır. (WISHİK, H. s.69.)

#### 2.4.4. Yaygın Eğitim

1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre eğitim sistemi; örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında ya da dışında düzenlenen eğitim etkinliklerinin tümü olarak görülmüştür. 07/ 08/ 1979 tarih ve 16720 sayılı resmi gazetede yayımlanan Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'ne göre yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da her hangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedan çıkmış bu bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların ilgi istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel

gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümü olarak adlandırılmıştır. Her ne kadar yasal tanımlamalarda yaygın eğitim ve halk eğitimi terimleri arasında amaç, hedef kitle, program, yer ve süre açısından fark bulunsa da halk eğitimi, yetişkinler eğitimi ve yaygın eğitim kavramları ülkemizde eş anlamlı olarak kullanıma girmiştir. (Duman,1999, s. 31–33)

#### 2.4.5. Yetişkin Eğitimi

Yetişkin eğitimi aslında çok eski bir kavram olmasına karşın; terim olarak özellikle son dönemlerde kullanılmaya başlanmış, kavram değişik dönemlerde yaygın eğitim, halk eğitimi, okul dışı eğitim gibi farklı terimlerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü tarafından yetişkin eğitimi şu şekilde tanımlanmıştır; zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış, asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayan kimselerin, hayatlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyacını ve ilgiyi tahmin etmek üzerine özellikle düzenlenen faaliyetleri ya da programları kapsar. Bu faaliyetlerin ve programların içine, mesleki eğitim dışındaki eğitim, meslek eğitimi, genel eğitim, biçimsel nitelik taşıyan ve taşımayan öğrenme türleri girdiği gibi ortak sosyal amaçlara yönelik eğitim de girmektedir. Aynı kavram UNESCO tarafından ise, içeriği, düzeyi ve yöntemi ne olursa olsun ve ister okullarda, kolejlerde, üniversitelerde veya çıraklıkta uygulanan ilköğretimin uzantısı bir eğitim olarak düşünülün veya o eğitimin yerini tuttuğu varsayılın,

yetişkin olarak düşünölen kimselerin yeteneklerini geliştirmelerine; bilgilerini arttırmalarına, teknik veya mesleki yeterliliklerini iyileştirmelerini veya bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarına hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmeye imkan sağlayan, düzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade edecek biçimde tanımlamaktadır. Yetişkin eğitimiyle ilgili tanımlara bakıldığında, bu tanımların ortak noktasının yetişkin eğitiminin asıl uğraşısının artık okula gitmek istemeyen bireylere yönelik olduğu; bu tür eğitim faaliyetlerinin farklı tür ve düzeylerdeki örgün ve yaygın programlar kapsamında yürütölebildiği; rastlantısal değil, düzenli eğitim süreçlerini içerdiiği; eğitim süreci sonunda hem kişisel gelişmenin, hem de toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılmanın amaçlandığı söylenebilir. (Tekin,1988, s.26–28)

Her ölkede yetişkin eğitiminin uzun bir tarihsel geçmişi vardır. Önceleri yetişkin eğitimi, daha çok gönüllü kuruluşlar tarafından yürütölen bir sosyal hizmet olarak görünmekteydi ve böyle göröndüğü sürece örgün eğitim sistemlerinin eksiklerini gidermek için başvuruolan bir çare sayılmaktaydı. (Tekin,1988, s.1)Ölkemizdeki gelişmelerinde bu çerçevede şekillendiğini söylemek mümkündür.

Ölkemizdeki gelişimi açısından yetişkin eğitimi faaliyetlerine baktığımızda, farklı dönemlerde yaygın eğitim, halk eğitimi gibi terimlerinde kullanılageldiiği görölmektedir. 5–15 Şubat 1962 tarihinde toplanan 7.Milli Eğitim Şurasında halk eğitimi kavramı;”yurttaşların çalışma gücünü arttırmak,



yaşayış seviyesini yükseltmek, milli ve insani meziyetlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmaları” şeklinde tanımlanmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ise “asıl işi okula itmek olmayan, hayatta sorumluluk almış veya alma durumunda bulunan her seviye ve kademedeki fert ve toplumlara, ihtiyaçlara dayalı programlar halinde uygulanan, sosyal ve kültürel alanlarda ilerlemelerine yardım eden planlı, sistemli ve sürekli bir şekilde yürütölen okul dış eğitim, öğretim ve rehberlik faaliyetleri” olarak tanımlanmıştır

## 2.5. GECEKONDU

Sözlük anlamıyla “hemen bir gecede alelacele, izinsiz olarak çatı verilen yapı” şeklinde tanımlanan ‘gece konuğ’ sözcüğü, farklı kaynaklarda farklı şekillerde tanımlanmıştır. (Türk Dil Kurumu, 1992 s. 529) Bir tanıma göre gecekondu, kent dokusu içinde başkalarına ait bir arsa veya arazi üzerinde imar yasalarına, sağlık ve fen kurallarına aykırı olarak derme-çatma yapılmış yapıdır. (Meydan Larousse, 1983 s. 4450)

Başka bir tanıma göre ise gecekondu, köylerden kentlere göç eden insanların, kentlerdeki konut arzı eksikliği karşısında barınma ihtiyaçlarını en ucuz yoldan gidermek için buldukları çözüm yoludur.(İstiklal, 1991 s.6)

Diğer bir araştırmada ise sözcüğün sosyal yönünü ön plana çıkartarak gecekonduyu, imar mevzuatına aykırı, gayrisihhê ve gayrı fenni, başkalarının arazisi veya arsaları üzerinde alelacele inşa edilmiş, sosyal hizmetlerden mahrum yapılar olarak tanımlanmıştır. (Doğan, 1990 s.6)

Bazı resmi kaynaklarda ise gecekondular, imar nizamlarına aykırı olarak başkalarına özellikle kamuya ait olan araziler üzerinde bir gecede yapılan derme-çatma yapılarıdır. (Türkiye Ansiklopedisi, 1969 s.205)

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere tanımlar, tanımlı yapanın çalışma amacına göre değişmektedir. Resmi ve hukuki tanımlar, yasalardan kaynaklandığından daha dar kapsamlıdır. Akademik çalışmalardaki gecekondular tanımlarında nitel özellikler daha çok ön plana çıkarıldığında kapsamı daha geniştir. (Keleş, 1990 s.368)

Sosyolojik tanımlarda ise daha ziyade sağlık şartlarından yoksun, sosyal hizmetlerden mahrum olma durumu belirtilmektedir. (Gencay, 1996 s.5)

Ülkemizde gecekondular sorunu yanlış yerleşme politikaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Gecekondular kırdan kente göç eden yoksul insanların barınma problemlerini gidermek için kendi imkânlarıyla buldukları çözümdür. Gecekonduların kökeni kırsal alandır. Belli bir süreden sonra köylerini terk eden insanlar köylülük özelliğini yitirir, kentin özelliklerini kazanırlar. Bu geçiş döneminde, aynı zamanda evrensel kültürü temsil eden kentlilik duygusunun da gerisine itilirler. Böylece kültürleri ne köy ne de kent insanına benzer. (Keleş, 1990 s.373) Kentleşme sonucu ortaya çıkan gecekondular, bütün kültürle bütünleşeceği yerde giderek ondan ayrılıp, kendine has bir yan kültür alanı meydana getiren bir özellik taşımaktadır. (Türkdoğan, 1992 s. 8) Araştırmalar göstermektedir ki gecekondulaşma çoğaldıkça fiziki görünüm açısından değişimler olsa bile, yapısal değişimlerde aynı hız gerçekleşmemiştir. Ayrıca toplumdaki kültür sahaları arasında bir kaynaşma da

söz konusu değildir. Bu yüzden gecekondü insanı hakim kültürden soyutlanmış durumdadır. Burada yaşayan insanların değerlerinde ve kültür sembollerinde, nesilden nesile intikal ettikçe, kendine has bir takım davranış kalıplarının ortaya çıkması normaldir. Henüz Türkiye’de yoksulluk kültür alanı, hakim kültür alanıyla birleşmemiştir. O halde yoksulluk kültürü mevcut kültürü erozyona uğratmak suretiyle zayıflamasını, tüketilmesini hızlandırmaktadır. (Türkdoğan,1998 s.11)

### III. YÖNTEM

#### 3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Önemli olan var olanı değiştirmeye kalkmadan gözleyebilmektir (Karasar, 2003 s.77).Araştırma iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde yer alan kuramsal çerçevede literatür taraması bulunmaktadır. İkinci bölüm ise uygulamalı çalışma olup veri toplama aracı olarak iki anket uygulanmıştır. İlk anket okur- yazar olmayan kadınlara uygulanan 84 soruluk bir anket (EK-1-a), diğeri üniversite bitirmiş kadınlara uygulanan 77 soruluk bir ankettir (EK-1-b). Veri toplama aracı olarak üç ölçek kullanılmaktadır; Durumluk ve Süreklilik Kaygı Envanteri (EK-2), Aile Değerlendirme Ölçeği (EK-4), Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (EK-3).

### 3.2. EVREN, ÖRNEKLEM VE DENEKLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

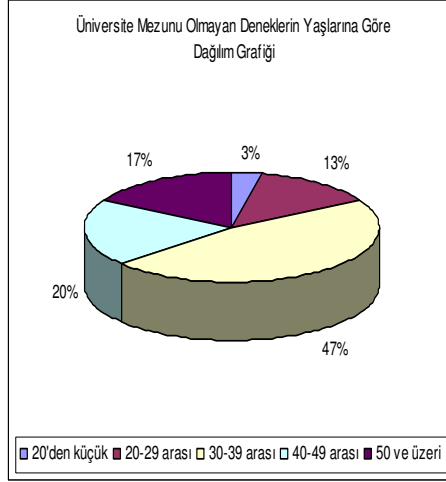
#### Evren

Araştırmanın evreni İstanbul ilindeki Yetişkin Okuma-yazma Kursu'na katılan kadınlar ve üniversite bitirmiş kadınlardır.

#### Örneklem

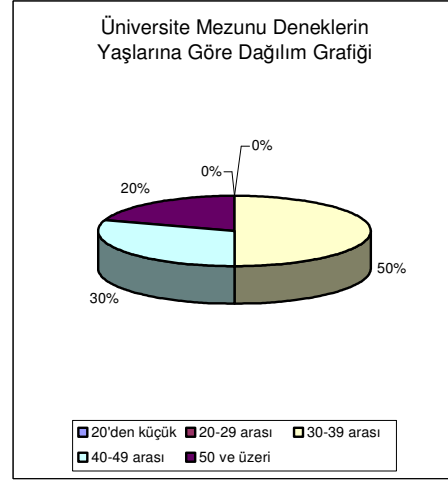
Örneklem İstanbul ili Maltepe ilçesi Yetişkin Okuma-yazma Kursu'na devam eden evli ve çocuklu 30 kadın ile üniversite eğitimini tamamlamış evli, çocuklu, farklı meslek gruplarından 30 kadından olmak üzere toplam 60 kadından oluşmaktadır.

## DEMOGRAFİK VE KİŞİSEL ÖZELLİKLER



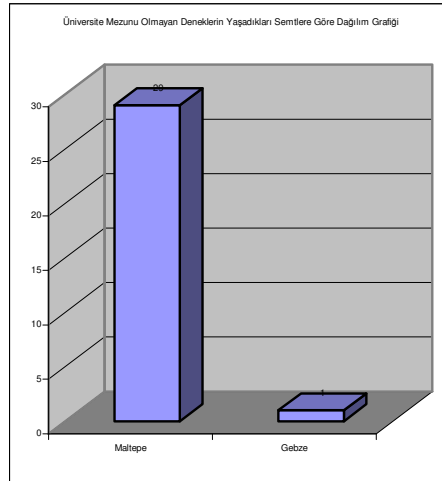
**Grafik-3.2.1.**

Araştırma kapsamındaki okuryazar olmayan kadınların %3'ü 20 yaşından küçük, %13'ü 20-29 yaş arasında, %47'si 30-39 yaş arasında, %20'si 40-49 yaş arasında, %17'si 50 yaşın üzerindedir.(Grafik-3.2.1.)

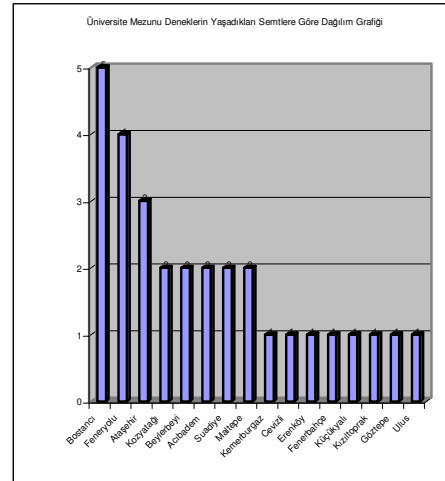


**Grafik-3.2.2.**

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu denekler 30 yaşından büyük olup, %50'si 30-39 yaş arasında, %30'u 40-49 yaş arasında, %20'si 50 yaş üzerindedir. (Grafik-3.2.2.)



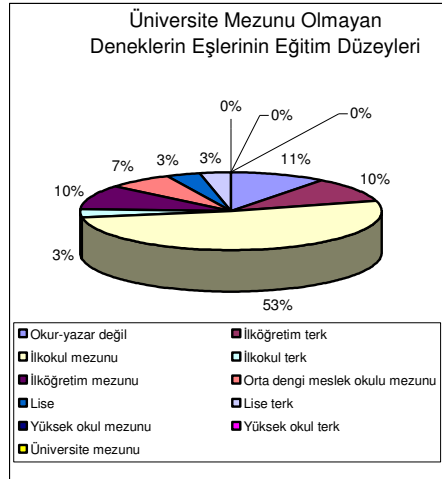
Grafik-3.2.3.



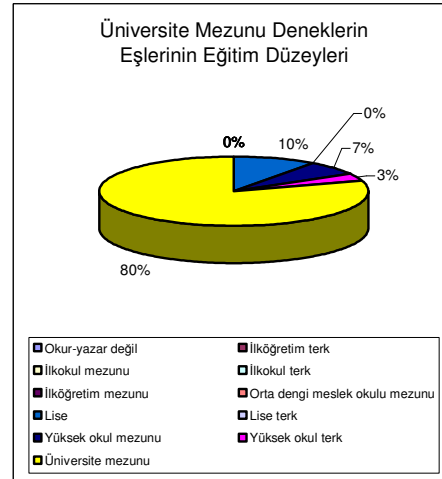
Grafik-3.2.4.

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu olmayan deneklerin 29'u Maltepe'de oturmakta, 1'i Gebze'de oturmaktadır. (Grafik-3.2.3.)

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu deneklerin 5'i Bostancı'da, 4'ü Ataşehir'de, 3'ü Beylerbeyi'nde, 2'si Suadiye'de, 2'si Kemerburgaz'da, 2'si Fenerbahçe'de oturmaktadır. Erenköy, Küçükyalı ve Göztepe'de 1'er kişi oturmaktadır.(Grafik-3.3.4.)



Grafik-3.2.5.

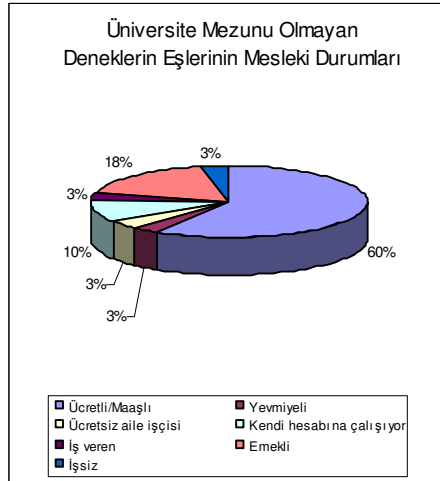


Grafik-3.2.6.

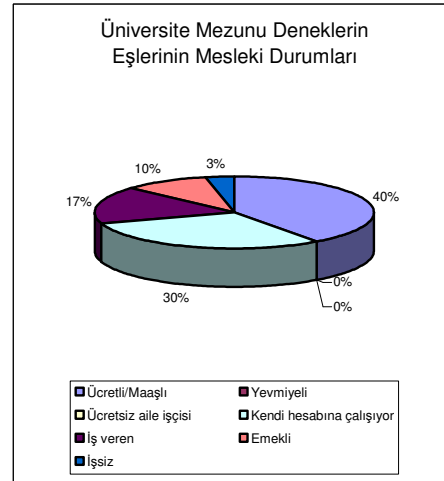
Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu olmayan deneklerin %11'inin eşleri de okur- yazar değildir. Eşlerin % 3'ü ilkokul terk, % 53'ü ilkokul mezunu, %10'u ilköğretim mezunu, %7'si orta dengi meslek okulu mezunu, %3'ü lise mezunu, %3'ü lise terk, eşlerin hiçbirisi yüksek okula devam etmemiş, yüksek okul ya da üniversite bitirmemiş, eşlerin %10'u ilköğretimi terk etmiş durumdadır. (Grafik-3.2.5.)

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu deneklerin eşlerinin %10'u lise mezunu, %7'si yüksek okul mezunu, %3'ü yüksek okul terk, %80'i üniversite bitirmiş durumdadır. (Grafik-3.2.6.)





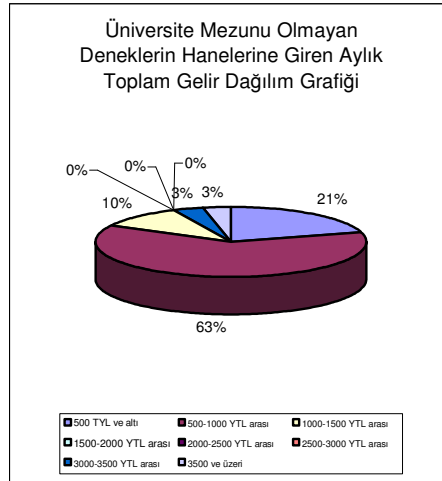
Grafik-3.2.7.



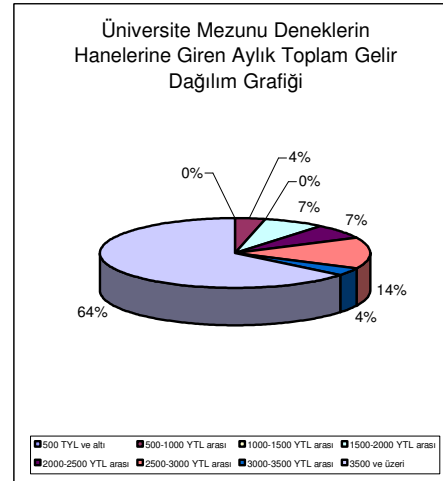
Grafik-3.2.8.

Araştırma grubundaki üniversite mezunu olmayan deneklerin eşlerinin %3'ü yevmiyeli çalışan, %3'ü kendi hesabına çalışıyor, %60'ı ücretli/maaşlı, %3'ü işveren, %18'i emekli, %3'ü işsiz, %10'u kendi hesabına çalışmaktadır. (Grafik-3.2.7.)

Araştırma grubundaki üniversite mezunu olan deneklerin eşlerinin %17'si işveren, %10'u emekli, %3'ü işsiz, %40'ı ücretli maaşlı, %30'u kendi hesabına çalışmaktadır.(Grafik-3.2.8.)



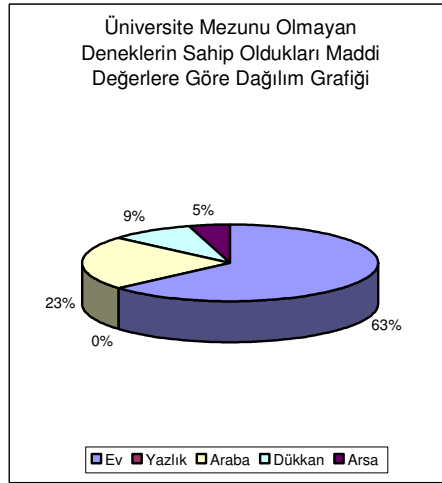
Grafik-3.2.9.



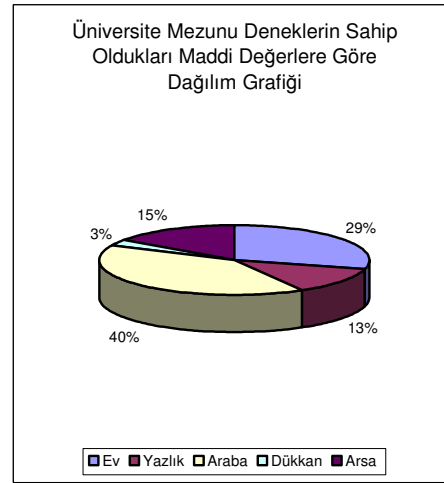
Grafik-3.2.10.

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu olmayan deneklerin %10'unun hanesine ayda 1000-1500YTL girmekte, %3'ünün hanesine ayda 3000-3500 YTL girmekte, %21'inin hanesine ayda 500YTL ve altı girmekte, %3'ünün hanesine ayda 1500-2000 YTL girmekte, %63'ünün hanesine ayda 500-1000 YTL girmektedir. (Grafik-3.2.9.)

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu deneklerin %4'ünün hanesine ayda 3000-3500 YTL girmekte, %14'ünün hanesine ayda 2500-3000YTL girmekte, %7'sinin hanesine ayda 2000-2005YTL arası, %4'ünün hanesine ayda 500-1000YTL arası girmekte, %64'ünün hanesine ayda 3500YTL ve üzeri girmektedir. (Grafik-3.2.10.)



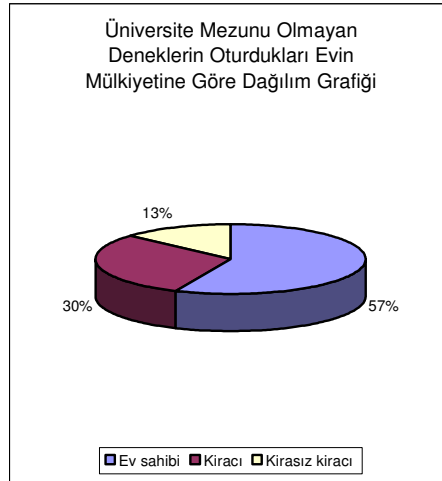
Grafik-3.2.11.



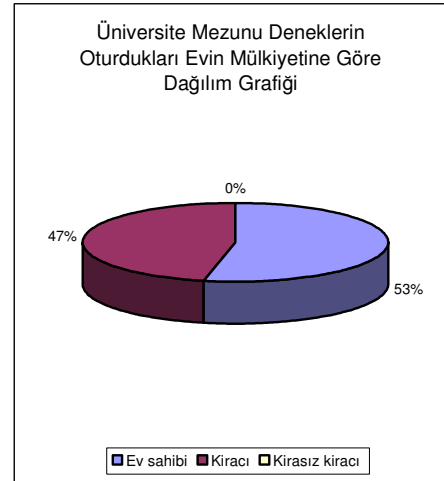
Grafik-3.2.12.

Araştırma kapsamında üniversite mezunu olmayan deneklerin %63'ü ev sahibi, %5'i arsa sahibi, %9'u dükkân sahibi, %23'ü araba sahibidir. (Grafik-3.2.11.)

Araştırma kapsamında üniversite mezunu deneklerin %3'ü dükkân sahibi, %15'i arsa sahibi, %29'u ev sahibi, %13'ü yazlık sahibi, %40'ı araba sahibidir. (Grafik-3.2.12)



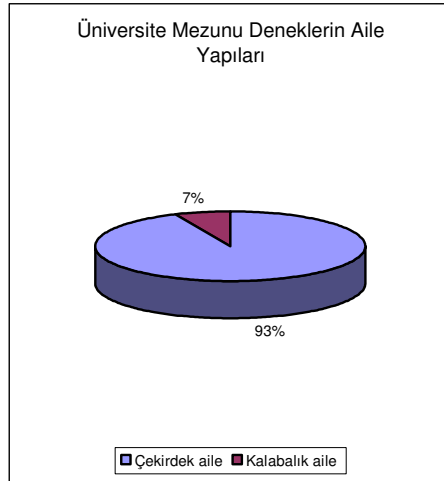
Grafik-3.2.13.



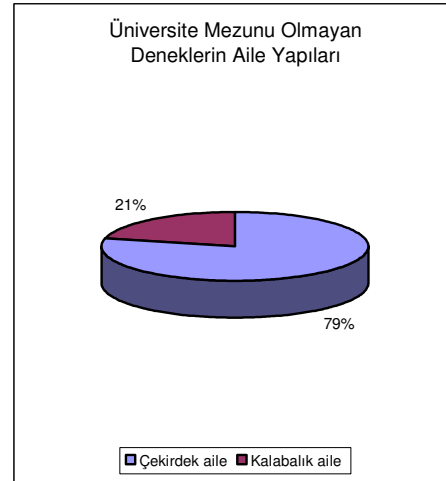
Grafik-3.2.14.

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu olmayan deneklerin %13'ü kirasız kiracı, %30'u kiracı, %57'si ev sahibidir. (Grafik-3.2.13.)

Araştırma kapsamındaki üniversite mezunu deneklerin %47'si kiracı, %53'ü ev sahibidir. (Grafik-3.2.14.)



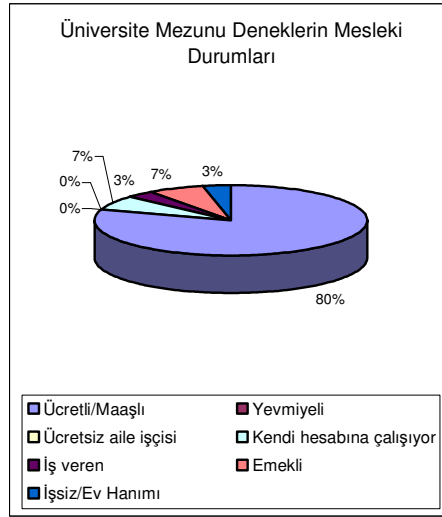
Grafik-3.2.15



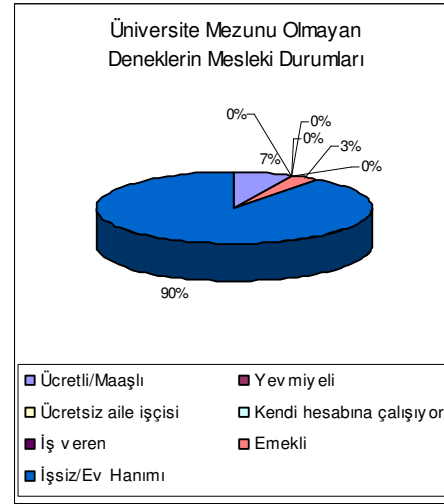
Grafik-3.2.16

Üniversite mezunu deneklerin %7'si kalabalık aile, %93'ü çekirdek ailedir. (Grafik-3.2.15)

Üniversite mezunu olmayan deneklerin %21'i kalabalık aile , %79'u çekirdek ailedir. (Grafik-3.2.16)



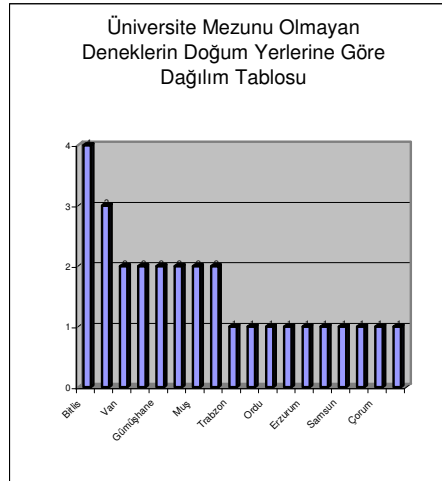
Grafik-3.2.17



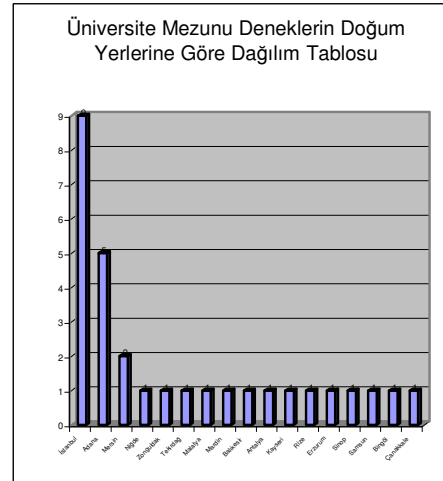
Grafik-3.2.18

Üniversite mezunu deneklerin %3'ü işsiz/ev hanımı, %3'ü işveren, %7'si kendi hesabına çalışmakta, %80'i ücretli/maaşlıdır. (Grafik-3.2.17)

Üniversite mezunu olmayan deneklerin %7'si ücretli/maaşlı, %3'ü emekli, %90'ı işsiz/ev hanımıdır. (Grafik-3.2.18).



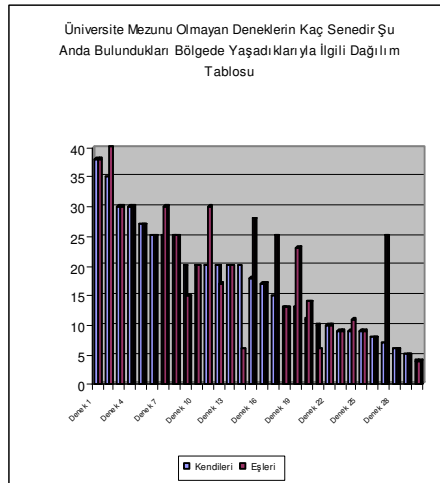
Grafik-3.2.19



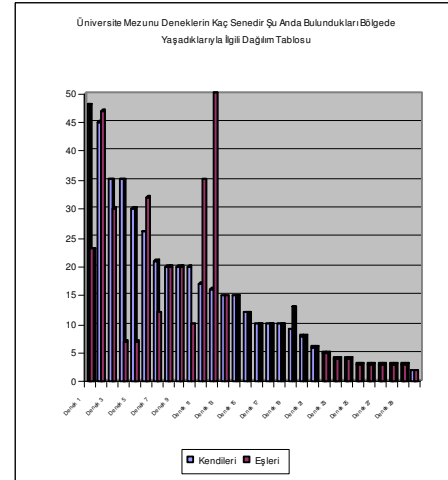
Grafik-3.2.20

Üniversite mezunu olmayan deneklerin 4'ü Bitlis, 3'ü Mardin doğumlu olup Van, Tokat, Gümüşhane, Sivas, Muş, Çankırı doğumlu 2 şer denek, Trabzon, Diyarbakır, Ordu, Hakkâri, Erzurum, Sinop, Samsun, Elazığ, Çorum, Antalya doğumlu 1' er denek vardır. (Grafik-3.2.19)

Üniversite mezunu deneklerin 9'u İstanbul, 5'i Adana, 2'si Mersin doğumlu olup, Niğde, Zonguldak, Tekirdağ, Malatya, Mardin, Balıkesir, Antalya, Kayseri, Rize, Erzurum, Sinop, Samsun, Bingöl, Çanakkale doğumlu 1'er denek vardır. (Grafik- 3.2.20)



Grafik-3.2.21

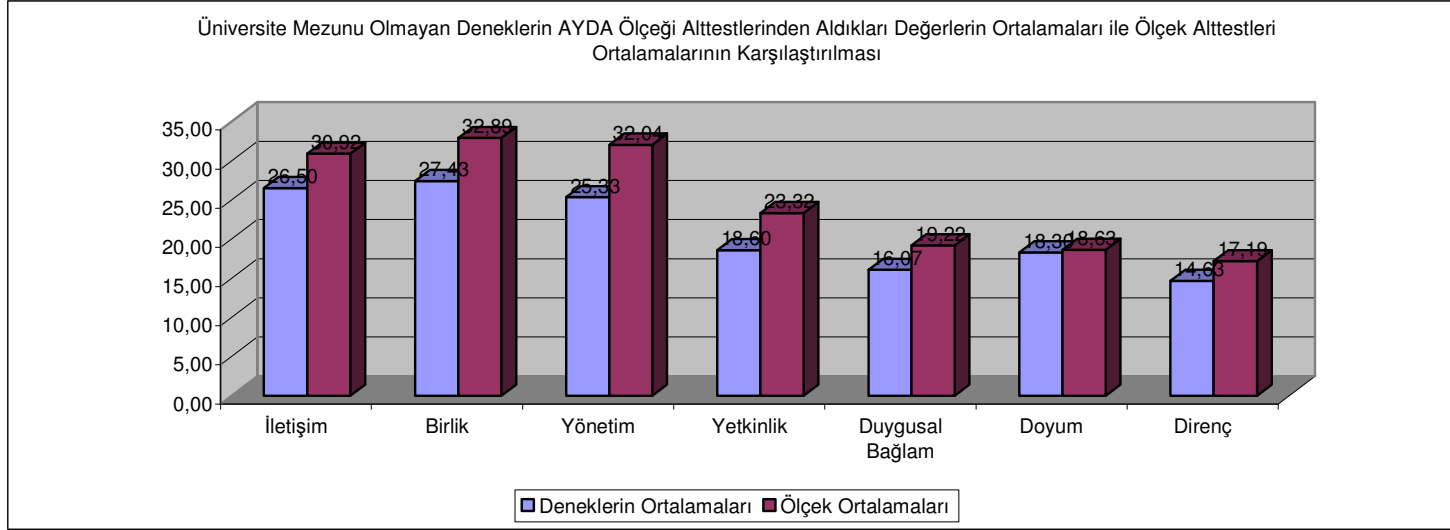


Grafik-3.2.22

Üniversite mezunu olmayan deneklerin 8'i 10 yıldan az, 8'i 20 yıldan fazla, 14'ü 10-20 yıl arası şu anda buldukları yerde yaşamaktalar. Üniversite mezunu olmayan deneklerin eşlerinin 8'i 10 yıldan az, 13'ü 20 yıldan fazla, 9'u 10-20 yıl arası şu anda buldukları yerde yaşamaktalar. ( Grafik - 3. 2. 21 )

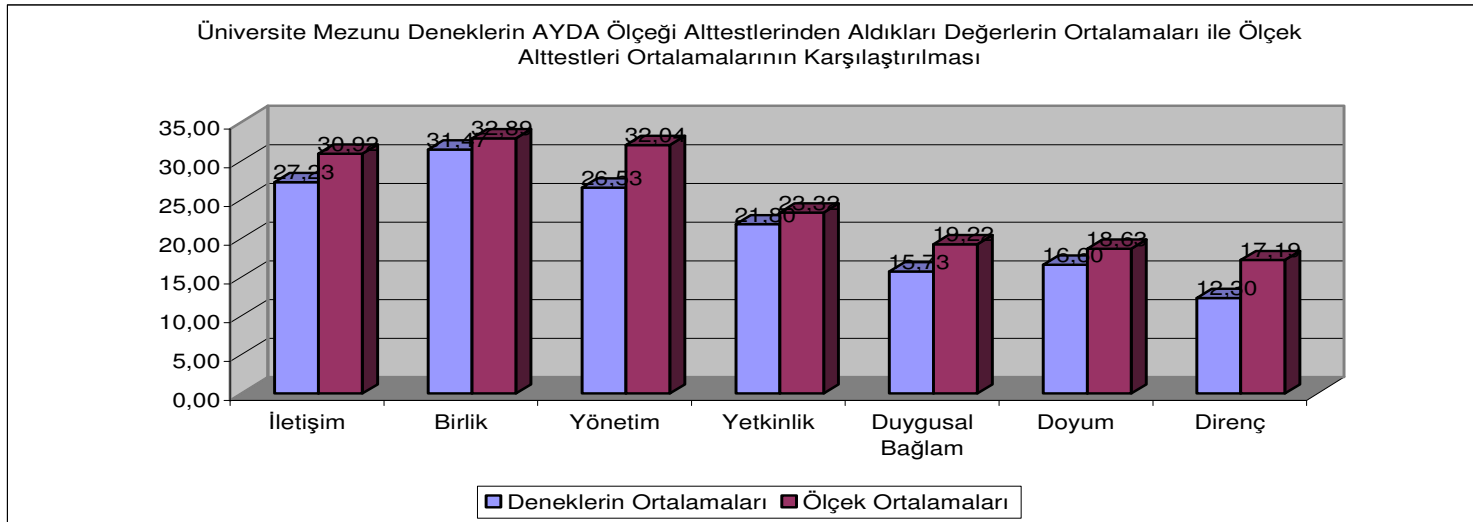
Üniversite mezunu deneklerin 12'si 10 yıldan az, 7'si 20 yıldan fazla, 11'i 10-20 yıl arası şu anda buldukları yerde yaşamaktalar. Üniversite mezunu olan deneklerin eşlerinin 13'ü 10 yıldan az, 6'sı 20 yıldan fazla, 11'i 10-20 yıl arası şu anda buldukları yerde yaşamaktalar. ( Grafik - 3. 2. 22 )





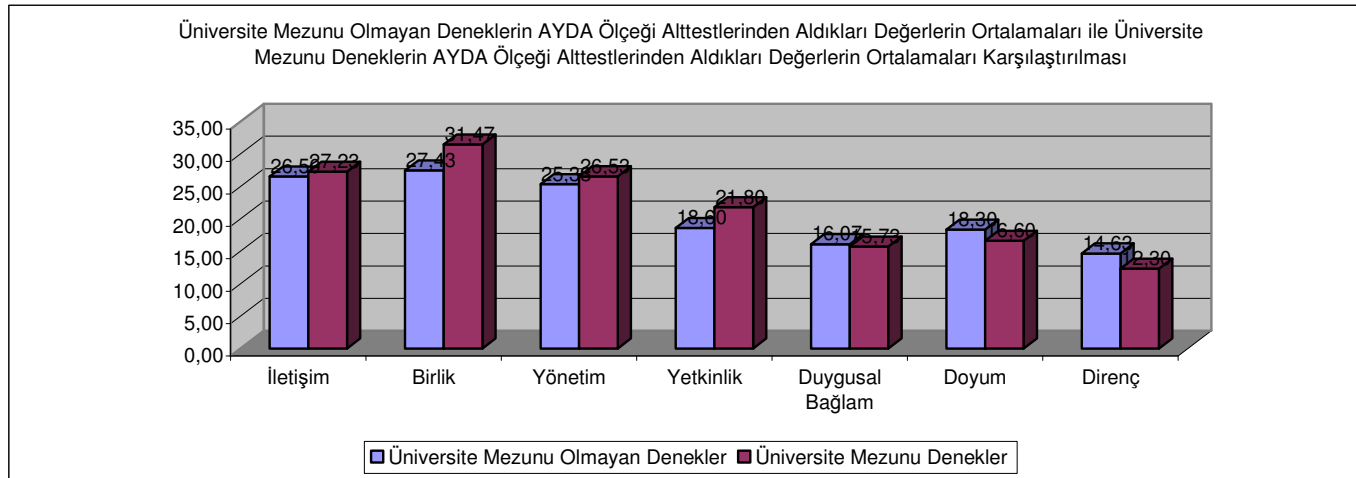
**Grafik-3.2.23**

Üniversite mezunu olmayan deneklerin AYDA ölçeği alttestlerinden aldıkları değerlerin ortalamaları, tüm endekslerde ölçek alttestleri ortalamalarının altında kalmıştır. (Grafik-3.2.23)



**Grafik – 3. 2. 24**

Üniversite mezunu deneklerin AYDA ölçeği alt testlerinden aldıkları değerlerin ortalamaları, tüm endekslerde ölçek alttestleri ortalamalarının altında kalmıştır. ( Grafik – 3. 2. 24 )



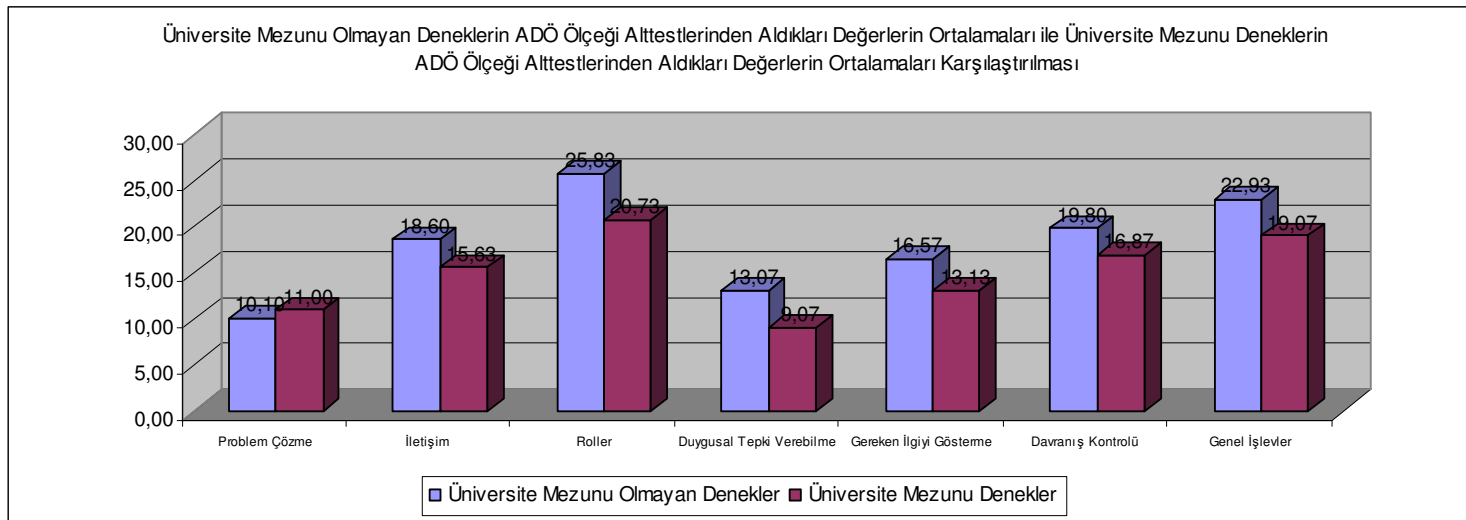
### Grafik-3.2.25

Ayda ölçeği alttestlerinden aldıkları daha yüksek değerlerle üniversite mezunu olan denekler üniversite mezunu olmayan deneklere göre

Birlik ve Yetkinlikte üniversite mezunu olmayan deneklere göre anlamlı derecede farklılaşmıştır.

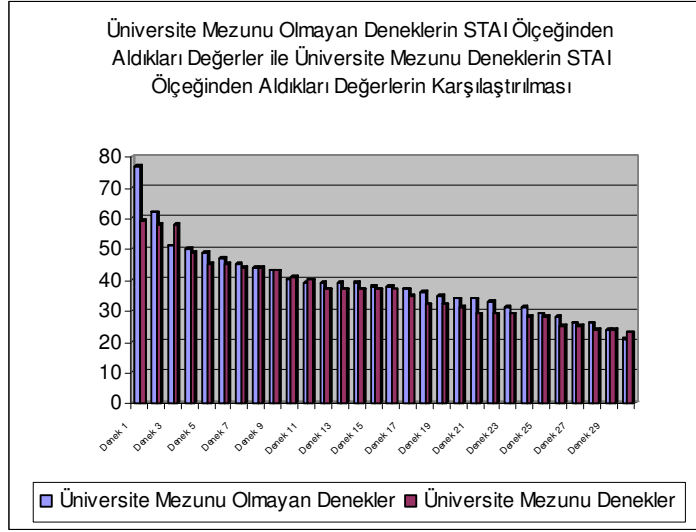
Doyum ve Direnç endekslerinde okuryazar olmayan denekler daha yüksek değerler alarak üniversite mezunu olan deneklere göre anlamlı derecede farklılaşmıştır.

İletişim, Duyusal Bağlam ve Yönetim göstergelerinde ise iki denek grubu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. (AYDA'da yüksek puan almak sağlıklı ) (Grafik-3.2.25)



**Grafik-3.2.27**

ADÖ ölçeği alttestlerinden aldıkları daha yüksek değerlerle okuryazar olmayan grup İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verme, Gereken İlgii Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevler göstergelerinde üniversite mezunu gruba göre daha anlamlı çıkmıştır. Problem Çözme endeksinde iki denek grubu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. (ADÖ' de yüksek puan almak sağlıklı )



**Grafik-3.2.26**

Durumluk Kaygı ölçeğinden aldıkları değerler sonucunda üniversite mezunu denekler ve okuryazar olmayan denekler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ( $P>.05$ ). (Grafik-3.2.26)

### 3.3.VERİLERİN TOPLANMASI

#### 3.3.1.Hazırlık Safhası

Araştırmada, veriler 2005–2006 akademik yılı içinde araştırmacı tarafından hazırlanan biri okur-yazar olmayan kadınlar, diğeri üniversite bitirmiş kadınlar için olmak üzere iki anket yoluyla toplanmıştır. Anketler, konuyla ilgili literatür taraması sonucunda, mutlu ailenin gelişmesinde gerekli olan özelliklere ilişkin bilimsel verilere ve uzmanların görüşlerine dayanarak hazırlanmıştır. Anketlerin yanı sıra aile içi ilişkilerle ilgili Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA) ile Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri uygulanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde her iki kadın grubuyla ilgili kişisel bilgiler yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise aile içi iletişim ve mutlu aile ile ilgili sorular vardır. Araştırma süresince henüz okur-yazar olmayan kadınların öğrenim gördükleri okul dört kere ziyaret edilmiş, yöneticilerle görüşülmüş ve anket uygulaması için izin alınmıştır.

Konunun araştırma alanı karı-koca, anne-çocuk ilişkisi olduğundan, anket ve ölçekler sadece evli kadınlara uygulanmıştır. Ancak okur-yazar olmayan deneklerin devam ettiği uygulama yapılan sınıfta evlilerin yanı sıra bekarların da olduğu görülmüştür. Anketleri uygulamadan önce sohbet amaçlı, sınıfa girildiğinde, kursiyer kadınların büyük bir disiplin içinde ve çok ciddi bir şekilde defterlerine yazı yazmakta olduğu gözlenmiştir. Ziyaretçiler karşısında heyecanlanıp aynı zamanda da sevinen kursiyerlerin defterlerinin şaşkırtıcı derecede düzgün ve muntazam olduğu görülmüştür. El işlerinde ve ev işlerinde

becerikli olduklarından kalemi de kullanmakta kontrollü oldukları gözlenmiştir. Defterlerini görmek istediğimizde hepsi gururla adeta yarışmışlardır. Önemli bir şey başarmanın keyfi çok net bir şekilde fark edilmiştir. Hemen hemen hepsi başörtülü olan kursiyerlerin evli olanları sadece okuma – yazmayı öğrenmeyi amaçlarken, bekâr ya da daha genç olanlar kurs sonrasında ortaokul ve liseyi de okumak istediklerini belirtmişlerdir. Yaşlı olanlar ise okuma – yazmada bu kadar geç kaldıkları için hayıflanmaktalar. Uygulamanın başlangıcında kursiyerlerin (soruların derslerle ilgili olduğunu zannederek) tedirginlik yaşadıkları saptanmıştır. Soruların içeriğini gördükçe tahmin edilenin çok ötesinde bir rahatlık ve güvenle cevap vermeye hatta detaylarla anlatmaya başladıkları gözlenmiştir. Üniversite mezunu kadınlar araştırma konusunda yardım istendiğinde hem hiç tereddüt göstermemiş hem de özellikle araştırma kadınlarla ilgili olduğu için gönüllü gözükmüşlerdir. Kursiyerlerin hemen hepsi konuşmaya, dertleşmeye, yaşadıklarının güzelliklerini ya da aksayan taraflarını anlatmaya çok hevesli görünmüşlerdir. Özellikle eşleriyle olan iletişimleriyle ilgili sorular sorulduğunda, eşleriyle olan paylaşımları, aldıkları destek konusunda memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Bu ifadeler beklemediğimiz cevaplar olması sebebiyle şaşırtıcı olmuştur. Çünkü bu araştırmaya başlarken bazı iletişim eksiklikleri, sevgilerini birbirlerine iletmede aksaklıklar, yeterince değer verilmeme ya da şiddet gibi bazı olumsuzluklarla daha fazla karşılaşılabileceği tahmin edilirken, alınan cevaplar biraz ön yargılı davranıldığını düşündürmüştür. Üniversite mezunu kadınlar soruları cevaplandırırken daha özenli görünmüşlerdir. Cevaplarda yanılığa yer



vermemek için zaman zaman sorular sorarak araştırmanın sağlıklı götürülebilmesi için titiz davranmışlardır.

Anket sorularına cevap verirken kursiyer kadınların büyük kısmı ‘özgür bırakılmak’, ‘sınırlılık’, ‘gelenek’ gibi kavramları anlamakta güçlük çekmişlerdir. Bunun yanı sıra 8.,28. ,29. ,37. ,50. ,59. ,67. ,69.ve 83.soruları anlamada güçlük çekmişlerdir.Üniversite mezunu kadınların sadece iki tanesi bazı bölümleri nasıl cevaplandıracakları konusunda güçlük çekmiştir. . Üniversite mezunu deneklerin farklı meslek gruplarından ve farklı çevrelerden olmasına dikkat edilmiştir. Anket ve ölçekleri uygulamak üzere örneklemi teşkil eden üniversite bitirmiş, evli ve çocuklu kadın denek arandığında şaşırtıcı bir şekilde bu üç özelliği bulunduran denek bulmakta güçlükler yaşanmıştır. Deneklerin bir kısmı ya evli değildi ya da çocuk sahibi değildi. Koptagel-İlal karşılaşılan durumun bir tesadüf olmadığını destekler bilgiler vermektedir.(1995, s.103 ).

Hiçbir denek ‘Okuma-yazma bilmeyenlerle ilgili başkaları ne düşünüyor’ sorusuna cevap vermemiştir.

Kurs öğretmenin bilgi ve gözlemlerine göre kurs iki etaptan meydana gelmiştir.

- 1)Okuma –Yazma Eğitimi: Kurs sonunda okuma yazma belgesi verilmektedir.
- 2)Okuma –Yazma ve Genel Kültür: Okuma –Yazma’nın yanı sıra Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Vatandaşlık ve dört işlem bazında Matematik derslerinin öğretilmesinin sonunda diploma verilmektedir.

Kurs haftada ikişer günden ikişer saat olup, haftada dört saat, toplam 3 ay sürelidir.

Kadınlar kursa katılmayı istemelerine rağmen kursa hemen katılmaları mümkün olmamaktadır. Önce aileleri, eşleri, büyükleri ikna edilmektedir. Komşularının tepkisinden çekinip gelemeyen ya da gizlice gelenler bulunmaktadır. Kursiyerlere aileleri destek verirken, çoklukla çevreden olumsuz tepki aldıklarını belirtmişlerdir. Kimi kadınlar çocuklarını bir yere bırakamadığı için çocuklarını da yanlarına almakta, kimileri de Maltepe'ye Gebze gibi uzak yerlerden fedakârlıklarla gelmektedir. Bir kısmı Türkçeyi düzgün bir şekilde konuşamazken okuma-yazmayı öğrenmektedir. Kursa kayıtlı beş kadın sadece Kürtçe, bir kadın ise Arapça konuşmaktaydı. Bunlar okuma yazma sırasında Türkçe öğrendiler. Öğretmenin hem Kürtçe hem de Arapça biliyor olması kursiyerler için avantaj oluşturmaktadır.

Kursa katılan kadınlar en çok Fen Bilgisi ve Matematik dersine ilgi göstermektedirler. Gökyüzü, mevsimler, güneş tutulması gibi doğa olayları onları en çok şaşırtan konular olmaktadır. Matematik ise günlük hayatta, alışverişte çok işlerine yaradığı için bu dersi severek yapmaktalar. Sosyal bilgilerde ise Coğrafya dersinde harita onları çok heyecanlandırmaktadır. Haritada Türkiye'nin şekli, denizlerin büyüklüğü, memleketlerinin bulunduğu bölge, Ankara ve İstanbul'un nerede olduğunu öğrenmek ilgi çekici gelmektedir. Hem öğretmen hem de kursiyerler için en mutluluk veren onların okumayı 'söktükleri' andır. Öğretmen ilk okumayı öğrendiklerinde hepsinin gözlerinin parladığını söylemektedir.

### 3.3.2. Veri Toplama Araçları

#### 3.3.2.1.Kişisel Bilgiler Formu:

Katılımcıların demografik özellikleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan 24 sorudan oluşan bir formdur.

#### 3.3.2.2.Anket

Katılımcıların aile ilişkilerini tanımlamak için araştırmacı tarafından, okur-yazar olmayan kursiyerlere 84 ve üniversite mezunlarına hazırlanan 77 sorudan oluşmuştur. İki anket arasındaki 7 soruluk fark okuma yazma öğrenmekte olan kursiyerlere kurs ve kursa katılma nedenleri hakkında sorulan ilave sorulardan kaynaklanmaktadır.

#### 3.3.2.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ):

Asıl formu: İngilizce (Mc Master Family Assesment Device)

Geliştirenler: Epstein, N.B. Bolwin, L.M. ve Bishop, D.S. Ailenin işlevlerini (Yapısal ve örgütsel niteliklerini ve aile içi ilişki ve etkileşimini) sağlıklı /sağlıksız olarak belirleyerek ölçek.12 yaş üzeri tüm aile bireylerine uygulanabilir. Toplam 60 maddeden oluşan ölçeğin 7 alt testi vardır. 1)Problem çözüme: Ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar.(6

madde), 2) İletişim: Aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi biçiminde tanımlanmaktadır. Üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin istediklerini doğrudan doğruya ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim, açık ve dolaysız olmalıdır( 9 madde), 3) Roller: Ailenin kaynakların kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmediği üzerinde odaklanmaktadır. Görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini de içermektedir. Bu konuda işlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynlerin bakımı beslenme ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemiş olan ailedir. İşlevler, para-sağlık gibi konularda kural koymayı ve karar vermeyi gerektirir (11 madde), 4) Duygusal tepki verebilme: Ailenin üyelerinin her türlü uyaranlar karşısında sevgi, mutluluk, neşe gibi ferahlık ifade eden duyguların yanında üzüntü, kızgınlık, korku gibi en uygun tepkiyi sözle ve hareketle göstermesi anlamına gelmektedir. (6 madde), 5) Gereken ilgiyi gösterme: Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler birbiriyle orta derecede ilgilenirler. Çok ilgilenme fazla bağımlılığın, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir. (7 madde), 6) Davranış kontrolü: Aile üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Kontrolün esnek, katı, sıkı, serbest ve düzensiz oluşu da ele alınmaktadır. (9 madde ), 7) Genel fonksiyonlar: Yukarıda ifade edilen altı boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır. (12 madde ) ADÖ'de yüksek puan 'sağlıksız' durumu ifade eder.

#### 3.3.2.4. Aile yapısını Değerlendirme Aracı:

Asıl formu: Türkçe (Aile Yapısını Değerlendirme Aracı-AYDA).

Geliştiren: A. Gülerce. Ölçtüğü davranış / nitelik: Türkiye’de aile içi ilişkileri, gereksinimleri, ailelerin yapısı ve bütünsel işleyiştir. 12 yaşından büyüklere uygulanır. 36 maddeden oluşan ölçeğin 7 alt testi vardır 1)İletişim:1.-9. maddelerinden alınan puanlar toplamı 2)Birlik:10.-18. maddelerden alınan puanlar toplamı 3)Yönetim: 19.-26. maddelerinden alınan puanlar toplamı 4)Yetkinlik:27.-31. maddelerinden alınan puanlar toplamı. 5) Duygusal bağlam:32.-36. maddelerden alınan puanlar toplamı. 6)Direnc:6.,10.,11., 33., ve 35. maddelerin her birinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları toplanarak hesaplanır. 7)Doyum:9., 17., 31.,32.ve36. maddelerin her birinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları toplanarak hesaplanır.

Yüksek AYDA puanı “iyi” ve “sağlıklı” durumu ifade eder.

#### 3.3.2.5. Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri:

Durumluk ve sürekli kaygı seviyelerini ayrı ayrı saptamak için Spielberger ve arkadaşları tarafından 1970 yılında geliştirilmiş olan Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri, Spielberger’in ‘İki Faktörlü Kaygı Kuramı’ndan kaynaklanmıştır.(1966)Kısa ifadelerden oluşan bir öz-değerlendirme anketidir Toplam 40 maddeden oluşan iki ayrı ölçeği içerir. Başlangıçta yetişkinler için olan bu ölçek sonraki denemelerde lise öğrencilerine, psikiyatrik bozuklukları

ve fiziki hastalıkları olan bireylere de uygun olduğu görülmüştür. C.D.Spielberger, R.L.Grosuch ve R.Lushene tarafından İngilizce olarak geliştirilmiş ve Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde Necla ÖNER ve Ayhan LECOMPTE tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir. Bu araştırmada sadece Durumluk Kaygı Ölçeği kullanılmıştır.

### 3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmada aşağıdaki istatistiksel analizler kullanılmıştır:

- 1-Kişisel Bilgiler Formu ile toplanan verilerin (f) ve % değerleri bulunarak metin için tablolandırılmıştır.
- 2- Kadının eğitiminin aile içi ilişkilere etkisini saptamak üzere aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplamaları.
- 3- Üniversite eğitimi almış kadının aldığı eğitimin, okur-yazar olmayanlara göre aile içi ilişkilerde farklılaşma düzeyini belirlemek için t-testi, varyans analizi hesaplamaları.
- 4- Kadının aldığı eğitim ile aile içi ilişkiler arasındaki ilişkinin karşılaştırılması amacıyla Pearson Çarpım Momentler Katsayı hesaplamaları.

### 3.5 SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırma 23 Aralık 2005 tarihinde başlayıp, 05 Ekim 2006 tarihinde sona erecek şekilde toplam 10 aylık bir sürede gerçekleştirilmiştir. Araştırma için, araştırmacının kendisi dışında yardımcı bir araştırmacı görev almamıştır.

#### **IV. BULGULAR VE TARTIŞMA**

Araştırmamızın ana temeli uygulamalı bir çalışma oluşturma yönündedir. Eğitimsiz ve eğitilmiş kadınların aile içi iletişimi nasıl yorumladıkları ile ilgili uygulamalı çalışmanın az olması sebebi ile çalışmanın teorik yönünden çok uygulamalı yönüne ağırlık verilmiştir. Araştırma konuya maruz kalanların katılımıyla sürdürülmüştür.

Aile içi ilişkilerle kadınların eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen bulgular istatistik analizleri yapılarak sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgular;

1. Okuryazar olmayan ve üniversite mezunu olan kadınlara uygulanan anket bulguları;
2. Spielberger Anksiyete ölçeğine göre üniversite mezunu kadınlar ile okuma yazma bilmeyen kadınların Durumluk Kaygı Ölçeğine göre T-Testi sonuçları;
3. Aile Yapısını Değerlendirme Aracı T-Testi sonuçları;
4. Aile Değerlendirme Ölçeği T-Testi sonuçları;
5. Ölçekler arası korelasyon sonuçları;

## 4.1 ANKET BULGULARI

Tablo- 4.1.1

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklara sevgiyi nasıl gösteriyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Çocuklara sevgiyi nasıl gösteriyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Göstermem	1	2%	Göstermem	0	0%
Öperek	22	50%	Öperek	23	46%
Sarılarak	18	41%	Sarılarak	26	52%
Sıkıştırıp canını Yakarak	3	7%	Sıkıştırıp canını yakarak	1	2%
<b>TOPLAM</b>	<b>44</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>50</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadınlar ve üniversite mezunu kadınlar arasında çocuklara sevgiyi gösterme şekilleri konusunda farklılık görülmemiştir. Anneliğin içgüdüsel bir davranış olduğu düşünülmektedir. ( Tablo – 4.1.1)



Tablo- 4.1.2

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşler birbirine sevgisini nasıl gösteriyor?	Frekans	Yüzde	Eşler birbirine sevgisini nasıl gösteriyor?	Frekans	Yüzde
Göstermez	3	7%	Göstermez	2	3%
Öperek	13	30%	Öperek	20	28%
Sarılarak	8	19%	Sarılarak	26	36%
Sözcüklerle	14	32%	Sözcüklerle	14	20%
Şaka yaparak	5	12%	Şaka yaparak	9	13%
<b>TOPLAM</b>	<b>43</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>71</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu deneklerin sevgilerini gösterme şeklinin davranışlarına daha fazla yansıdığı gözlenmektedir. ( Tablo – 4.1.2 )

Tablo- 4.1.3

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Birbirinize hediye alır mısınız?	Frekans	Yüzde	Birbirinize hediye alır mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	16	53%	Evet	29	97%
Hayır	14	47%	Hayır	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu deneklerde hediye alma alışkanlığının daha fazla olması, deneklerin ekonomik bağımsızlığının etkisi olduğunu düşündürmektedir.

( Tablo – 4.1.3)

Tablo- 4.1.4

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ne zaman(hangi durumlarda) hediye alırsınız?	Frekans	Yüzde	Ne zaman (hangi durumlarda) hediye alırsınız?	Frekans	Yüzde
Yaş günlerinde	12	27%	Yaş günlerinde	24	34%
Evlilik yıl dönümlerinde	11	24%	Evlilik yıl dönümlerinde	20	29%
Sevgililer gününde	17	38%	Sevgililer gününde	11	16%
Bayramlarda	5	11%	Bayramlarda	3	4%
Canı istediği zaman	0	0%	Canı istediği zaman	12	17%
<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>70</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu denekler kişiye özel olan yaş günü ya da evlenme yıl dönümlerinde hediye almayı tercih ederken, okuryazar olmayan denekler, grup olarak kutlanan sevgililer gününü tercih etmektedirler. Bu kabul görme isteğinden kaynaklanmış olabilir. (Tablo – 4.1.4)

Tablo- 4.1.5

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi olayları ya da günleri kutlanması gereken günler olarak görüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Hangi olayları ya da günleri kutlanması gereken günler olarak görüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Yaş günlerini	8	20%	Yaş günlerini	25	35%
Evlilik yıl dönümlerini	12	29%	Evlilik yıl dönümlerini	22	31%
Yılbaşını	6	15%	Yılbaşını	15	21%
Sevgililer gününü	15	36%	Sevgililer gününü	9	13%
<b>TOPLAM</b>	<b>41</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>71</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu deneklerce özel günler önemsenmektedir. Birey olmak ön plana çıkmaktadır. Okuryazar olmayan deneklerde sevgililer günü ön plana çıkmış durumdadır. Modern topluma özgü olan bu sözcükten dolayı bu kutlamalar sınıf atlama aracı/fırsatı olarak görülmüş olabilir. ( Tablo – 4.1.5)

Tablo- 4.1.6

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklar hastalandığında kim doktora götürür?	Frekans	Yüzde	Çocuklar hastalandığında kim doktora götürür?	Frekans	Yüzde
Anne	19	56%	Anne	11	29%
Baba	5	15%	Baba	5	13%
Anne-Baba birlikte	9	26%	Anne-Baba birlikte	21	55%
Büyük anne-baba	1	3%	Büyük anne-baba	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>38</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadınlar doktora çocuklarını çoğunlukla kendileri götürürken, üniversite mezunu kadınların eşleriyle birlikte götürmeyi tercih edip, sorumluluğu paylaştıkları görülmektedir. (Tablo – 4.1.6)

Tablo- 4.1.7

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Sırrınızı kimle paylaşsınız?	Frekans	Yüzde	Sırrınızı kimle paylaşsınız?	Frekans	Yüzde
Eşimle	20	61%	Eşimle	21	47%
Annemle	1	3%	Annemle	6	13%
Çocuklarımla	3	9%	Çocuklarımla	5	11%
Komşumla	1	3%	Komşumla	0	0%
Diğer	8	24%	Diğer	13	29%
<b>TOPLAM</b>	<b>33</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>

Her iki grup da sırrlarını eşleriyle paylaşmayı tercih etmektedirler. (Tablo – 4.1.7)

Tablo- 4.1.8

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi sırlarınızı eşinizle paylaşsınız?	Frekans	Yüzde	Hangi sırlarınızı eşinizle paylaşsınız?	Frekans	Yüzde
Arkadaşlarımla ilgili sırlarımı	3	10%	Arkadaşlarımla ilgili sırlarımı	4	13%
Ailemle ilgili sırlarımı	9	30%	Ailemle ilgili sırlarımı	4	13%
İşimle ilgili sırlarımı	0	0%	İşimle ilgili sırlarımı	9	29%
Her şeyi	18	60%	Her şeyi	14	45%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadınlar aileleriyle ilgili sırları eşleriyle paylaşırken, üniversite mezunu kadınların daha çok işleriyle ilgili sırlarını eşleriyle paylaştığı görülmektedir. (Tablo – 4.1.8)

Tablo- 4.1.9

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi sırlarınızı eşinizle paylaşmazsınız?	Frekans	Yüzde	Hangi sırlarınızı eşinizle paylaşmazsınız?	Frekans	Yüzde
Arkadaşlarımla ilgili sırlarımı	5	21%	Arkadaşlarımla ilgili sırlarımı	14	50%
Ailemle ilgili sırlarımı	8	33%	Ailemle ilgili sırlarımı	7	25%
İşimle ilgili sırlarımı	0	0%	İşimle ilgili sırlarımı	0	0%
Çocuklarımla ilgili sırlarımı	3	13%	Çocuklarımla ilgili sırlarımı	1	4%
Parayla ilgili sırlarımı	1	4%	Parayla ilgili sırlarımı	1	4%
Hiçbir şeyi	7	29%	Hiçbir şeyi	5	17%
<b>TOPLAM</b>	<b>24</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>



İki denek grubu da para, çocuk ve işleriyle ilgili konuları eşleriyle paylaşmaktadırlar. Aileleri ve arkadaşlarıyla ilgili sırları paylaşmakta çekimser görülmektedirler. (Tablo – 4.1.9)

Tablo- 4.1.10

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

**Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklarla ilgili kuralları kim koyar?	Frekans	Yüzde	Çocuklarla ilgili kuralları kim koyar?	Frekans	Yüzde
Anne	20	54%	Anne	28	51%
Baba	16	43%	Baba	27	49%
Büyük anne-baba	1	3%	Büyük anne-baba	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>37</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>55</b>	<b>100%</b>

Her iki grupta da kuralları anne- baba ortaklaşa koymaktadır. (Tablo – 4.1.10)

Tablo- 4.1.11

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocukların dersleriyle kim ilgilenir?	Frekans	Yüzde	Çocukların dersleriyle kim ilgilenir?	Frekans	Yüzde
Anne	8	33%	Anne	27	64%
Baba	7	29%	Baba	12	29%
Kardeş	3	13%	Kardeş	1	5%
Diğer	6	25%	Diğer	2	2%
<b>TOPLAM</b>	<b>24</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>42</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadınlar, çocukların dersleriyle okuryazar olmayan kadınlardan daha fazla ilgilenmektedirler. İki grupta da annelerin, çocukların dersleriyle, babalardan daha fazla ilgili olduğu görülmektedir. (Tablo – 4.1.11)

Tablo- 4.1.12

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocukların okuluyla ilgili görüşmeye kim gider?	Frekans	Yüzde	Çocukların okuluyla ilgili görüşmeye kim gider?	Frekans	Yüzde
Anne	24	78%	Anne	28	67%
Baba	6	19%	Baba	14	33%
Büyük anne-baba	1	3%	Büyük anne- baba	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>42</b>	<b>100%</b>

Her iki grupta da çocukların ders ve okul işlerinin annelerin kontrolünde olduğu görülmektedir. (Tablo – 4.1.12)

Tablo- 4.1.13

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Kızdığınızda ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde	Kızdığınızda ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde
Bağırırım	15	42%	Bağırırım	18	40%
Küserim	7	19%	Küserim	7	16%
Surat asarım	4	11%	Surat asarım	15	33%
Ağlarım	10	28%	Ağlarım	5	11%
<b>TOPLAM</b>	<b>36</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.14

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşiniz kızdığında ne yapar?	Frekans	Yüzde	Eşiniz kızdığında ne yapar?	Frekans	Yüzde
Bağırır	14	45%	Bağırır	16	39%
Surat asar	3	10%	Surat asar	15	37%
Susar	7	23%	Susar	9	22%
Döver	5	16%	Döver	0	0%
Küfreder	2	6%	Küfreder	1	2%
Kırar-döker	0	0%	Kırar-döker	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>41</b>	<b>100%</b>

Bağırma hem iki gruptaki kadınların, hem de eşlerinin ortak tavrı olarak görülmektedir. Eğitimin öfkenin önüne geçemediği gözlenmektedir. Irksal bir özellik olarak da düşünülebilir (Akdenizlilik) (Tablo – 4.1.13/14)

Tablo- 4.1.15

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

**Üniversite Mezunu Kadınlar**

Pişmanlığınızı belirtmek için ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde	Pişmanlığınızı belirtmek için ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde
Özür dilerim	13	39%	Özür dilerim	20	51%
Sevdiği şeyleri yaparım	3	9%	Sevdiği şeyleri yaparım	1	3%
Sessiz kalırım	9	26%	Sessiz kalırım	6	15%
Alttan alırım	9	26%	Alttan alırım	12	31%
<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>39</b>	<b>100%</b>

Pişmanlığı belirtme konusunda okuryazar olmayan denekler suçlu olduğunu kabule yönelik bir tablo çizmektedirler. (Tablo – 4.1.15)

Tablo- 4.1.16

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşiniz pişmanlığını belirtmek için ne yapar?	Frekans	Yüzde	Eşiniz pişmanlığını belirtmek için ne yapar?	Frekans	Yüzde
Hiçbir şey, çünkü her zaman haklıdır.	2	6%	Hiçbir şey, çünkü her zaman haklıdır	7	21%
Özür diler	13	41%	Özür diler	18	52%
Hediye alır	1	3%	Hediye alır	1	3%
Suskun kalır	10	31%	Suskun kalır	6	18%
Diğer	6	19%	Diğer	2	6%
<b>TOPLAM</b>	<b>32</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>

“Suskun kalma” ve eşlerin “her zaman haklı olduklarını” ifade etme sonuçlarına bakarak, üniversite mezunu deneklerin eşleriyle rekabet içinde oldukları düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.16)

Tablo- 4.1.17

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşiniz tarafından aldatılsanız ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde	Eşiniz tarafından aldatılsanız ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde
Terk ederim	7	21%	Terk ederim	7	23%
İntikam alırım	2	6%	İntikam alırım	1	3%
Üzülürüm ama terk etmem	11	34%	Üzülürüm ama terk etmem	1	3%
Aldırış etmem	3	9%	Aldırış etmem	1	3%
Boşanırım	4	12%	Boşanırım	17	55%
Diğer	6	18%	Diğer	4	13%
<b>TOPLAM</b>	<b>33</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadınların aldatma durumunda, boşanma kararı almada daha cesur görülmektedir. Bu durumda ekonomik bağımsızlığın etkili olduğu düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.17)

Tablo- 4.1.18

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde sizi en çok kim incitir/üzer?	Frekans	Yüzde	Evde sizi en çok kim incitir/üzer?	Frekans	Yüzde
Eşim	10	34%	Eşim	11	38%
Çocuklarım	10	34%	Çocuklarım	2	7%
Kayınvalidem	3	10%	Kayınvalidem	0	0%
Hiç kimse	7	22%	Hiç kimse	16	55%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadın denekler sadece eşlerinden şikayetçi olurken, okur yazar olmayan kadınların şikayet kaynaklarının daha çeşitli olduğu görülmektedir. (Tablo – 4.1.18)



Tablo- 4.1.19

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

En çok hangi davranış incitir/üzer?	Frekans	Yüzde	En çok hangi davranış incitir/üzer?	Frekans	Yüzde
Kabalık	1	3%	Kabalık	11	23%
Yüksek ses	5	14%	Yüksek ses	8	16%
Şiddet	5	14%	Şiddet	8	16%
İlgisizlik	6	17%	İlgisizlik	12	25%
Küfür	6	17%	Küfür	6	12%
Diğer	12	35%	Diğer	4	8%
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>49</b>	<b>100%</b>

Eğitimi ne olursa olsun kadın ilgi ve takdir görmek istemektedir. Okuryazar olmayan kadınlar kabalığı önemsemezken, üniversite mezunu kadınlar için kabalık, ilgisizlikten sonra onları ikinci derecede inciten bir davranış olarak ifade edilmektedir. (Tablo – 4.1.19)

Tablo- 4.1.20

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde sizi en çok kim mutlu eder?	Frekans	Yüzde	Evde sizi en çok kim mutlu eder?	Frekans	Yüzde
Eşim	15	45%	Eşim	21	40%
Çocuklarım	17	52%	Çocuklarım	29	56%
Kayınvalidem	0	0%	Kayınvalidem	1	2%
Kayınpederim	0	0%	Kayınpederim	1	2%
Hiç kimse	1	3%	Hiç kimse	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>33</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>52</b>	<b>100%</b>

İki grupta da mutluluk kaynağı olarak çocuklar eşlerden daha fazla ön plana çıkmaktadır. (Tablo – 4.1.20)

Tablo- 4.1.21

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

En çok hangi davranış mutlu eder?	Frekans	Yüzde	En çok hangi davranış mutlu eder?	Frekans	Yüzde
İlgi	19	62%	İlgi	25	52%
Nazlandırılmak	1	3%	Nazlandırılmak	2	4%
Yardımlaşmak	5	16%	Yardımlaşmak	12	24%
Övülmek	6	19%	Övülmek	10	20%
<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>49</b>	<b>100%</b>

İlgi ve övgü kadınların öne çıkan beklentileri olarak görülmektedir. (Tablo – 4.1.21)

Tablo- 4.1.22

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Disiplinli	8	18%	Disiplinli	7	13%
İlgisiz	1	2%	İlgisiz	0	0%
Sert	4	9%	Sert	1	2%
Sevecen	16	36%	Sevecen	25	44%
İlgili	14	31%	İlgili	23	41%
Mesafeli	2	4%	Mesafeli	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>56</b>	<b>100%</b>

İki denek grubu da olumlu özelliklerle kendilerini tanımlamaktadır. Örnek modeli cevaplamaya yönlendikleri düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.22)

Tablo- 4.1.23

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşinizin nasıl bir baba olduğunu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Eşinizin nasıl bir baba olduğunu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Disiplinli	5	11%	Disiplinli	6	10%
İlgisiz	3	7%	İlgisiz	2	3%
Sert	3	7%	Sert	4	7%
Cömert	4	9%	Cömert	8	13%
İlgili	17	39%	İlgili	21	34%
Sevecen	12	27%	Sevecen	20	33%
<b>TOPLAM</b>	<b>44</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>61</b>	<b>100%</b>

Baba profili iki grupta da farklılık göstermemekte ve yine kadınlar tarafından olumlu özelliklerle tanımlanmaktadır. (Tablo – 4.1.23)

Tablo- 4.1.24

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Eş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Uyumlu	22	64%	Uyumlu	26	82%
Mükemmel	4	12%	Mükemmel	3	9%
İlgisiz	2	6%	İlgisiz	0	0%
İnatçı	6	18%	İnatçı	3	9%
<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>32</b>	<b>100%</b>

İki kadın denek grubu eş olarak kendilerini tanımlarken olumsuz sıfatlara çok yer vermemekteler. Kendisini ilgisiz olarak gören sadece iki okuryazar olmayan denek vardır. Eş olarak uyumlu olduklarını düşünmektedirler. “Mükemmel” iddialı bir sözcük olduğu için çok fazla sahiplenilmemiş olduğu görülmektedir. (Tablo – 4.1.24)

Tablo- 4.1.25

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eş olarak eşinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Eş olarak eşinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Uyumlu	7	21%	Uyumlu	17	39%
İlgisiz	4	12%	İlgisiz	3	7%
Sinirli	6	18%	Sinirli	5	11%
İlgili	7	21%	İlgili	10	23%
Sevecen	10	28%	Sevecen	9	20%
<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>44</b>	<b>100%</b>

Kadın deneklerin eşlerini tanımlarken daha objektif olmaya özen gösterdikleri düşünülmüştür. Eşlerin ilgisiz ve sinirli olduklarından söz edilmektedir. (Tablo – 4.1.25)

Tablo- 4.1.26

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi konularda özgür bırakıldığınızı düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Hangi konularda özgür bırakıldığınızı düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Çalışma	8	13%	Çalışma	27	22%
Akrabalarla görüşmede	19	32%	Akrabalarla görüşmede	26	21%
Arkadaş seçiminde	17	28%	Arkadaş seçiminde	24	19%
Giyim	12	20%	Giyim	23	19%
Makyaj	4	7%	Makyaj	24	19%
<b>TOPLAM</b>	<b>60</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>124</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu denekler her konuda kendilerini özgür hissetmektedirler. Okuryazar olmayan deneklerin ise giyim ve makyajla ilgili sınırlılıklarının olduğu görülmektedir. (Tablo – 4.1.26)



Tablo- 4.1.27

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklarınızın hangi konularda özgür bırakıldığını düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Çocuklarınızın hangi konularda özgür bırakıldığını düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Eğitimleri	12	27%	Eğitimleri	9	23%
Arkadaş seçiminde	15	33%	Arkadaş seçiminde	10	25%
Giyim	11	24%	Giyim	14	34%
Makyaj	4	9%	Makyaj	4	10%
Gece çıkma	3	7%	Gece çıkma	3	8%
<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>40</b>	<b>100%</b>

İki grupta da çocuklara koruma içgüdüleriyle bazı konularda sınırlılıklar konulduğu düşünülmektedir. Çocukların özgür oldukları alanlarda paralellik gözlenmektedir. (Tablo – 4.1.27)

Tablo- 4.1.28

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi konularda sınırlılıklarınızın olduğunu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Hangi konularda sınırlılıklarınızın olduğunu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Çalışmada	4	10%	Çalışmada	1	5%
Para harcamada	17	41%	Para harcamada	11	52%
Giyim	6	15%	Giyim	3	14%
Arkadaş edinmede	7	17%	Arkadaş edinmede	2	10%
Makyaj	5	12%	Makyaj	1	5%
Akrabalarla görüşmede	2	5%	Akrabalarla görüşmede	3	14%
<b>TOPLAM</b>	<b>41</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>21</b>	<b>100%</b>

Para harcamada iki grupta da sınırlılıklar ön plandadır. Burada “sınırlılık” sözcüğünün “ ekonomik sıkıntı” olarak algılandığı düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.28)

Tablo- 4.1.29

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklarınızın hangi konularda sınırlılıkları olduğunu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Çocuklarınızın hangi konularda sınırlılıkları olduğunu düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Para harcamada	18	58%	Para harcamada	11	41%
Tatile çıkmada	3	10%	Tatile çıkmada	7	26%
Giyim	2	6%	Giyim	0	0%
Arkadaş edinmede	8	26%	Arkadaş edinmede	9	33%
<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>27</b>	<b>100%</b>

Para harcamadaki sınırlılık iki grubun da problemi olarak öne çıkmaktadır.

(Tablo – 4.1.29)

Tablo- 4.1.30

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Aile içinde problemlerinizi konuşabiliyor musunuz?	Frekans	Yüzde	Aile içinde problemlerinizi konuşabiliyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Her zaman	17	57%	Her zaman	19	64%
Bazen	7	23%	Bazen	4	13%
Sık sık	2	7%	Sık sık	3	10%
Nadiren	1	3%	Nadiren	3	10%
Hiçbir zaman	3	10%	Hiçbir zaman	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Problemler aile içinde dile getirilmekte ve çözümü yine aile içinde aranmaktadır. (Tablo – 4.1.30/34)

Tablo- 4.1.31

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde size eşit söz hakkı tanınıyor mu?	Frekans	Yüzde	Evde size eşit söz hakkı tanınıyor mu?	Frekans	Yüzde
Her zaman	18	60%	Her zaman	24	80%
Sık sık	3	10%	Sık sık	3	10%
Bazen	8	27%	Bazen	3	10%
Nadiren	1	3%	Nadiren	0	0%
Hiçbir zaman	0	0%	Hiçbir zaman	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadınların evde daha çok söz hakkına sahip oldukları görülmektedir. Ekonomik bağımsızlıklarının bunda etken olduğu düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.31)

Tablo- 4.1.32

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklarınız eşit söz hakkına sahip mi?	Frekans	Yüzde	Çocuklarınız eşit söz hakkına sahip mi?	Frekans	Yüzde
Evet	24	86%	Evet	28	93%
Hayır	4	14%	Hayır	2	7%
<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Her iki grupta da çocuklara söz hakkı verilmektedir. (Tablo – 4.33)

Tablo- 4.1.33

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde en çok söz sahibi kim?	Frekans	Yüzde	Evde en çok söz sahibi kim?	Frekans	Yüzde
Ben	10	31%	Ben	21	46%
Eşim	21	66%	Eşim	21	46%
Büyükanne	1	3%	Büyükanne	2	4%
Büyükbaba	0	0%	Büyükbaba	2	4%
<b>TOPLAM</b>	<b>32</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>46</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan grupta erkek söz sahibiyken, üniversite mezunu deneklerin evinde, eşit söz hakkıyla daha demokrat bir görüntü vardır. (Tablo – 4.1.33)

Tablo- 4.1.34

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Probleminiz olduğunda kime başvurursunuz?	Frekans	Yüzde	Probleminiz olduğunda kime başvurursunuz?	Frekans	Yüzde
Eşime	19	63%	Eşime	22	59%
Çocuklarıma	2	7%	Çocuklarıma	5	14%
Aileme	3	10%	Aileme	7	19%
Kayınvalideme	0	0%	Kayınvalideme	0	0%
Kayınpederime	1	3%	Kayınpederime	0	0%
Hiç kimseye	5	17%	Hiç kimseye	3	8%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>37</b>	<b>100%</b>

Her iki grupta da problem daha çok aile içinde ve eşler arasında çözülmeye çalışılmaktadır. (Tablo – 4.1.34)

Tablo- 4.1.35

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Çocuklarınızın problemi olduğunda kime başvururlar?	Frekans	Yüzde	Çocuklarınızın problemi olduğunda kime başvururlar?	Frekans	Yüzde
Bana	23	65%	Bana	29	55%
Eşime	9	26%	Eşime	19	37%
Kardeşlerine	1	3%	Kardeşlerine	0	0%
Büyük anneye	1	3%	Büyük anneye	2	4%
Büyük babaya	1	3%	Büyük babaya	2	4%
Hiç kimseye	0	0%	Hiç kimseye	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>52</b>	<b>100%</b>

Her iki grupta da çocuklar problemleri olduğunda daha çok annelerine başvurmakta. Annelerin, babalarına göre, çocuklarına daha fazla zaman ayırabildiği düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.35)



Tablo- 4.1.36

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşinizin problemi olduğunda kime başvurur?	Frekans	Yüzde	Eşinizin problemi olduğunda kime başvurur?	Frekans	Yüzde
Bana	21	70%	Bana	23	67%
Çocuklara	0	0%	Çocuklara	1	3%
Babasına	2	7%	Babasına	0	0%
Annesine	1	3%	Annesine	4	12%
Kimseye	6	20%	Kimseye	6	18%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>

Her iki grup da problemi olduğunda aile içinde, eşleri ile birlikte çözümlmeyi tercih etmektedirler. (Tablo – 4.1.36)

Tablo- 4.1.37

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Sıkıntılı bir olayla karşılaştığımızda olaya nasıl bakarsınız?	Frekans	Yüzde	Sıkıntılı bir olayla karşılaştığımızda olaya nasıl bakarsınız?	Frekans	Yüzde
Sabrederim	13	39%	Sabrederim	15	43%
Belli etmem	4	12%	Belli etmem	2	6%
Üzülürüm	16	49%	Üzülürüm	18	51%
Ciddiye almam	0	0%	Ciddiye almam	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>33</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>

Her iki grupta da kadın problem karşısında çözümleyici bir davranışta bulunmamaktadır. Geleneksel aile yapısının özelliği olarak, çözümün erkekten beklendiği görülmektedir. (Tablo – 4.1.37)

Tablo- 4.1.38

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Sıkıntılı bir olayla karşılaştığında eşiniz olaya nasıl bakar?	Frekans	Yüzde	Sıkıntılı bir olayla karşılaştığında eşiniz olaya nasıl bakar?	Frekans	Yüzde
Sabreder	6	17%	Sabreder	6	14%
Belli etmez	4	11%	Belli etmez	5	12%
Aldırış etmez	1	3%	Aldırış etmez	1	2%
Sinirli olur	6	17%	Sinirli olur	11	28%
Çözmeye çalışır	10	28%	Çözmeye çalışır	11	28%
Suçlu arar	3	9%	Suçlu arar	5	12%
Ders çıkarır	2	6%	Ders çıkarır	0	0%
Kendini suçlar	1	3%	Kendini suçlar	1	2%
Espriyle karşılar	2	6%	Espriyle karşılar	1	2%
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>41</b>	<b>100%</b>

İki grupta da problem karşısında tepki gösterenin de, çözüm bulmaya çalışanın da erkek olduğu görülmektedir. (Tablo – 4.1.38)

Tablo- 4.1.39

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Sıkıntılı bir olayla karşılaştığında çocuklar olaya nasıl bakar?	Frekans	Yüzde	Sıkıntılı bir olayla karşılaştığında çocuklar olaya nasıl bakar?	Frekans	Yüzde
Bizi neşelendirmeye çalışır	7	23%	Bizi neşelendirmeye çalışır	9	30%
Aldırış etmez	2	7%	Aldırış etmez	0	0%
Üzülür	15	50%	Üzülür	18	60%
Anlamaz	6	20%	Anlamaz	3	10%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Sıkıntılı bir olayla karşılaşıldığında, her iki grupta da çocukların çözüme katkıda bulunur bir davranış sergilemediği ifade edilmektedir. (Tablo – 4.1.39)

Tablo- 4.1.40

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Para harcama kimin sorumluluğundadır?	Frekans	Yüzde	Para harcama kimin sorumluluğundadır?	Frekans	Yüzde
Benim	17	50%	Benim	23	49%
Eşimin	16	47%	Eşimin	23	49%
Kayınvalidemin	1	3%	Kayınvalidemin	0	0%
Kayınpederimin	0	0%	Kayınpederimin	1	2%
<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>47</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.41

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Para harcarken her defasında eşinize danışır mısınız?	Frekans	Yüzde	Para harcarken her defasında eşinize danışır mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	15	50%	Evet	5	17%
Hayır	15	50%	Hayır	25	83%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Para kazansın, kazanmasın harcama eşit oranlarda eşlerin sorumluluğundadır.

Ancak okuryazar olmayan denekler parayı eşlerinin kontrolünde harcarken,

üniversite mezunu grup daha özgür gözükmetedir. (Tablo – 4.1.40/41)

Tablo- 4.1.42

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ailede sizin görevleriniz nelerdir?	Frekans	Yüzde	Ailede sizin görevleriniz nelerdir?	Frekans	Yüzde
Ev işleri	30	45%	Ev işleri	20	25%
Ev idaresi	14	22%	Ev idaresi	20	25%
Para kazanmak	3	5%	Para kazanmak	17	22%
Çocuklarla ilgilenmek	18	28%	Çocuklarla ilgilenmek	22	28%
<b>TOPLAM</b>	<b>65</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>79</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadın çalışma hayatının yanı sıra, ev kadınının yaptığı tüm işlerden de kendini sorumlu görmektedir. Ev işleri okuryazar olmayan deneklerde birinci sıradayken, çocuklarıyla ilgilenmek üniversite mezunu kadının önceliğinde görülmektedir. (Tablo – 4.1.42)

Tablo- 4.1.43

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ailede eşinizin görevleri nelerdir?	Frekans	Yüzde	Ailede eşinizin görevleri nelerdir?	Frekans	Yüzde
Alışveriş	8	17%	Alışveriş	10	16%
Para kazanmak	29	63%	Para kazanmak	25	41%
Çocuklarla ilgilenmek	6	13%	Çocuklarla ilgilenmek	14	23%
Ev işlerinde yardımcı olmak	3	7%	Ev işlerinde yardımcı olmak	12	20%
<b>TOPLAM</b>	<b>46</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>61</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadınların eşleri çocuklarla ilgilenmekte, alışverişte ve ev işlerinde eşlerine yardımcı olmaktadır. (Tablo – 4.1.43)

Tablo- 4.1.44

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ailede çocukların görevleri nelerdir?	Frekans	Yüzde	Ailede çocukların görevleri nelerdir?	Frekans	Yüzde
Ders çalışmak	24	63%	Ders çalışmak	18	63%
Odalarını toplamak	11	29%	Odalarını toplamak	10	34%
Para kazanmak	3	8%	Para kazanmak	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>38</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>

Her iki grup da çocuklarının eğitimine önem vermekte ve onlardan ders çalışmaları dışında beklentileri olmadığı görülmektedir. (Tablo – 4.1.44)



Tablo- 4.1.45

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Gece/gündüz kendi başınıza dışarı çıkar mısınız?	Frekans	Yüzde	Gece/gündüz kendi başınıza dışarı çıkar mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	15	50%	Evet	20	67%
Hayır	15	50%	Hayır	10	33%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.46

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Gece/gündüz arkadaşlarınızla dışarı çıkar mısınız?	Frekans	Yüzde	Gece/gündüz arkadaşlarınızla dışarı çıkar mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	15	50%	Evet	24	80%
Hayır	15	50%	Hayır	6	20%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu deneklerin özgürlük alanlarının okuryazar olmayan deneklerden daha geniş olduğu düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.45/46)

Tablo- 4.1.47

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

**Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eve arkadaşınızı davet etme hakkına sahip misiniz?	Frekans	Yüzde	Eve arkadaşınızı davet etme hakkına sahip misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	24	83%	Evet	27	94%
Hayır	3	10%	Hayır	1	3%
Bazılarını	2	7%	Bazılarını	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>

Arkadaş ilişkilerinde iki kadın grubu da özgür görülmekteler. (Tablo – 4.1.47)

Tablo- 4.1.48

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eve akrabalarınızı çağırma hakkına sahip misiniz?	Frekans	Yüzde	Eve akrabalarınızı çağırma hakkına sahip misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	28	94%	Evet	26	87%
Hayır	1	3%	Hayır	0	0%
Bazılarını	1	3%	Bazılarını	4	13%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Akraba ilişkilerinde üniversite mezunu grup, okuryazar olmayan gruba göre daha kısıtlı görülmektedir. (Tablo – 4.1.48)

Tablo- 4.1.49

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ev işleriyle ilgili karar alırken ya da eşya alırken her seferinde eşinize sorar mısınız?	Frekans	Yüzde	Ev işleriyle ilgili karar alırken ya da eşya alırken her seferinde eşinize sorar mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	21	70%	Evet	11	37%
Hayır	9	30%	Hayır	19	63%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu deneklerin ev işleriyle ilgili kararlarda daha bağımsız oldukları görülmüştür. Bunda deneklerin ekonomik bağımsızlıkları etken olabilirken, fikirlerine daha fazla güvenildiği de düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.49)

Tablo- 4.1.50

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eşiniz yanınızda olmadan sosyal ya da diğer olaylara katılabilir misiniz?	Frekans	Yüzde	Eşiniz yanınızda olmadan sosyal ya da diğer olaylara katılabilir misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	15	50%	Evet	20	67%
Hayır	12	40%	Hayır	1	3%
Bazen	3	10%	Bazen	9	30%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadının, eşi olmadan, tek başına aileyi temsil özelliğine sahip olmadıkları düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.50)

Tablo- 4.1.51

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Akşam yemeklerinde ne kadar sıklıkla bir arada oluyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Akşam yemeklerinde ne kadar sıklıkla bir arada oluyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Her zaman	17	57%	Her zaman	15	50%
Arasıra	7	23%	Arasıra	7	23%
Çoğu zaman	5	17%	Çoğu zaman	8	27%
Hiçbir zaman	1	3%	Hiçbir zaman	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadınlar çoğunlukla çalışmalarına rağmen, okuryazar olmayan grup kadar sıklıkta yemeklerde bir araya gelmektedir. (Tablo – 4.1.51)

Tablo- 4.1.52

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Bir arada yenilen yemeklerde hangi konuları konuşursunuz?	Frekans	Yüzde	Bir arada yenilen yemeklerde hangi konuları konuşursunuz?	Frekans	Yüzde
Eğitim hakkında	9	18%	Eğitim hakkında	7	16%
İşte olanları	11	22%	İşte olanları	19	42%
Yemek hakkında	5	10%	Yemek hakkında	5	11%
Pek konuşmayız	6	12%	Pek konuşmayız	5	11%
Aile bütçesi hakkında	13	28%	Aile bütçesi hakkında	4	9%
Akrabalar hakkında	5	10%	Akrabalar hakkında	5	11%
<b>TOPLAM</b>	<b>49</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>

İşte olanlar iki grubun da yemekte en çok konuştukları ortak konu olarak görülmektedir. (Tablo – 4.1.52)

Tablo- 4.1.53

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ev işlerinde kimden yardım alırsınız?	Frekans	Yüzde	Ev işlerinde kimden yardım alırsınız?	Frekans	Yüzde
Eşimden	3	10%	Eşimden	9	26%
Kayınvalidemden	0	0%	Kayınvalidemden	0	0%
Çocuklardan	7	23%	Çocuklardan	1	3%
Kimseden	17	57%	Kimseden	6	18%
Diğer	3	10%	Diğer(Genelde hizmetçi)	18	53%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan denekler çocuklarından (muhtemelen kızlarından) yardım almaktalar. Çalışmakta olan üniversite mezunu deneklerin yardımcısı ise öncelikle yardımcı kadınlar, sonra da eşleri olarak ifade edilmektedir. (Tablo – 4.1.53)



Tablo- 4.1.54

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ev işlerinde en çok kim yardım etse mutlu olursunuz?	Frekans	Yüzde	Ev işlerinde en çok kim yardım etse mutlu olursunuz?	Frekans	Yüzde
Eşim	14	45%	Eşim	20	57%
Çocuklarım	12	39%	Çocuklarım	14	40%
Kayınvalidem	1	3%	Kayınvalidem	0	0%
Hiç kimse	4	13%	Hiç kimse	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>

Kadınlar evde iş bölümünden yana görülmekteler. Eş ve çocuklardan yardım beklenmekteyse de, eğitimlerini aksatmamak için çocuklardan beklentinin daha az olduğu gözlenmektedir. (Tablo – 4.1.55)

Tablo- 4.1.55

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi işlerde yardım almak istersiniz?	Frekans	Yüzde	Hangi işlerde yardım almak istersiniz?	Frekans	Yüzde
Salata yapsın	7	20%	Salata yapsın	3	10%
Ev işlerinde	14	40%	Ev işlerinde	12	40%
Çocuk bakımında	5	14%	Çocuk bakımında	9	30%
Alışverişte	7	20%	Alışverişte	6	20%
Hiçbir işte	2	6%	Hiçbir işte	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadının da ev işlerinde yardım almak istediği ifade edilmektedir. Bunu ilgiyle bağdaştırdıkları ve eğitilmiş kadınlar kadar önemsenmek ve ilgi görmek isteğiyle yardım almak istedikleri düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.55)

Tablo- 4.1.56

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eğlenme ile ilgili kararları kim alır?	Frekans	Yüzde	Eğlenme ile ilgili kararları kim alır?	Frekans	Yüzde
Ben	9	26%	Ben	10	27%
Eşim	16	45%	Eşim	4	11%
Çocuklar	3	9%	Çocuklar	2	5%
Hep beraber	7	20%	Hep beraber	21	57%
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>37</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan deneklerde eğlenme ile ilgili kararı eş almakta iken, üniversiteli deneklerde karar birlikte alınmakta ve ailede demokratik görüntü yine gözlenmektedir. (Tablo – 4.1.56).

Tablo- 4.1.57

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Tüm aile bireyleriyle eğlenme amaçlı hangi sıklıkta dışarı çıkarsınız?	Frekans	Yüzde	Tüm aile bireyleriyle eğlenme amaçlı hangi sıklıkta dışarı çıkarsınız?	Frekans	Yüzde
Her gün	0	0%	Her gün	0	0%
Haftada bir	8	29%	Haftada bir	19	61%
On beş günde bir	5	18%	On beş günde bir	3	10%
Ayda bir	3	11%	Ayda bir	6	19%
Kırk yılda bir	12	42%	Kırk yılda bir	3	10%
<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>31</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu denekler eğlenme amaçlı daha sık dışarıya çıkmaktalar. Okuryazar olmayan deneklerin ise ekonomik sebepler, çevresel faktörler, gelenek, görenek ve aile baskısı gibi nedenlerle daha az dışarı çıktıkları düşünülmektedir. (Tablo – 41.1.57)

Tablo- 4.1.58

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eğlenme amaçlı ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde	Eğlenme amaçlı ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde
Parka gitmek	11	27%	Parka gitmek	6	10%
Pikniğe gitmek	21	51%	Pikniğe gitmek	7	12%
Sinemaya gitmek	3	7%	Sinemaya gitmek	19	31%
Tiyatroya gitmek	2	5%	Tiyatroya gitmek	13	22%
Alışveriş merkezlerine gitmek	4	10%	Alışveriş merkezlerine gitmek	15	25%
<b>TOPLAM</b>	<b>41</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>60</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan denekler ekonomik bir eğlence şekli olarak piknik yapmayı seçerken, üniversite mezunu denekler kültürel aktiviteleri tercih etmekte. (Tablo – 4.1. 58)

Tablo- 4.1.59

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Eğlenme amaçlı ne yapmayı arzu edersiniz?	Frekans	Yüzde	Eğlenme amaçlı ne yapmayı arzu edersiniz?	Frekans	Yüzde
Seyahate gitmek	13	38%	Seyahate gitmek	26	79%
Gazinoya gitmek	2	6%	Gazinoya gitmek	0	0%
Piknik yapmayı	9	26%	Piknik yapmayı	1	3%
Hiçbir şey	3	9%	Hiçbir şey	0	0%
Diğer	7	21%	Diğer	6	18%
<b>TOPLAM</b>	<b>34</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>33</b>	<b>100%</b>

Seyahate gidebilmek iki grubun da arzu ettiği eğlenme şekli olarak görülmektedir. (Tablo – 4.1.59)

Tablo- 4.1.60

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Ailenin tüm bireyleri hangi gelenekleri önemser?	Frekans	Yüzde	Ailenin tüm bireyleri hangi gelenekleri önemser?	Frekans	Yüzde
Düğün	16	21%	Düğün	12	27%
Mevlit	17	22%	Mevlit	1	2%
Bayram	23	30%	Bayram	19	42%
Büyükleri ziyaret	21	27%	Büyükleri ziyaret	13	29%
<b>TOPLAM</b>	<b>77</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>45</b>	<b>100%</b>

İki grubun da değerlerine sahip çıktığı görülmektedir. (Tablo – 4.1.60)

Tablo- 4.1.61

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Dini vecibeleri yerine getirip getirme konusunda özgür müsünüz?	Frekans	Yüzde	Dini vecibeleri yerine getirip getirme konusunda özgür müsünüz?	Frekans	Yüzde
Evet	28	93%	Evet	30	100%
Hayır	2	7%	Hayır	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

İki grup da dini vecibeleri yerine getirmede baskı görmediklerini ifade etmektedirler. (Tablo – 4.1.61)



Tablo-4.1.62

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi dini vecibeleri yerine getirme konusunda baskı görüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Hangi dini vecibeleri yerine getirme konusunda baskı görüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Namaz	6	40	Namaz	0	0
Örtünme	5	33	Örtünme	2	9
Oruç tutma	4	27	Oruç tutma	0	0
Diğer	0	0	Görmüyorum	20	91
<b>TOPLAM</b>	<b>15</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>22</b>	<b>100%</b>

.Tablo – 4.1.62 deki soruyla çelişkili olarak okuma yazma bilmeyen denekler örtünme, namaz kılma, oruç tutma gibi dini vecibeleri yerine getirme konularında baskı gördüklerini ifade etmişlerdir. (Tablo – 4.1.62)

Tablo- 4.1.63

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Yeni bir uğraşa başladığımızda/karar verdiğinizde tepki alır mısınız?	Frekans	Yüzde	Yeni bir uğraşa başladığımızda/karar verdiğinizde tepki alır mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	15	50%	Evet	11	37%
Hayır	15	50%	Hayır	19	63%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

“Tepki”nin olumlu ya da olumsuz olması net olarak sorulmadığından, bu soru değerlendirilememiştir. (Tablo – 4.1.63)

Tablo- 4.1.64

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Kimler tepki gösterir	Frekans	Yüzde	Kimler tepki gösterir?	Frekans	Yüzde
Eşim	6	20%	Eşim	5	17%
Kayınvalide Kayınpeder	6	20%	Kayınvalide Kayınpeder	1	3%
Baba Tarafı	1	3%	Cevap vermeyen	24	80%
Komşular	2	7%			
Yakın Akrabalar	1	3%			
Görümcem	1	3%			
Çocuklar	1	3%			
Eşimin halası	1	3%			
Cevap Vermeyen	11	38%			
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan denekleri kontrol altında tutmaya çalışan çok sayıda grup var iken, üniversite mezunlarının bir kısmı eşlerinden tepki görmektedir.

(Tablo- 4.1.64)

Tablo- 4.1.65

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Nasıl tepkiler görürsünüz?	Frekans	Yüzde	Nasıl tepkiler görürsünüz?	Frekans	Yüzde
Destek	9	35%	Destek	14	46%
Övgü	1	4%	Övgü	5	17%
Alay	4	15%	Alay	3	10%
Engel	10	38%	Engel	3	10%
Karışmazlar	2	8%	Karışmazlar	5	17%
<b>TOPLAM</b>	<b>26</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu deneklerin de, az sayıda da olsa, okuryazar olmayan denekler kadar özellikle alay tepkisi alması düşündürücü karşılanmaktadır.

(Tablo – 4.1.65)

Tablo- 4.1.66

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Kız çocuklarının okula gitmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Kız çocuklarının okula gitmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Çok önemli ve gerekli	30	100%	Çok önemli ve gerekli	30	100%
Gereksiz	0	0%	Gereksiz	0	0%
Konuyla ilgili bilgim yok	0	0%	Konuyla ilgili bilgim yok	0	0%
Konuya ilgi duymuyorum	0	0%	Konuya ilgi duymuyorum	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

İki grup kadın da konuya tam destek vermektedir. Sorunun çözümü için erkeğin de desteğinin sağlanması gerektiği düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.66)

Tablo- 4.1.67

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Okuma-yazma bilmek sizin için ne anlama geliyor?	Frekans	Yüzde	Okuma-yazma bilmek sizin için ne anlama geliyor?	Frekans	Yüzde
Kolaylık	16	23%	Kolaylık	2	3%
Özgüven	12	17%	Eğitim	15	24%
Özgürlük	11	15%	Özgürlük	14	23%
Bilinçlenmek	20	29%	Bilinçlenmek	16	26%
Üstün bir yetenek	1	1%	Üstün bir yetenek	0	0%
Her şey	10	14%	Her şey	12	19%
Daha çok para	1	1%	Daha çok para	3	5%
<b>TOPLAM</b>	<b>71</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>62</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadın için okuma-yazma hayatlarını kolaylaştıran bir araç olarak görülmektedir. Bilinçlenmek için en azından bir başlangıç olduğu da düşünülmektedir. (Tablo – 4.1. 67)

Tablo-4.1.68

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Cinsel hayat denince ne anlıyorsunuz?	Frekans	Yüzde	Cinsel hayat denince ne anlıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Mutluluk	7	23%	Bütünsellik	1	3%
Eşlerin birbirine bağlanmasındaki etken	2	7%	Hayatın parçası	3	10%
Mecburi/Gerekli/İhtiyaç	6	20%	Sağlıklılık	2	7%
Saygı	1	3%	Uyum	2	7%
Aşk/Sevgi/zevk	3	10%	Gerekli	3	10%
Kocalarımızı memnun etmek	1	3%	Keyif verici paylaşım	1	3%
Karıkoca ilişkisi	3	10%	Sevgi alışverişi	1	3%
Hiç bir şey ifade etmiyor/ Hiç sormayın	2	7%	Evlilik kurumuyla resmileşir	1	3%
Cevap Vermeyen	5	17%	Cevap vermeyen	16	54%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadınların verdikleri samimi cevaplardan cinselliği hayatın doğal bir parçası olarak gördükleri düşünülmektedir. Üniversite mezunlarının büyük çoğunluğunun cevap vermemesi dikkat çekici bulunmaktadır. (Tablo – 4.68)

Tablo- 4.1.69

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**                      **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Cinsel hayatınızdan memnun musunuz?	Frekans	Yüzde	Cinsel hayatınızdan memnun musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	28	97%	Evet	23	82%
Hayır	1	3%	Hayır	5	18%
<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan denekler üniversite mezunu kadınlara göre cinsel hayatlarından daha memnun görülmekteler. AYDA ölçeğine göre de okur yazar olmayan grubun “doyum”da aldıkları puan daha yüksek çıkmıştır. (Tablo – 4.1.69)



Tablo- 4.1.70

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde size şiddet uygulanıyor mu?	Frekan s	Yüzde	Evde size şiddet uygulanıyor mu?	Frekans	Yüzde
Evet	3	10%	Evet	0	0%
Hayır	26	90%	Hayır	30	100%
<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.71

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde çocuklara şiddet uygulanıyor mu?	Frekan s	Yüzde	Evde çocuklara şiddet uygulanıyor mu?	Frekans	Yüzde
Evet	5	17%	Evet	0	0%
Hayır	24	83%	Hayır	30	100%
<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Üniversite mezunu kadınların evinde, kadına ya da çocuğa şiddet

uygulanmadığı saptanmıştır. Okuryazar olmayan grupta az da olsa şiddetin

devam ettiği görülmektedir. . (Tablo – 4.1.70/71)

Tablo- 4.1.72

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde şiddet olsa ne yaparsınız?	Frekan s	Yüzde	Evde şiddet olsa ne yaparsınız?	Frekans	Yüzde
Boşanırım	4	13%	Boşanırım	25	84%
Kadın sığınma evlerine giderim	1	3%	Kadın sığınma evlerine giderim	0	0%
Polisi ararım	7	23%	Polisi ararım	1	3%
Ben de şiddetle karşılık veririm	8	27%	Ben de şiddetle karşılık veririm	4	13%
Korkar, sesimi çıkartmam	10	34%	Korkar sesimi çıkartmam	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Şiddete üniversite mezunu kadının tepkisinin boşanmaya varacak kadar sert olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayan grup şiddetin aşağılayıcılığının farkında ama bu durumda aciz kaldıkları düşünülmektedir. Çözüm olarak kadın sığınma evleri rağbet görmemektedir. (Tablo – 4.1.72)

Tablo- 4.1.73

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde çocukları ödüllendirir misiniz?	Frekans	Yüzde	Evde çocukları ödüllendirir misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	26	93%	Evet	29	97%
Hayır	2	7%	Hayır	1	3%
<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Çocuklar iki grupta da ailenin önemli bir bireyi olarak görülmektedir.

(Tablo – 4.1.73)

Tablo- 4.1.74

**Okuryazar Olmayan Kadınlar****Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi durumlarda çocuklarınızı ödüllendirirsiniz/ihtifat edersiniz?	Frekans	Yüzde	Hangi durumlarda çocuklarınızı ödüllendirirsiniz/ihtifat edersiniz?	Frekans	Yüzde
Okulda başarılı olursa	22	63%	Okulda başarılı olursa	18	50%
Bana yardım ederse	5	14%	Bana yardım ederse	13	36%
Uslu durursa	8	23%	Uslu durursa	5	14%
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>36</b>	<b>100%</b>

İki grubun da çocuklarının eğitimine önem verdiği öne çıkmaktadır.

(Tablo – 4.1.74)

Tablo- 4.1.75

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Evde siz ödüllendirilir misiniz?	Frekans	Yüzde	Evde siz ödüllendirilir misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	14	47%	Evet	20	69%
Hayır	16	53%	Hayır	9	31%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>29</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.76

**Okuryazar Olmayan Kadınlar** **Üniversite Mezunu Kadınlar**

Hangi durumlarda ödüllendirilirsiniz /iltifat alırsınız?	Frekans	Yüzde	Hangi durumlarda ödüllendirilirsiniz /iltifat alırsınız?	Frekans	Yüzde
Ev işlerinde iyi olursam	12	55%	Ev işlerinde iyi olursam	4	16%
Büyüklerime iyi hizmet edersem	6	27%	Büyüklerime iyi hizmet edersem	3	12%
Diğer	4	18%	Diğer	18	72%
<b>TOPLAM</b>	<b>22</b>	<b>100%</b>	<b>TOPLAM</b>	<b>25</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan kadının iyi ev kadını olduğu sürece takdir gördüğü ve

ödüllendirildiği ifade edilmektedir. (Tablo – 4.1.75/76)

Tablo- 4.1.77

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Eğitim durumunuzdan dolayı ailenizden farklı tutum ve davranış görüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	6	20%
Hayır	24	80%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.78

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Ne tür farklı davranışlar görüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Destek	2	7%
Sert Davranışlar	1	3%
Alay	1	3%
Görmüyorum	2	7%
Cevap Vermeyen	24	80%
<b>TOPLAM</b>	<b>30</b>	<b>100%</b>

Büyük çoğunluk bu iki soruya cevap vermemiştir. (Tablo – 4.1.77/78)

Tablo- 4.1.79

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Okuma-yazma bilmediğinizden dolayı yapmakta güçlük çektiğiniz şeyler nelerdir?	Frekans	Yüzde
Alışveriş	17	25%
Toplu taşıma araçlarını kullanmak	18	26%
Banka işleri	14	20%
Cep telefonu kullanmak	6	9%
Gazete okumak	14	20%
<b>TOPLAM</b>	<b>69</b>	<b>100%</b>

Okuma yazma bilememenin deneklerin en temel ihtiyaçlarını karşılamakta engel teşkil ettiği görülmektedir. (Tablo – 4.1.79)

Tablo- 4.1.80

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Kursa katılma nedeniniz nedir?	Frekans	Yüzde
Eşim istedi	8	20%
Çocuklarım istedi	7	18%
Kendim istedim	25	62%
İşimden dolayı mecburen katıldım	0	0%
<b>TOPLAM</b>	<b>40</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.81

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Kursa katılmak istediğinizde herhangi bir engelle karşılaştınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	8	29%
Hayır	20	71%
<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>

Okuryazar olmayan deneklerin büyük çoğunluğunun kendi istekleriyle kursa katıldığı görülmektedir. Ancak çevreden, komşulardan ya da yakın akrabalarından tepki almaktadırlar. (Tablo – 4.1.64/80/81)



Tablo- 4.1.82

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Okuma-yazma öğrendikten sonra başka bir kursa katılmayı düşünür müsünüz?	Frekans	Yüzde
Evet	19	68%
Hayır	9	32%
<b>TOPLAM</b>	<b>28</b>	<b>100%</b>

Tablo- 4.1.83

**Okuryazar Olmayan Kadınlar**

Ne tür bir kursa katılmayı düşünürsünüz?	Frekans	Yüzde
Dikiş-nakış	12	63%
Ortaokulu bitirmek istiyorum	3	16%
Kuaför kursuna	0	0%
Diğer	4	21%
<b>TOPLAM</b>	<b>19</b>	<b>100%</b>

Deneklerin kursa devam etmekteki esas amaçlarının öğrenim görmek olmadığı, kursu hayatlarını kolaylaştıracak bir araç, ya da başka bir uğraş için aşılması gereken bir engel olarak gördükleri düşünülmektedir. (Tablo – 4.1.82/83)

Tablo- 4.1.84

**Üniversite Mezunu Kadınlar**

Okuma-yazma bilmeyenlerle ilgili başkaları ne düşünüyor?	Frekans	Yüzde
Acıma hissi	2	40%
Zavallı ve çok cahil	1	20%
Üzüntü duyuyor; yardımcı olmak istiyor.	1	20%
Pek de umursamıyor	1	20%
<b>TOPLAM</b>	<b>5</b>	<b>100%</b>

Bu soruya büyük çoğunluk cevap vermemiştir. (Tablo – 4.1.84)

## 4.2 Spielberger Anksiyete Ölçeğine Göre T-Testi Sonuçları

Tablo- 4.2.1

ÜNI	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
STAI Hayır	30	38,83	11,495	2,099
Evet	30	36,83	10,276	1,876

## Bağımsız Değişkenli T-Testi

Tablo- 4.2.2

	Eşit Varyans İçin Levene Testi	Ortalama Eşitliği için T-Testi								
		F	Anlamlılık	t	df	Anlamlılık (2-Yönlü)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata Farklılıkları	95% Güvenirlikle Ortalama Aralığı	
									En Düşük	En Yüksek
STAI	Eşit varyans varsayılarak	,002	,962	,710	58	,480	2,00	2,815	-3,635	7,635
	Eşit varyans varsaymayarak			,710	57	,480	2,00	2,815	-3,636	7,636

Spielberger Anksiyete Ölçeği'nde Üniversite bağımsız değişkenine göre gruplar arasındaki fark anlamsız çıkmıştır (  $p > .05$  ). Durumluk kaygı envanterinin normal popülasyondaki yüksek risk gruplarını taramada ve klinik popülasyonda kullanımının daha yararlı olacağı görülmüştür. 'Normal' insanların kaygı durumlarının ise, belki bu amaçla geliştirilebilecek yeni bir ölçekle belirlenebileceği düşünülmüştür.

### 4.3 Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeğine Göre T- Testi Sonuçları

Tablo- 4.3.1

ÜNI	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması	
AYDA İletişim	Hayır Evet	30 30	26,50 27,23	4,321 3,104	,789 ,567
AYDA Birlik	Hayır Evet	30 30	27,43 31,47	4,125 4,703	,753 ,859
AYDA Yönetim	Hayır Evet	30 30	25,33 26,53	4,302 4,100	,785 ,749
AYDA Yetkinlik	Hayır Evet	30 30	18,60 21,80	3,892 2,219	,711 ,405
AYDA Duy. Bağ.	Hayır Evet	30 30	16,07 15,73	2,935 2,363	,536 ,431
AYDA Doyum	Hayır Evet	30 30	18,30 16,60	2.307 3.369	.421 ,615
AYDA Direnç	Hayır Evet	30 30	14,63 12,30	3,275 2,423	,598 ,442

## Bağımsız Değişkenli T-Testi

Tablo- 4.3.2

		Eşit Varyans İçin Levene Testi		Ortalama Eşitliği için T-Testi						
		F	Anl.	t	df	Anlamlılık (2-Yönlü)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata Farklılıkları	95% Güvenirlikle Ortalama Aralığı	
									En Düşük	En Yüksek
AYDA İletişim	Eşit varyans varsayılarak	1,890	,175	-7,755	58	,453	-,73	,971	-2,678	1,211
	Eşit varyans varsaymayarak			-7,755	52,63	,454	-,73	,971	-2,682	1,215
AYDA Birlik	Eşit varyans varsayılarak	,108	,743	-3,5	58	,001	-4,03	1,142	-6,320	-1,747
	Eşit varyans varsaymayarak			-3,5	57,03	,001	-4,03	1,142	-6,320	-1,746
AYDA Yönetim	Eşit varyans varsayılarak	,003	,958	-1,1	58	,273	-1,20	1,085	-3,372	,972
	Eşit varyans varsaymayarak			-1,1	57,87	,273	-1,20	1,085	-3,372	,972
AYDA Yetkinlik	Eşit varyans varsayılarak	7,557	,008	-3,9	58	,000	-3,20	,818	-4,837	-1,563
	Eşit varyans varsaymayarak			-3,9	46,05	,000	-3,20	,818	-4,846	-1,554
AYDA Duygusal Bağlam	Eşit varyans varsayılarak	1,666	,202	,485	58	,630	,33	,688	-1,044	1,710
	Eşit varyans varsaymayarak			,485	55,47	,630	,33	,688	-1,045	1,712
AYDA Doyum	Eşit varyans varsayılarak	2,652	,109	-2,3	58	,026	-1,70	,745	-3,192	-,208
	Eşit varyans varsaymayarak			-2,3	51,29	,027	-1,70	,745	-3,196	-,204
AYDA Direnç	Eşit varyans varsayılarak	2,255	,139	3,14	58	,003	2,33	,744	,845	3,822
	Eşit varyans varsaymayarak			3,14	53,44	,003	2,33	,744	,842	3,825

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “İletişim” alt testinde üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu grup ve Üniversite mezunu olmayan grup arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ( $p > .05$ )

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “Birlik” alt testinde üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu grup, Üniversite mezunu olmayan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .001$ ). Üniversite mezunu kadın aile bireylerinin ilgi alanlarının farkında ve bunları paylaşmaya daha yönelik ve yeterli görülmektedir.

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “Yönetim” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu grup ile üniversite mezunu olmayan grup arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ( $p > .05$ ). Geleneksel aile etkisini iki grupta da göstermektedir. Toplumsal değişimler sonucunda kadın ve erkek belli davranış biçimleri oluşturup kalıplaşmış ve toplumsal kavramlar meydana getirmiştir. Bunların etkisiyle eğitilmiş de olsa kadın duygu ve düşüncelerini kontrol edip onları yönlendirebilmede yeterince başarılı olamamaktadır.

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “Yetkinlik” alt testinde, Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu grup, Üniversite mezunu olmayan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .001$ ). Eğitimin, kadına kendini ezdirmemeyi öğrettiğini göstermektedir. Bu durum takım ruhunu sağlayabilmede ve takımı yönetme becerilerinde yetkin olduklarını düşündürmektedir.

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “Duygusal Bağlam” alt testinde, Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu grup ile üniversite

mezunu olmayan grup arasında anlamlı derecede farklılık görülmemiştir ( $p > .05$ ) Eğitimin duygularda değil davranışlarda değişiklik oluşturduğu görülmektedir..

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “Doyum” alt testinde, Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .05$  ). Doyum konusundaki eğitimsiz grup lehine görülen farklılık, eğitimsiz grubun evlilik ile ilgili beklentilerinin daha düşük olduğunu düşündürmektedir.

“Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği” “Direnç” alt testinde, Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .01$  ). Bu durum eğitimsiz grubun yeniliğe karşı dirençli olduğunu göstermektedir.

#### 4.4 Aile Değerlendirme Ölçeğine Göre T-Testi Sonuçları

Tablo-4.4.1

ÜNI	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
ADO Hayır	30	10,10	3,478	,635
Prob. Çöz. Evet	30	11,00	3,322	,606
ADO Hayır	30	18,60	5,846	1,067
İletişim Evet	30	15,63	5,487	1,002
ADO Hayır	30	25,83	5,790	1,057
Roller Evet	30	20,73	5,030	,918
ADO Hayır	30	13,07	4,487	,819
DTV Evet	30	9,07	3,581	,654
ADO Hayır	30	16,57	4,108	,750
GİG Evet	30	13,13	3,203	,585
ADO Hayır	30	19,80	3,755	,685
Dav. Kont. Evet	30	16,87	4,183	,764
ADO Hayır	30	22,93	7,728	1,411
Genel İş. Evet	30	19,07	7,002	1,278



## Bağımsız Değişkenli T-Testi

Tablo- 4.4.2

	Eşit Varyans İçin Levene Testi	Ortalama Eşitliği için T-Testi								
		F	Anl.	t	df	Anlamlılık (2-Yönlü)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata Farklılıkları	95% Güvenirlikle Ortalama Aralığı	
									En Düşük	En Yüksek
ADÖ Problem çözme	Eşit varyans varsayılarak	,062	,805	-1,025	58	,310	-,90	,878	-2,658	,85
	Eşit varyans varsaymayarak			-1,025	57,879	,310	-,90	,878	-2,658	,85
ADÖ İletişim	Eşit varyans varsayılarak	,096	,758	2,027	58	,047	2,97	1,464	,037	5,89
	Eşit varyans varsaymayarak			2,027	57,763	,047	2,97	1,464	,036	5,89
ADÖ Roller	Eşit varyans varsayılarak	1,299	,259	3,642	58	,001	5,10	1,400	2,297	7,90
	Eşit varyans varsaymayarak			3,642	56,890	,001	5,10	1,400	2,296	7,90
ADÖ Duygusal Tepki Verilme	Eşit varyans varsayılarak	2,989	,089	3,816	58	,000	4,00	1,048	1,902	6,09
	Eşit varyans varsaymayarak			3,816	55,280	,000	4,00	1,048	1,900	6,10
ADÖ Gereken İlgii Gösterme	Eşit varyans varsayılarak	2,364	,130	3,610	58	,001	3,43	,951	1,530	5,33
	Eşit varyans varsaymayarak			3,610	54,744	,001	3,43	,951	1,527	5,33
ADÖ Davranış Kontrolü	Eşit varyans varsayılarak	,090	,765	2,858	58	,006	2,93	1,026	,879	4,98
	Eşit varyans varsaymayarak			2,858	57,335	,006	2,93	1,026	,879	4,988
ADÖ Genel İşlevler	Eşit varyans varsayılarak	,153	,697	2,031	58	,047	3,87	1,904	,056	7,678
	Eşit varyans varsaymayarak			2,031	57,445	,047	3,87	1,904	,055	7,679

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “problem Çözme” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup ile Üniversite mezunu olan grup arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır ( $p > .05$ ).

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “İletişim” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu olan

gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .05$  ). Üniversite mezunu grubun isteklerini dolaysız, doğru bir sözlü iletişimle ifade ettiklerini göstermekte.

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “Roller” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu olan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .001$ ). Bu durum üniversite mezunu grubun aile kaynaklarını doğru biçimde kullandığını, kurallar koyabildiğini, karar verebilmede başarılı olduğunu göstermektedir.

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “Duygusal Tepki Verme” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu olan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .001$ ). Bu farklılık üniversite mezunu grubun duygularını uygun tepki ve sözlerle dile getirmede başarılı olduklarını göstermekte.

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “Gereken İlgiyi Gösterme” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu olan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .001$  ). Bu sonuca göre üniversite mezunu grubun aile bireylerine ilgiyi abartmadan ve esirgmeden gösterdiğini ifade etmektedir.

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “Davranış Kontrolü” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu olan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .01$  ). Bu durum üniversite mezunu grubun aile içinde disiplini sağlamada daha başarılı olduklarını, okuryazar olmayan grubun aile üyelerinin, davranışlarının kontrolünde daha düzensiz veya daha katı olduklarını göstermektedir.

“Aile Değerlendirme Ölçeği” “Genel İşlevler” alt testinde Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu olmayan grup, Üniversite mezunu olan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır ( $p < .05$  ). Bu sonuç ölçekte ifade edilen altı boyutu da kapsar. Altı boyutta sonuçlar üniversite mezunu deneklerin lehine farklılaştığından “Genel İşlevler” de de lehte farklılıklar görülmüştür.

#### 4.5 Ölçekler Arası Korelasyon Sonuçları

Tablo- 4.5.1

		AYDA	ADO	SPIEL
AYDA	Pearson Koreleasyonu	1	-,499**	-,352**
	Anlamlılık (2 Yönlü)	,	,000	,006
	N	60	60	60
ADO	Pearson Koreleasyonu	-,499**	1	,214
	Anlamlılık (2 Yönlü)	,000	,	,101
	N	60	60	60
STAI	Pearson Koreleasyonu	-,352**	,214	1
	Anlamlılık (2 Yönlü)	,006	,101	,
	N	60	60	60

\*\* . Koreleasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2 yönlü).

Aile Yapısını Değerlendirme Aracı ile Aile Değerlendirme Ölçeği ve Spielberger Anksiyete Ölçeği arasında pozitif ilgileşim vardır. Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği”ndeki puanlar arttıkça diğer ölçeklerdeki puanlar da artmaktadır. Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği”ndeki puanlar azaldıkça diğer ölçeklerdeki puanlar da azalmaktadır.

Aile Değerlendirme Ölçeği ile Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği arasında pozitif korelasyon vardır.

Spielberger Anksiyete Ölçeği ile Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği arasında pozitif korelasyon vardır.

#### 4.6.Tartışma

Araştırmada üniversite bitirmiş grup ile okuma-yazma kursuna devam eden gruba Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA) ve Durumluk-Süreklilik Kaygı ölçekleri uygulanmıştır. ADÖ ve AYDA, her ikisi de, aile içi ilişkileri, gereksinimleri, ailenin yapısal ve örgütsel niteliklerini ölçen değerlendirme araçlarıdır. Ancak bu iki ölçek ailenin farklı boyutlarını ölçtüğü için araştırmaya daha derinlik kazandırmıştır. Diğer taraftan ADÖ evrensel ölçülerde, standart ailenin niteliklerini ve aile içi ilişki ve etkileşimini ölçen bir değerlendirme aracı iken, AYDA Türkiye’de aile içi ilişkileri ve ailelerin işleyişini ölçen bir araçtır. Böylece ailelerin yapısal ve örgütsel niteliklerinde, ailelerin bütünsel işleyişinde kültürel farklılıkların etkisini gözleme şansı elde edilmiştir. Araştırma sonunda ADÖ ve AYDA ölçekleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu durum ailenin evrensel bir kurum olduğunu, aile ile ilgili sorgulamaların kültürden bağımsız olduğunu düşündürmektedir. Çalışmamızda anket sorgulaması grubun karakteristik özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu sebeple içerik açısından değilse de davranış açısından farklılıkları gözleme imkanı vermiştir. ADÖ ve AYDA ölçeklerinde iki grup deneğin de ölçek ortalamalarının altında kalması eğitim faktörünün beklenen olumlu etkiyi yaratmadığını göstermektedir. Üniversite eğitimi almış olan grup ile okuryazar olmayan grup arasında alınan puanlar arasında farklılık gözlenmiştir, fakat iki grup da normal standartlara ulaşamamıştır. Bu durum eğitim almanın aile içi ilişkilerde beklenen olumlu gelişmeyi sağlamadığını göstermektedir. Üniversite mezunlarının, mesleki alanlarında kullandıkları problem çözme yöntemlerini, aile içi ilişkilere

aktaramadıklarını düşündürmektedir. Aile içi iletişimde sadece kadının olumlu niteliklerinin yeterli olmadığı, ailenin tüm bireylerinin katılımıyla arzu edilen mutlu sonuca ulaşılabileceği de düşünülmüştür.

Araştırmanın sonuçlarına göre alt testlerde ‘problem çözme’, ‘AYDA iletişim’, ‘yönetim’ ve ‘duygusal bağlam’ göstergelerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak ‘ADÖ iletişim’, ‘birlik’, ‘yetkinlik’, ‘roller’, ‘duygusal tepki verme’, ‘gereken ilgiyi gösterme’, ‘davranış kontrolü’ ve ‘genel işlevler’ de üniversiteyi bitirmiş denek grubu okur-yazar olmayan denek grubuna göre anlamlı derecede farklılaşmıştır. ‘Doyum’ ve ‘direnc’ de ise okur-yazar olmayan denek grubu üniversite bitirmiş denek grubuna göre anlamlı derecede farklılaşmıştır.( ‘İletişim’ hem ADÖ’de hem AYDA’da ölçülen ortak bir endekstir.)

‘AYDA İletişim’de, üniversite bitirmiş denek grubu ile okur-yazar olmayan denek grubu arasında anlamlı farklılıklar görülmemektedir. Eşi idare etmek, topluma kendini beğendirmek, kabul görmek, aile bireylerinin sevgisini ve takdirini kazanmak doyurulması gereken duygular olarak hissedilmektedir. Üniversite eğitimi almış kadınlar kendilerine özgü yöntemlerle aile ilişkilerini sağlıklı ve mutlu noktaya ulaştırmaya çalışmaktadır. Eğitimli kadınların belki ilgili kitapları okuyarak, uzmandan destek alarak iletişim kurmaya çalıştığını düşündürmektedir. Eğitimsiz kadınlar ise kendilerine aile büyükleri tarafından aktarılan ve hayat tecrübelerini içeren iletişim kalıplarını kullanmaktadır. Bu, farklı yollardan ve farklı yöntemlerle hareket edilse de iki grubun da ailede huzuru sağlamak için çaba sarf ettiklerini düşündürmektedir.

'Problem Çözme': Üniversite mezunu deneklerle okur-yazar olmayan denekler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durum eğitilmiş kadınlar adına beklenmeyen bir eksiklik. Eğitilmiş kadınların, ya eğitimleri sırasında öğrendikleri problem çözme yöntemlerini aile içi ilişkilerine aktaramadıklarını, ya da geleneksel aile örüntüsü içinde öğrendikleri yöntemlerin işe yaramadığını düşündürmektedir.

'Duygusal Bağlam': Üniversite mezunu denekler ile okur-yazar olmayan denekler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum, eğitim almanın duygusal zekaya çok fazla katkı sağlamadığını göstermektedir. İki grup da birbirlerini olduğu gibi kabul etmede toleranslı görülmemektedir. Üzüntü, coşku, mutluluk gibi olumlu ya da olumsuz duygularını bastırmaktalar. Bu konuda Yavuzer (2004) "İki birim arasında birbirine ilişkin mesaj alışverişi diye tanımlanabilen iletişimin kurulamaması, duyguların bastırılması ve sorunların çözümlenememesi demek anlamına gelir ki, böyle bir aile ortamı psiko-pedagojik açıdan sağlıksızdır"( s.121) demektedir. Bell de aynı konuda "Anne baba ve çocuk arasındaki iletişimin içten, ihtiyaçları karşılayan şekilde olması, uygun tepkiler verilebilmesi, karşılaşılan sorunların aile içinde çözümlenebilmesi, birbirini olduğu gibi kabul etmek ve gelişimlerine yardımcı olmak sağlıklı bir ailenin temel özellikleridir." demiştir (Bell, R.Q. s.123)

'Birlik': Üniversite mezunu denekler okur-yazar olmayan deneklere göre anlamlı farklılık göstermiştir. Üniversite mezunu deneklerin birbirlerinin ilgi alanlarının farkında oldukları, bu konuların sınırlarına müdahale etmedikleri saptanmıştır. Ortak olmayan uğraşları da anlayışla karşılamakta ve engel

çıkarmamaktadırlar. Eğitimli kişi çalışma hayatının getirdiği farkla, zamanının önemli bir kısmını dışarıda geçirmektedir. Dışarıda geçirilen sürenin tümü çalışmayla sınırlı kalmamaktadır. Spor, sinema, tiyatro, konser gibi ev dışı etkinliklerle uğraşırken eşleriyle dışarıda paylaşabilecekleri ortak bir alan da yaratmış olmaktadır. Okur-yazar olmayan kadınların uğraşlarını büyük ölçüde dikiş, nakış, örgü gibi eve ait meşguliyetler belirlemektedir. Kadınca olan bu aktiviteleri eşleriyle paylaşmaları, ortak bir paydada buluşmaları mümkün görülmemektedir.

'Yönetim': Üniversite bağımsız değişkenine göre Üniversite mezunu grup ile üniversite mezunu olmayan grup arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Geleneksel aile etkisini iki grupta da göstermektedir. Toplumsal değişimler sonucunda kadın ve erkek belli davranış biçimleri oluşturup kalıplaşmış ve toplumsal kavramlar meydana getirmiştir. Bunların etkisiyle eğitimli de olsa kadın duygu ve düşüncelerini kontrol edip onları yönlendirebilmede yeterince başarılı olamamaktadır.

'Yetkinlik': Üniversite mezunu deneklerin okur-yazar olmayan deneklere göre farklılık göstermesi doğal bir sonuç olarak düşünülebilir. İçselleştirilmiş uzun süreli eğitimin kişiye duygu ve düşüncelerini kontrol etme becerisi kattığı düşünülmektedir. Bu kazanımla, yanlış karar vermekten veya yanlış davranışta bulunmaktan kaçınabilmektedirler. Eğitimin kadına güç kazandırdığı ve kendini ezdirmemeyi öğrettiği düşünülmektedir. Bu durumda kadının aile içi



iletişimle ilgili-eşle, çocuklarla-kaliteli iletişim kalıpları geliştirmeyi öğrenebildiği ve grubu yönetme becerisine sahip oldukları gözlemlenmiştir.

‘Duygusal Tepki Verme’ ve ‘Gereken İlgiyi Gösterme’: Bu iki boyut birbirine yakın ve tamamlayıcı olduğu için birlikte değerlendirilmiştir. Okur-yazar olmayan deneklere göre üniversite mezunu denekler anlamlı derecede farklılaşmıştır. Eğitimin getirdiği artılarla kişi düşünce ve eyleminde empati duygusunu daha iyi kullanabileceğinden kendini ve çevresini daha iyi tanıyabilme şansını elde edebilmektedir. Üniversite mezunu denekler karşısındaki kişinin hisleri konusunda daha duyarlı olup, hem doğru ve ihtiyaçları doyuran yönde tepki verebilmekte hem de duygularını uygun tepki ve sözlerle ifade edebilmekteler. Bu konuyla ilgili Dökmen (2001) “Aile içinde ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için empatik ilişkiler kurulması gerekir. Bir insan ancak karşısındaki insanların iç dünyalarına ilgi duyuyorsa ve merak ediyorsa, o insanların rolüne girerek duygudaşlık kurmaya çalışacaktır.” demiştir.

‘Roller’ ve ‘Davranış Kontrolü’: Bu iki boyut birbirine yakın ve tamamlayıcı olduğu için birlikte değerlendirilmiştir. Eğitilmiş olmak, toplum içinde yaşamının gereklerini bilmek, toplumun kurallarına uymak demektir. Sınırların konduğu, diğerinin alanına ve özgürlüğüne müdahale edilmediği bir yaşam tarzı sürdürülmektedir. Bireyler aile içindeki rollerini benimsemenin yanı sıra ortaya çıkan problemin de kimin sınırları dâhilinde olduğunun farkındadır. Üniversite mezunu denekler aile kaynaklarını doğru olarak kullanabilmekte, kurallar koyabilmekte, isabetli karar verebilmekteler. Yardım alma konusunda kime başvuracağını bilmek ve olası bir sorunun önlemini daha önceden

planlamak eğitimin bir sonucu olabilir. Bunların paralelinde acil bir durum karşısında şaşkınlık ve panik yerine tepkilerin kontrol edilip, sorunun kısa sürede çözülmesi beklenen durumdur. Burr evlilikte aranan 6 amaçtan biri olarak maddi konuların ele alınmış şekline ve hallediliş biçimine işaret etmektedir. (Burr, 1970 s.29-41)

'Direnç': Okur-yazar olmayan grup, üniversite eğitimi almış deneklere göre anlamlı derecede farklılaşmıştır. Okur-yazar olmayan denekler eğitim eksikliğinden olaylara geniş bir açıdan bakma becerisinden mahrum olup değişikliklere ve yeniliklere kapalı kalmaktadırlar. Geleneksel yapının dışına çıkmak yanlış yapmakla aynı anlama gelebilir kaygısıyla direnç gösterdikleri düşünülebilir. Esnek bir yapıya sahip olmayan aileler eleştiriyi tolere edememekte, yeniliklere uyum sağlayamamakta ve yeni deneyimlere açık olamamaktadırlar. İçlerindeki değişim isteğine rağmen çevresel baskılarla ve isteklerle başa çıkabilmede ümitsiz hissettiklerinden, istemiyor görünmekte, reddetmekte. Feodal gelenekler yüzünden yaşanan sosyalleşme zorluğunun acı sonuçları olarak ya şiddet ya da direnç ortaya çıkmaktadır. Toplumun farklı katmanlarında zaman zaman yaşanan şiddet olaylarının, töre cinayetlerinin, kadın intiharlarının, kan davalarının ve tutuculuğun temelinde bunların varlığı değerlendirilebilir. Akyol (2006) Milliyet Gazetesi'ndeki köşe yazısında toplumun bu grubu için "Takvim olarak bu çağda ama anlayış olarak feodal törelerin çağında yaşıyorlar" demiştir.

'Doyum': Okur-yazar olmayan grup, üniversite eğitimi almış deneklere göre anlamlı derecede farklılaşmıştır. Okur-yazar olmayan deneklerin doyum düzeyi üniversite eğitimi alan gruba göre daha yüksek çıkmıştır. Bilinçlenme ve

farkındalık uzun süreli bir eğitim sürecinin sonucudur. İnsan olarak hakların farkına varmak, istek ve talepleri de farklılaştıracaktır. Hak ettiğini düşündüğü şeye erişememek ve ihtiyaçların istenilen doğrultuda karşılanamaması doyumsuzlukların kaynağı olarak değerlendirilebilir. “Eşler birbirinin ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında, evlilikte çatışmalar kendini, hayal kırıklıkları, içine kapanma ya da düşmanlık şeklinde gösterir” (Jacobson, M.A. and Bussod, N.1983). Geleneksel ailede iş bölümü vardır; para kazanmakla yükümlü erkektir, kadın ise ev işleri ve çocuk bakımından sorumludur. Bu paylaşım yolunda gittiği sürece kadın ve erkek için tatmin edici ortam oluşmaktadır. Eğitimli kadın açısından baktığımızda ise zorlukların ve aksaklıkların sebebi olarak çalışma hayatının kadına farklı insanlarla daha fazla zaman geçirmeye imkân tanıyor olması ve eşlerin birbirine ayıracakları zamanın daha az olması gösterilebilir (Sabah,27.08.2006,s.9). Çıta alçak tutulduğunda doyum daha kolay olmaktadır. Sınırlı bir bilgi ve hayal gücü doyumu kolaylaştıracaktır.

Anket Sonuçları: Her iki grubun çocuklarına sevgilerini gösterme şeklinde bir farklılık olmadığı görülmektedir. Anneliğin içgüdüsel bir davranış olduğu düşünülmektedir. Annelik duygusu doğuştan getirdiğimiz bir duygudur. Anne-çocuk arasında iletişimin kurulabilmesi için eğitim almak gerekmemektedir. Her kız çocuğunun anne rolünü kendi annesinden ya da örnek alabileceği bir anne modelinden öğrenme şansı vardır. . Doğada insan dışında hayvanlar âleminde de anne-yavru iletişiminin varlığı dikkat çekici bir olgudur. Annenin eğitimli olması, çocukları ile sağlıklı iletişim kurma

ihtimalini arttırmaktadır (Tablo:4,1). Kağıtçıbaşı'na göre annenin kendine güveni ve iletişim becerileri pekiştirilip çocuğuyla daha etkili iletişime girmesi özendirildiğinde bunun çocuğun gelişimine olumlu katkısı olduğu bilinmektedir.(1993 s.30)

Üniversite mezunu grup hediye alma konusunda okur-yazar olmayan gruba göre ciddi bir farklılık göstermiş olup, yaş günlerinde ve evlilik yıl dönümlerinde hediye almayı tercih ederken, okuryazar olmayan grup sevgililer gününü tercih etmiştir. Bu okur-yazar olmayan grubun modern toplum davranışlarına özenmesi olarak değerlendirilebilir. Sevgili onları cezbeden, özlem duydukları modernliğin simgesi bir kavram olabilir. Bu günü sınıf atlama fırsatı olarak kullandıkları düşünülebilir. Okur-yazar olmayan denekler AYDA ölçeğinde yeniliklere direnç gösteriyor çıkmalarına rağmen sevgililer gününe hoşgörülü oldukları görülmektedir. Sevgililer gününü kutlamaları, hediyeler almaları AYDA 'Direnç' testiyle çelişiyor görülmektedir. Ancak sevgili sözcüğünün içinde 'sevgi' ifadesinin bulunması, sevgiye olan ihtiyacın giderilmesine ve sevgi konusunun dile getirilmesine zemin oluşturduğunu düşündürmektedir.

Evlilik yıl dönümü kişiye özgü bir gündür. Onun için sevgilerini topluluk dışında tek başlarına ilan edip öne çıkmak yerine, sevgililer günü gibi genel kutlanan bir günün tercih nedeni olduğu da düşünülmektedir. Sevgililer günü bir gruba ait olma fırsatı olarak görülebildiği gibi, sevgilerini duyurabilmenin şekli olarak da kullanılmış olabilir (Tablo:4. 3/ 4. 4/ 4. 5)

Okuma yazma bilmedikleri halde kadınların çocukları doktora çoğunlukla kendi başlarına götürmelerini yeni yaşama ayak uydurabilme ve dışarıya açılabilme fırsatı olarak değerlendikleri düşünülebilir. Böylece özgür bir alan yakalamış olmaktadırlar. Üniversite mezunu deneklerin çocuklarını babayla birlikte götürmeleri sorumluluğun paylaşıldığının ifadesi olabilir. Geleneksel ailede çocuk bakımından sorumlu sadece anne görülürken, modern ailede anne-baba sorumluluğu ortaklaşa taşımaktadır (Tablo-4. 6).

Okuryazar olmayan deneklerin büyük bir kısmının sırlarını eşleriyle paylaşmaları şaşırtıcı bulunmaktadır. Memleketlerinden göç edip gelen ailelerin paylaşım için en yakın çevresinin çekirdek ailesi ve eşleri olduğu düşünülmektedir. Her konudaki sırların paylaşımı ev içindeki iletişimin iyi olduğunun belirtisidir. İki grubun da aileleriyle ilgili sırlarını paylaşmamaları geleneksel yapının devamı olarak eski aileden tamamen kopamamanın bir göstergesi olabilir. Yine iki grubun arkadaşlarıyla ilgili sırlarını paylaşmaması bir kadın dayanışması olarak değerlendirilebilir. Kadının ortak sırrını deşifre etmeyip kendini korumaya almak fikri olarak da değerlendirilebilir. Görünürde hemcins dayanışması görüntüsü veren bu davranış temelde olası benzer bir olaydan kendini koruma içgüdüleriyle geleceğe dönük yaptığı bir yatırım olarak da düşünülebilir. (Tablo:4. 7/ 4.8/ 4.9)

Her iki grupta da evde çocuklarla ilgili kuralları yarıdan fazla annelerin koyması ve okul işlerinin annenin kontrolünde olması, evin reisinin ekonomik bakımdan baba, evin iç işleyişi açısından anne olduğu görüntüsünü vermektedir (Tablo:4.10/ 4.11/ 4.12).

Yine her iki grupta hem kadın denekler hem de eşleri kızdıklarında ve pişmanlık duyduklarında aynı tepkiyi verip, bağırıp, sonradan özür dilemektedirler. Eğitimli olmak öfkenin önüne geçmiş görünmemektedir. (Tablo:4.13/ 4.14/ 4.15)

Aldatılma ya da şiddet görme durumunda iki gruptaki tepkisel davranışlar farklılık göstermektedir. Okur-yazar olmayan kadınlar için aldatılma şiddetten daha yaralayıcı ve tepki verilen bir durum olarak karşımıza çıkarken, üniversite eğitimi görmüş kadınlar için şiddete maruz kalmak neredeyse affedilmeyen bir durum olarak belirtilmektedir. Şiddet ‘insanlık’ onurunun zedelenmesi, aldatma ‘kadınlık’ onurunun zedelenmesi ile ilişkilendirilebilir. Üniversite mezunu kadın olaya daha insani boyutlarda ve evrensel bakmaktadır. Üniversite mezunu şiddete karşı toleranssız ve evlilikleri sona erdirmekten çekinmemekte, aldatılmaktan kendini birinci derecede sorumlu görmemektedir. Aldatılma durumunda okur-yazar olmayan kadının aklına gelen, kadınlık görevini yerine getirip getirmediğini sorgulamaktır. Okuryazar olmayanların bir kısmı şiddet karşısında üzüntü duymalarına rağmen çaresiz ve sessiz kalmakta, ancak aczinin farkında olduğu görülmektedir. Üniversite eğitimi görmüş kadın, sığınma evleri ve polise, yani kurumlara problem çözme konusunda çok itibar etmemektedir. Çözümlerini afişe olmadan, başkalarını kendi iç işlerine karıştırmadan bulmaya çalışıyor gözükmeleler. Böylelikle belki de insanlık gururlarını koruduklarını düşünmektedirler. (Tablo:4.17)

Kadın eğitilmiş olsa da olmasa da geleneksel ailenin etkilerinin sürdüğü görülmektedir. Eğitimi ne olursa olsun kadın ilgi görmek ve takdir edilmek istemektedir. Üniversite mezunu kadın için, belki de çalışma hayatında ev sorunlarıyla da tek başına mücadele etmek zorunda bırakıldıklarından, yardım almak da önem kazanmaktadır. Mutluluk kaynağı olarak iki grupta da çocuklar eşlerden daha öne çıkmaktadır.(Tablo:4.19 /4.20 /4.21)

Hiçbir denek kendisini, eşine ve çocuklarına karşı ilgisiz olarak görmemektedir. Kendilerini ve eşlerini olumlu özellikleri kullanarak, sevecen, ilgili ve uyumlu diye tanımlamaktadırlar. Olumsuz özelliklerin çok kullanılmadığı görülmektedir. Eşler tanımlanırken biraz daha objektif kalınabilmiş, olumlu özelliklerin yanında eşlerin ilgisiz ve sinirli olduklarından da söz edilmektedir. (Tablo:4.22/ 4.23/ 4.24/ 4.25)

İki grup da para harcama konusunda sınırlılıkları olduğunu düşünmektedirler. Ama 'sınırlılık' sözcüğünün 'ekonomik sıkıntı' ile karıştırıldığı düşünülmektedir. Para kullanma yetkisini beraber paylaştıklarını ifade etmektedirler. Ama okur-yazar olmayan denekler parayı daha çok eşlerinin kontrolünde harcarken, üniversiteli kadının para harcama konusunda daha özgür olduğu görülmektedir. (Tablo:4.28/4.40/4.41)

Bir problem olduğu zaman her iki grupta da problem çekirdek aile içinde anne-baba-çocuk arasında paylaşılmaktadır. Problem aile içinde kalmaktadır. Problemi çözmeye çalışanın erkek olduğu görülmektedir. Kadın ise üzülüp sabretmektedir. Çözüm işi geleneksel yapıya uygun olarak erkeğe bırakılmaktadır. Kadın pasif kalmayı tercih etmektedir. Çocukların çözüm için

yardımcı olmadığı görülmektedir. ADÖ ölçeği alt testindeki ‘problem çözme’ göstergesinde de iki kadın grubu arasında anlamlı bir fark çıkmamış olup, anket sorularından elde edilen sonuçlarla durumun desteklendiği görülmektedir. (Tablo:4.30/ 4.37/ 4.38/ 4.39)

Üniversite bitirmiş kadın okuryazar olmayan kadının yapmakla sorumlu olduğu işleri yapmanın yanı sıra para kazanmayı da görevlerinin arasında görmektedir. Mükemmeliyetçi bir yaklaşımla, en iyi eş, en iyi anne, en iyi ev kadını olmak gayretindedir. Çalışan kadının yükünün katlanarak arttığını görmekteyiz (Tablo:4.42). “Ders kitaplarındaki ayrımcı kalıplar, olumsuz kadın klişeleri, çocuk bakımının erkekler ve devletle bölüşülememesi ve bazı geleneksel tutum ve davranışlar hala kadının eğitimi ve biçimlenme kazanımı önünde engel teşkil etmektedir.” (T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü-“Kadın 2000,Ankara). “ İnsanlar niye bu rolü benimser? Kız çocuğa sürekli olarak eş olma, anne olma rolleri telkin edilmekte. Gerçek halde bu rolleri de sorgulamak gerek.” (Unat, 1995 s.23- 24)

Her iki grup da çocuklarının eğitimine önem vermekte, çocuklardan okulla ilgili görevlerini yerine getirmelerini beklemektedir. (Tablo:4.44)

Üniversite mezunu grubun içinde gece/gündüz kendi başına ve arkadaşlarıyla dışarıya çıkamayan 33% ve 20% gibi dikkate değer bir grup var. Okur-yazar olmayan grubun ise yarısı kendi başına ya da arkadaşlı ‘dışarıya’ çıkabildiklerini ifade etmiştir. Dışarıya çıkabilmek eğitimsiz grup için belki komşuya veya çarşı pazara gitmek olarak algılanabilirken üniversite mezunu



için farklı bir anlam taşıyabilir. Etkinlik kalitelerinin farklı olduğu düşünülebilir. (Tablo:4.45/ 4.46)

Okur-yazar olmayan grup çoğunlukla eşi olmadan sosyal ya da diğer olaylara katılamamaktadır. Ailede kadının aileyi temsil edemediği, eşinin yanında yeri olmadığı, birey olarak kabul edilmediği şeklinde değerlendirilebilir. (Tablo:4.50)

İki grup da eşlerinden çok fazla yardım almadığını ifade etmektedir. İki grup da öncelikle eşlerinden, ikinci olarak da çocuklarından ev işlerinde yardım almak istemektedir. Üniversiteli kadının sıkıntı çektiği diğer konu ise çocuğun bakımındır. Hiçbir kadın eşinden yemek yapma konusunda yardım istememekte ama salata yapmasını beklemektedir. Mutfak ve yemek pişirme, kadının hakim olduğu, erkekten daha üstün olduğunu hissettiği, özgür olduğu ve tek başına karar yetkisinin bulunduğu bir alan olup erkeklerin bu alana belli bir yere kadar yaklaşmasına izin vermekteler. (Tablo:4.53/ 4.54/ 4.55)

Eğlencede okur-yazar olmayan grupta erkek belirleyici olup, eğlence olarak pikniğe gitmek istemektedir. Geleneksel hayatta pikniğin önemli bir yeri vardır. Piknik bir sosyalleşme aracı olarak görülmektedir. Pikniğe pek çok aile toplu olarak gitmektedir. Önemli bir sosyal aktivite çünkü bu ortamlarda hem ailelerin birbiriyle kaynaşması hem de gençlerin birbiriyle tanışması mümkün olmaktadır. Alışık olduğu tarzın dışına çok fazla çıkamamaktadır. Üniversiteli kadınlar ise eğlenceyle ilgili kararları ortak almakta, kültür ve sanatla ilgili aktivitelerde bulunmak istemektedir.(Tablo:4.56/ 4.57/ 4.58)

Her iki grup için bayramlar ve büyükleri ziyaret önemsenen geleneklerdir. Değerlere sahip çıkıldığı görülmekle birlikte, eğitimin geleneksel değerleri yok etmediğinin göstergesidir. (Tablo:4.60) Modernleşmeyle birlikte nükleer (çekirdek) aile yaygın aileden ayrılmış, akrabalık bağları zayıflamıştır. Ancak bazı bulgulara göre ailenin bu fonksiyonları zayıflamış olmakla beraber aile ortadan kalkmamıştır. Aile manevi değerlerin taşıyıcısı olarak önemini bir kat daha arttırmıştır. (Nirun,1994 s.38)

Geleneksel ailelerde kadınlar dini vecibeleri yerine getirmede özgür olduklarını ifade etmelerine rağmen (93%), takip eden soruya verdikleri cevaptan namaz, oruç ve örtünmede baskı gördükleri saptanmıştır. Üniversite mezunu grup dini vecibeleri yerine getirme konusunda baskı görmemektedir. Okur-yazar olmayan grup dini vecibe, şiddet konularında direkt olarak sorulduğunda hayır cevabı verirken dolaylı sorgulamalarda farklı cevaplar vermişlerdir. Bu durum kabul görme problemleri yaşadıklarını, anket aracılığıyla gruplarını olumlu tanıtmaya görevini üstlenmiş olduklarını düşündürmektedir.(Tablo:4.61/ 4.62)

Kız çocuklarına eğitim konusunda anneler tam destek vermektedir. Buna rağmen okuma-yazma bilmeyen 781 milyon (2001 verilerine göre) yetişkinin %64'ünü kadınların oluşturması çelişki yaratmaktadır. Erkeklerin de bu konuda desteklerine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. (Tablo:4.63) 'Kadın konularında sadece kadın kadına konuşmak, kadın kadına iş yapmak doğru

değil. Eğer gelecek için somut bir şeyler üreteceksek ve olumlu gelişmeler istiyorsak bu işin içine erkekleri de katmak gerekir. Böylece hep birlikte bir şeyler başarılabilir.’ diyen Leicester Üniversitesi öğretim üyesi Gillian Youngs da problemin üstesinden birlikte gelineceğine dikkat çekmiştir

Cinsellikle ilgili sorulara okuryazar olmayan deneklerin daha detaylı cevap vermeleri, üniversite bitirmiş deneklerin yarısının bu konuda yorum yapmaktan kaçınmaları ilgi çekici bulunmuştur. Okuryazar olmayan kadınların çocukluktan itibaren eş/kadın olmak üzere yetiştirildikleri düşünülmektedir. Eğitim görmüş kadın çalışma hayatıyla birlikte cinsiyetsiz gibi davranma biçimi geliştirmektedir. Giyim tarzı; pantolonu ve ceketle aramızda cinsiyet farkı yok mesajını verirken rollerini fazlaca benimsemiş oldukları düşünülebilir. Koptagel-İlal (1995) bu konuyu destekleyerek “Ahlak normları açısından bu kadınlar (yüksek öğrenim görmüş kadınlar). Çevrelerince ve toplumca gayet sıkı incelenmektedir. Bu durum ilk yıllarda zaman zaman bir cinsel kimlik çatışmasına ve bunalımına yol açtığından istatistiklerde de gördüğümüz gibi bu kadınların çoğu bekardır” demiştir. (Tablo-4.68/69)

Okuma-yazma kurslarına gelmek kadınların kendi tercihleri olup eşi ve çocuklarının isteği doğrultusunda gelenler de var Bu konuda engelle karşılaşmamışlar. Kursa katılma nedenleri günlük hayatta karşılaştıkları zorluklardan kurtulmak olarak ifade edilmiştir. Devamında dikiş nakış kurslarına katılmak istemektedirler. Anketlerin cevaplandırılması aşamasında genç olanlar eğitime devam edip ortaokulu bitirmek istediklerini belirtmişlerdir. (Tablo-4.79/80/81/82/83)

Anket sonuçları grup başlıkları altında maddeler halinde sınıflandırıldığında aşağıdaki sonuç elde edilmiştir.

ANKET SONUÇLARINA GÖRE OKURYAZAR OLMAYAN GRUP'ta

kadınların:

- Modern olarak kabul edilme ihtiyacında oldukları, sevgililer gününü kutlamalarıyla modern gruba ait olduklarını ifade etme fırsatı yakaladıkları,.
- Aldatılmanın şiddetten daha yaralayıcı bulunduğu.
- Para harcama, eğlence ve evle ilgili kararlar verme, aileyi temsil hakkının erkekte olduğu,
- Namaz, oruç ve örtünmede baskı gördükleri,
- Cinselliği çocukluktan itibaren eş/kadın olarak yetiştirildiklerinden hayatın doğal bir parçası olarak daha kolay kabul ettikleri görülmekte,
- Dini vecibeler, şiddet, sınırlılıklar/ özgürlükler, cinsellik gibi özellikle tabu olan konularla ilgili çapraz sorular sonucu alınan çelişkili cevaplardan örnek modeli cevaplamaya yönlendikleri, 'Biz sizden farklı değiliz' mesajını vermek kaygısında oldukları hissedilmektedir.

ANKET SONUÇLARINA GÖRE ÜNİVERSİTE MEZUNU GRUP'ta

kadınların:

- Şiddet konusunda boşanmayı düşünecek kadar toleranssız oldukları, ancak şiddete uğramadıkları,
- Para harcamada, dışarı çıkmada, dini vecibeleri yerine getirmede, giyim konusunda özgür oldukları, aileyi tek başlarına temsil hakları olduğu,
- Cinsellik konusunda daha çekingen davrandıkları, çalışma hayatıyla birlikte cinsiyetsiz gibi davranış biçimi geliştirdikleri,
- Eğlenme ile ilgili kararlarda, çocukları doktora götürme konusunda, evle ilgili kararlar almada eşleriyle birlikte davrandıkları, evde eşleriyle eşit söz hakkına sahip oldukları ve eğlence olarak kültürel aktiviteleri tercih ettikleri görülmektedir.

İKİ GRUPTA ORTAK OLARAK kadınların:

- Öfkeyi kontrol altına alamadıkları, eşlerin karşılıklı olarak bağırdukları,
- Okulla ilgili konuların annelerin kontrolünde olduğu,
- İlgi görmek, takdir edilmek istedikleri,
- Ev işlerinde özellikle eşlerinin desteğini almak istedikleri fakat alamadıkları,
- Çocuklarına sevgiyi aynı şekilde gösterdikleri,

- Sırlarını eşleriyle paylaştıkları ama aileleriyle ilgili konuları konuşmadıkları,
- Kendilerini iyi eş ve anne olarak tanımladıkları,
- Ekonomik sınırlılıklarının olduğunu düşündükleri, problem olduğunda çözüme işini erkekten bekledikleri, bayram, büyükleri ziyaret gibi manevi değerlere sahip çıktıkları, kız çocukların eğitimine tam destek verdikleri görülmektedir.

Okur-yazar olmayan deneklerle görüşmeler yüz yüze yapıldığı için gerçek duyguları gözlemlemek mümkün olmuştur. Dini vecibe, şiddet, sınırlılıklar, cinsellik gibi özellikle tabu olan konulara ait soruların cevaplarında ortaya çıkan ikilemlerden 'Biz sizden farklı değiliz' mesajını vermek kaygısı hissedilmiştir.

Anket sonuçlarının geneline bakarak, eğitimin duygularda değil davranışlarda istendik değişimler oluşturduğu gözlenmiştir. Doğru zamanda ve yerde doğru davranışlar gösterebilmek eğitilmiş insana özgüdür. Annelerin eğitilmiş olmasıyla mutlu ve sağlıklı aile ve toplumlara ulaşılabilir.

#### 4.7. Genel Tartışma

Toplumda ya da aile içinde var olan aksaklıkların çözümlenmesi için etkili iletişim gereklidir. Etkili iletişimdeki iki bireyden biri olan kadın eğer birey olarak görülmüyorsa sağlıklı iletişim ortadan kalkacaktır. Bunu sağlamak için ya kadının birey olarak kabul edilmesi ya da kadının kendisinin birey olduğunun farkına varması gerekir. Bireyselliğini elde etmek için kadının eğitilmesi şarttır. Kadının aile içinde demokrasi, paylaşım ve etkili iletişimdeki köprü rolü büyüktür. Kadının birey olarak gelişimi aile içindeki rolüne de önemli katkıda bulunacaktır. Bireyselliğini kazanmış anne ya da eşin verecekleri ile ev hanımı anne ve eşin verecekleri farklı olacaktır. Eğitimsizliğin acısını derinden hissettiğimiz ülkemizde aslında bir insan hakları problemi yaşanmaktadır. Aile içinde iletişimin merkezinde kadın bulunduğundan çözüme kısa yoldan ulaşmak için sorunu çözmeye önce kadından başlamalıyız. Sağlıklı bir gelişme için sadece kadının eğitilmesi de yeterli değildir. Erkeğin de eğitilmesi, gelişim sürecini hızlandıracak ve kadının yükünü hafifletecektir. Ancak ailenin tüm bireylerinin eğitilmesiyle problemin üstesinden gelinmesi mümkün olacaktır.

Üzerinde önemle durduğumuz üniversite eğitimi kişiye mesleki eğitim vermekte fakat evrensel düşüncüyü vermekte yetersiz kalmaktadır. Eğitimin yanı sıra aile bireylerinin hepsinin eşit haklarının ve özgürlüklerinin olduğu, ihtiyaçlarının doyurulması gerektiği, kendini geliştirme haklarını kullanmaları gerekliliği bilinci de verilmelidir. Kadının akademik eğitiminin aile içi ilişkilerde tek başına etkili olamadığı açıkça görülmektedir. Çünkü istikrarlı bir

ilişkide pek çok faktörün bir araya gelmesi gereklidir. Eğitimle birlikte; eşlerin eğitimleri, eşlerin aileleri, evliliğin hangi yaşlarda yapıldığı, dini inançlar, sosyoekonomik seviye ailenin mutluluğu ve başarısı için önemlidir. Kadınların akademik eğitim almalarının yanında problemle başa çıkabilme yollarını öğrenmeleri, sahip oldukları hakların farkına varmaları ve bunları özgürce kullanabilmeleri de önemlidir. Sadece akademik eğitimle kadınları bilinçlendirmek ve farkındalıklarını artırmak yarım kalmış bir süreçtir.

Kadın problemi bir dünya problemidir. Sadece ülkemizde değil pek çok ülkede kadın eğitimsiz olup, okur-yazarlık oranı bile son derece düşüktür. Nüfusun yarısını oluşturan kadınlar toplum yaşamında çoğunlukla geri plana itilmiştir. Kadının kamusal yaşayışa katılması, ev dışında çalışma hayatında yer alması, emeğinin karşılığında ekonomik kazancı olması kadının özgürlüğüne katkıda bulunacaktır. Görünürlüğünü yitirmiş kadının gücünü kazanmak için sadece yasal reformlar yapmak yeterli olmamaktadır. Kadın hareketi, eğitimin yanında sağlık ve ekonomik tedbirlerle birlikte götürülmesi gereken bir süreçtir. Kadının ekonomiye büyük katılımının sağlandığı Avrupa'da, genelde kadına ait olduğu kabul edilen ev uğraşlarına çeşitli proje ve olanaklarla çözümler getirilmiştir. Yemek konusu hazır yiyeceklerle, çocuk bakımı kreşlerle çözülmüştür. Kadın yemek, çamaşır, ev temizliği, çocuk bakımı gibi işlerle uğraşmak zorunda kalmamaktadır. Bu sorunlar devlet eliyle çözülmüştür. Kadının çalışmama engelini devlet ortadan kaldırmış durumdadır. Ülkemizde de benzer çözümlerle kadınların iş hayatına kazandırılacağı umulmaktadır



İçinde bulunduğumuz toplumun kadına ve erkeğe hangi rolleri verdiği önemlidir. Bu roller ailemizden, kültürümüzden, medya aracılığı ile farkında olarak ya da olmayarak bize yüklenmektedir. Televizyonda yayınlanan bir reklamda; baba ile çocuk, diğer çocuğuyla gezmeden gelen anneye sürpriz yapıp, fırında yemek pişirmektedir. Karşılığında anneden koca bir aferin almaktadır. Bu durum, daha önce ev işleri tamamen kadının görevi olarak algılanmakta iken bu imajın yıkılmaya çalışılmasının göstergesidir. Medya bu konuda önemli bir görev üstlenmektedir. Medyada kadınla ilgili töre cinayetleri, kız çocukların okula gönderilmesi kampanyaları, yine kız çocuklarının çocuk yaşta ve para karşılığında evlendirilmeleri gibi konulara sık yer verilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar daha sık ve ön sayfalarda gündeme gelmektedir. Bu durum toplumumuzun bu konudaki hassasiyetinin arttığını göstermektedir. Gerek devlet, gerek sivil toplum örgütleri, gerekse medyanın gösterdiği duyarlılık sonucunda kadının ezilmesine karşı çözüm arayışları sürmektedir. Yaptığımız çalışma da kadın konusuna yapıcı çözümler üretmeyi hedeflemektedir.

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da başlatılan kadın özgürlük hareketi ile tepkiler gösterilmeye başlanmıştır. İlginç bir şekilde aynı zamanlarda ülkemizde de benzer hareketler görülmüştür. 1869 yılında kızların eğitimi için yasal zorunluluk getirilmesine rağmen 2006 yılında hala "Kızları Okula Gönderelim" kampanyalarıyla uğraşiyor olmamız yasalar ve uygulamalar arasındaki farklılığı göstermektedir. Bunun yanında ülkemizde çocukların gelenek, görenekler ve cinsiyete dayalı eşitsizlikler yetiştirilmesi kızların eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir. (Kağıtçıbaşı,1993, s. 113)

1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan, kadınların çalışma hayatına katılmaları, eğitim olanaklarından yararlanmaları, politikaya atılmaları ve bir takım haklara kavuşmalar günümüzde de sürmektedir. 1847’de erkek çocuklarıyla eşit miras haklarına sahip olmaları, 1855’te kız rüştiyesinin açılması, 1869’da kızların eğitimi için yasal zorunluluğun getirilmesi, 1870’de kız ilk öğretmen okulunun açılışı, 1897’de ücretli kadın işçi olarak çalışabilmeleri, 1913’te devlet memuru olma hakları, 1914’te yüksek öğrenim şansları kadınların Tanzimat’ın ilanından sonra 75 yıllık süre içerisinde elde ettikleri haklardır.

Eğitim Cumhuriyetin kuruluş yıllarında da önemini korumaya devam etmiş, bu konuda yoğun çabalar gösterilmiştir. Latife Hanım’ın kadınların seçme ve seçilmeleriyle ilgili ve eğitim konusunda 1923’te yayımlanan gazete haberinde: ‘Türk kadınları için eşit haklara inanıyorum; bu oy verme ve Büyük Millet Meclisi’ne seçilme hakkı demek. Ama şuna inanıyorum ki, eğitim oy hakkından ve kamu hizmetinden önce gelmelidir’ demektedir (Çalışlar,2006s.202-203). Milli mücadeleye katılan ve örgütlenen kadın derneklerinin sayısı 1919’da 19 iken, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 83. yılında hala kadın hakları konusunda savaşımız devam etmektedir. Kadınların uğraş vermeden elde ettikleri bu haklar daha doğrusu kadınlara armağan edilen bu haklar henüz haklarını kullanma bilincinde olmayan kadınların önünde ‘şekilde’ hak olmaktan öteye gidememektedir. Kadınların artık birilerinin kendileri için bir şeyler yapmalarını beklemekten vazgeçip bizzat sorununa sahip çıkıp, işe kız çocuklarını, kendi kızlarını okula gönderme konusunda canla başla çalışarak başlamalıdır. Ayrıca kız çocuklarını cinsiyet

gözetmeksizin, değişen dünya ve yaşam koşullarına göre demokrat, eşitlikçi bir anlayışla yetiştirmeli, sürmekte olan kısır döngüye son vermelidir.

Eğitim güç demektir, kişiye güç kazandırmaktır. Kadının çeşitli nedenlerle eğitimden mahrum kalmasıyla erkeği egemen kılan, yöneten yapan bu durum, kadının da eğitim almasıyla yön değiştirmeye başlamıştır. Bu hassas dönüm noktasında elde edilen gücün nasıl kullanılacağı bıçak sırtı bir durumdur. Demir (2006) yaptığı araştırmada kadın polislerin mesleklerini seçerken en çok üniformadan ve sağladığı güçten etkilendiğini söylemektedir. Kadın polisler güç sahibi olma isteğini erkeklerle baş edebilecek yol olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu eş seçiminde bile fiziksel, kültürel hatta ekonomik özelliklerin bile birbirine denk olmasına özen gösterildiği ve üstün özelliklerin ezme aracı olarak kullanılmasını engellemeye çalışıldığını düşündürmektedir. Her birey elde ettiği gücü pozitif anlamda kullandığı oranda denge, başarı ve mutluluk gelecektir. Bir cinsin diğer cinse egemen olması yanlıştır. Eğitim, iki cinsin gerek bireysel gerek toplumsal sorunlara karşı daha duyarlı olmaları, evrensel bakış açısını yakalamaları açısından bir araç olarak kullanılabilir.

Aile; bireylerin ve toplumların uygar, bilinçli, sağlıklı olması için gerekli bir kurumdur. Evlilik, tercih edilen bir kurum olma özelliğini hala korumaktadır çünkü iletişimin düzgün yürüdüğü bir evlilik başarılı mutlu bireylerin yaşayacağı en uygun ortamlardan biridir, sosyal ve sağlık yönünden de pek çok avantajları vardır (Nirun,1994)

“Eğitimi kadın toplumda genellikle beğenilmekte ve saygınlık kazanmaktadır. Ancak aynı zamanda da ahlak normları açısından, bu kadınlar çevrelerince ve toplumlarca gayet sıkı izlenmektedirler. Bu durum ilk yıllarda; zaman zaman bir cinsel kimlik çatışmasına ve bunalımına yol açtığından istatistiklerde de gördüğümüz gibi bu kadınların çoğu bekarlıdır. . Eğitim görmüş kadınların büyük bir bölümü ise; evlendiklerinde meslek yaşamını ikinci plana atmışlar ya da, evliliği bir meslek olarak seçmişlerdir.”(Koptagel-İlal,1995) Aile içi iletişimde kadının önemli rol oynaması, ailedeki problemlere ne düzeyde yaratıcı çözüm getirmesiyle doğru orantılıdır. Bu sebeple kadınlar akademik eğitimleri ve gelişimleri yanında aile kurumu ile ilgili kişisel gelişimlerine de önem vermelidir. Aksi takdirde başarılı ve yalnız kadınların sayısının arttığını görebilmekteyiz.

İnsan haklarının kullanılabilmesi eğitim ile mümkün olacaktır. Eğitimi insan da haklarına sahip çıkacaktır. Eğitim ve insan hakları birbirinden ayrılmayan ve birbirini besleyen iki kavram olarak yaşamımızın içinde yer almaktadır. Hangisi önce elde edilirse diğerinin kazanımında önemli rol oynayacaktır.

## V. SONUÇ VE ÖNERİLER

### 5.1 Sonuç

Bu çalışmanın amacı eğitimin kadının aile içindeki yerini daha olumlu bir yere taşıyıp taşımadığını incelemek ve eğitim ile aile içi ilişkileri arasındaki bağlantıyı saptamaktır. Bu amaçla Anket, Aile Yapısını Değerlendirme Aracı, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Durumluk Kaygı Ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

1-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında kaygı düzeyleri bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. ( $p > .05$ )

2-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “iletişim” alt ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. ( $p > .05$ )

3-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “birlik” alt ölçeği bakımından üniversite bağımsız değişkenine göre üniversite mezunu grup, okur –yazar olmayan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. ( $p < .001$ )

4-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “yönetim” alt ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. ( $p > .05$ )

5-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “yetkinlik” alt ölçeği bakımından üniversite

bağımsız değişkenine göre üniversite mezunu grup, okur –yazar olmayan gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. (  $p < 001$ )

6-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “duygusal bağlam” alt ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

7-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “doyum” alt ölçeği bakımından, üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. (  $p < 05$ )

8-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “direnç” alt ölçeği bakımından, üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. (  $p < 01$ )

9-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “roller” alt ölçeği bakımından üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. (  $p < 001$ )

10-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “duygusal tepki gösterme” alt ölçeği bakımından üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. (  $p < 001$ )

11-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “gereken ilgiyi gösterme” alt ölçeği bakımından

üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. ( $p < 001$ )

12-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “davranış kontrolü gösterme” alt ölçeği bakımından üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. ( $p < 01$ )

13-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “problem çözme” alt ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. ( $p > .05$ )

14-Üniversite mezunu evli ve çocuklu kadınlar ile okur-yazar olmayan evli ve çocuklu kadınlar arasında “genel işlevler” alt ölçeği bakımından üniversite bağımsız değişkenine göre okur-yazar olmayan grup üniversite mezunu gruptan anlamlı derecede farklılaşmıştır. ( $p < 05$ )

15- Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği ile Aile Değerlendirme Ölçeği ve Spielberger Anksiyete Ölçeği arasında pozitif ilişki vardır. Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği’ndeki puanlar arttıkça diğer ölçeklerdeki puanlar da artmaktadır. Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği’ndeki puanlar azaldıkça diğer ölçeklerdeki puanlar da azalmaktadır.

16- Aile Değerlendirme Ölçeği ile Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği arasında pozitif korelasyon vardır.

17- Spielberger Anksiyete Ölçeği ile Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği arasında pozitif korelasyon vardır.

## 5.2 Öneriler

- 1) Aile konusunda, yurt çapında aile eğitimi verilmesi mümkündür. Bu, evlilik öncesi belediyeler tarafından çiftlere zorunlu eğitim olarak verilebilir. Ailenin tüm bireylerinin eğitilmesiyle problemin üstesinden gelinebilir.
- 2) Kadın üzerinden yapılan bu çalışma, erkek üzerinden de yapılarak eğitimin aile içi iletişimine etkisine bakılabilir.
- 3) Aile içi iletişimlerde sadece akademik eğitime odaklanmak yerine kişisel eğitimin farkı da ortaya konabilir. Çünkü istikrarlı bir ilişki için pek çok faktörün bir araya gelmesi gereklidir. Eşlerin aileleri, evliliğin hangi yaşlarda yapıldığı, dini inançlar ve sosyo-ekonomik faktörler gibi bireysel, çevresel ve ekonomik faktörler kontrol altına alınıp araştırmaya dâhil edilirse, eğitimin aile içindeki iletişime etkileriyle ilgili daha sağlıklı sonuçlar alınabilir.
- 4) Anket sorularına daha kapsamlı ve tatminkar cevaplar alınabilmesi için ya seçenekler daha geniş tutulabilir ya da açık uçlu sorular sorulabilir.
- 5) Anket ve ölçeklerin soruları toplamda sayıca fazla olduğu için iki partide ve araştırmacının eşliğinde cevaplandırılması daha sağlıklı olabilir.
- 6) Avrupa'daki gibi kadının çalışma hayatını kolaylaştıracak, iş yerlerinde kreşler, temizlik şirketi imkânları, hazır yemek olanakları gibi destek



projeler üretilebilir. Böylece nüfusun yarısını oluşturan saklı kadın gücü topluma kazandırılmış olacaktır.

- 7) ADÖ ve AYDA ölçeklerindeki alt testlerdeki her bir gösterge, özellikle 'Doyum', 'Problem Çözme', 'İletişim' ve 'Direnç' konuları başlı başına inceleme konusu olarak değerlendirilebilir.

## **KAYNAKLAR**

### **Türkçe Kaynaklar**

Akyol, T. Objektif Milliyet Gazetesi, 2006.

Atalay, B. M. Konaş, S. Beyazıt, K. Madanoğlu. Türk Aile Yapısı Araştırması Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Md. Araştırma Dairesi Yayını Yayın No: DPT: 2313 – SPMG: 421, 1992.

Balaman, Ali Rıza. “ Kırsal Kesimde: Aile kurma, Çözme Aile içi Etkileşim ve ilişkiler” Türkiye’ de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler. Ankara: Maya Matbaacılık, 1984.

Bozbulak, S. Ekonomik ve Kültürel Açından Türkiye’de Gecekondulaşmadan Varoşlara Geçiş Süreci Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Kalkınma İktisadi ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı İstanbul, 2004.

Çalışlar, İ . Latife Hanım (6. Baskı) İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2006.

Çelik, H. Türkiye’de Gecekondu Sorunu Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, 2000.

Deryakulu, D. Eğitim İletişimi Kavramı A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi C. 25 S.2., 1992.

Doğan, M.Cihangir. Türkiye’de Gece Kondu Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa Saha Araştırması (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İ.Ü.S.B.E., İstanbul, 1990.

Dökmen, Ü. Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati.(On Dördüncü Baskı).İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2000.

Duman, A. “Yetişkinler Eğitimi” Ankara: Ütopya Yayınevi, 1999.

Evirgen, Ş.Okul öncesi Eğitim Çerçevesinde Okul Destekli Anne Eğitim Programının Anneler Üzerindeki Etkileri Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü İstanbul, 2002.

Gencay, M. Gecekondu Problemi İmar ve İskân Bakanlığı Yayını

Geray, C. "Halk Eğitimi" Ankara: A.Ü: EBF Yayın No 73, 1978

Gölbaşı, S. Gece Kondu Bölgelerinde Yaşayan Kadınların Eğitim İhtiyacı  
Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara,  
1998.

Humphreys, T. Aile: Terk Etmemiz Gereken Sevgili, İstanbul:Epsilon Yayın  
evi,1994.

İstiklal, Alper ve Samira, Yener. Gecekondu Araştırması, DPT, Sosyal  
Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991.

Kağıtçıbaşı, Ç. İnsan-Aile-Kültür Ankara Caddesi-İstanbul, 1993.

Kağıtçıbaşı, Ç. Başarı Ailede Başlar YAPA Yayınları, İstanbul,1993.

Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi Nobel Yayınları, Ankara, 2003.

Karataş, K. Gecekondu Ailelerinin Kentle Bütünleşmesini Engelleyen Nedenler  
ve Ortaya Çıkan Toplumsal Sorunlar Yüksek Lisans Tezi Hacettepe  
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı,  
Ankara, 1987.

Keleş, R. Kentleşme Politikası Ankara: İmge Kitapevi, 1990.

Türkiye Ansiklopedisi Gecekondu Maddesi Ankara: Milli Eğitim Basımevi, C.17, 1969.

Knowles, M. “Yetişkin Öğrenenler: Göz Ardı Edilen Bir Kesim (4.Baskı) (Çeviren S. Ayhan) Ankara Üniversitesi Basımevi, 1996.

Lowe, J. “Dünyadaki Yetişkin Eğitime Toplu Bakış” (Çev. T. Oğuzkan) Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 1985.

Mutlu, E. İletişim Sözlüğü (Üçüncü Baskı), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1998.

Nirun, N. Sistemantik Sosyoloji Yönünden Aile Ve Kültür, Ankara, 1994.

Odabaşı, B.G. GAP Bölgesi Halk Eğitim Merkezlerinin amaçlarını Gerçekleştirme Düzeyinin Belirlenmesi ve Programlarının Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Gaziantep,1998.

Onat, Ü. Gecekondu Kadınının Kente Özgü Düşünce Ve Davranışlar Geliştirme Süreci Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 1992.

Ökdem, Ş. Gecekondu Bölgesinde Yaşayan Kadınların Karşılaştıkları Krize Neden Olabilecek Yaşam Olaylarının Saptanması ve Ruhsal Belirtilerinin Değerlendirilmesi Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ankara, 1997.

Özağar, H. “Okumaz Yazmazlığın Kadınlar üzerindeki etkileri Bilimde Uzmanlık Tezi A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 1995.

Saçaklıoğlu, F. Toplumsal Eşitsizlikler ve Kadın Toplum ve Kadın 11 (75–76) ss. 93–96, 1996.

Tekeli, İ. Gecekondu, Dolmuşlu, İşportalı Şehir İstanbul: Cem Yayınları, 1976.

Tekeli, İ. Kırda ve Kentte Dönüşüm Süreci: Bağımlı Kentleşme Ankara:Mimar Odası Yayınları,18, 1977.

Tekin, M. Ankara İlinde Yetişkinleri Örgün Yetişkin Eğitimi Programlarına Katılmaya Güdeleyen Etmenler Ve Yetişkinlerin Katılmada Karşılaştıkları Güçlükler.( Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Ve Planlaması Ana Bilim Dalı), 1988.

Timur, S. “Türkiye’de Aile yapısı” Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayını, 1972,

Tutan, H. Türkiye’de Gecekondu Sorunu Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Ana Bilim Dalı İstanbul, 1995.

Türkdoğan, O. Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme İstanbul: Türk Dünyasını Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988.

Unat, N.A. Kadın Araştırmalarının Neden, Amaç ve Kapsamı, İstanbul: Say Yayınları, 1995.

Ünalın, T. Türkiye’de Çekirdek Aileler Nüfus Bilim Dergisi, Ankara:10:51

Yalçın, E. Öğrenen ve Öğreten Arasındaki İletişimin Yetişkin Eğitimi Süreci Açısından Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Gaziantep, 1998.

Yıldız, E. 1980'den Günümüze Türk Sinemasında Gecekonduların Sunumu Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı İstanbul, 2004.

### **Dergi ve Makaleler**

“Büyük Kent ve Değişen Aile Yapısı” Türkiye’de Ailenin Değişimi: Toplumbilimsel İncelemeler, Ankara: Maya Matbaacılık, 1984.

“Metropol Bölgelerin Yeni Ögesi Gecekondulu Kadını “ Türk Toplumunda Kadın İstanbul: Türk Sosyal Bilimler Derneği Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, ss 269–291, 1982.

“Kadınlarda Psiko-Sosyal Değişim: Kuşaklararası bir Karşılaştırma”  
Türk Toplumunda Kadın, Ankara: Çağ Basımevi, ss 329–358, 1979.



“Küçük Kasaba Kadınları” Türk Toplumunda Kadın, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 1982.

Meydan Larousse. Gecekondu Maddesi İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1983.

Türk Dil Kurumu , Türkçe Sözlük İstanbul: Milliyet Yayınları,1992.

Her Yönüyle Türkiye’de Kadın Olgusu Kadın Gerçeğine Yeni Yaklaşımlar

Hazırlayan: Necla Arat-Bilimlerde Metodolojinin ”Kadın Bakış Açısından”İrdelenmesi-Doç. Dr Şirin Tekeli (makale)İstanbul: Say Yayınları, 1995.

Koptagel-İlal, G. ( makale) ‘ Toplumsal Değişim İçinde Türk Kadınının Psikososyal Kimliği’ Her Yönüyle Türkiye’de Kadın Olgusu, Kadın Gerçeğine Yeni Yaklaşımlar, Hazırlayan: Necla Arat, İstanbul: Say Yayınları, 1995.

Kadınlara Eşit Haklar-Eyleme Çağrı, Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Ayırımın Kaldırılması Beyannamesi, 1975.

T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü-”Kadın 2000,21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma Ve

Barış''(Pekin+5) Başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumunun Hazırlık Dönemi Ve Sonuçları Hakkında Özet Bilgi, Ankara, Temmuz, 2000.

### **Yabancı Kaynaklar**

Bell, Richard Q. Ebeveyn, Çocuk ve Karşılıklı Etkiler Virginia Üniversitesi

Bowen, M. Family Therapy in Clinical Practice. Jason Aronson, Northvale, 1978.

Burr, W. R. Satisfaction With the Various Aspects of Marriage Over the Life Cycle. Journal of Marriage and the Family(32), 1970, ss. 9–41.

Fincham, F.D. and Bradbury, T.N. The Assesment of Marital Quality: A Re-evaluation. Journal of Marriage and the Family, (49), 1987, ss.797 – 815.

Gray-Little, B. And Burks, N.. Power and satisfactionin marriage:A Review and critique. Psychological Bulletine,(93), 1983, ss.513-538.

Hawkins, J.L. Associations Between Companionship Hostility and Marital Satisfaction. Journal of Marriage and the Family,(30), 1968, ss. 647–650.

Jacobson, M.A. and Bussod, N. Marital and Family Therapy. In M.Hersen, A.E. Kazdin, A.S. Belack (Eds.) Clinical Psychology Handbook. Pergamon Pres, New York, 1983.

James, M. White University of Columbia, David M. Klein University of Notre Dame Family Theories Second edition Understanding Families Sage Publications, 1989.

Kelly, G. P. and Slaughter, S. Women's Higher Education in Comparative Perspective, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/ Boston, 1991.

Kelly, G.P. Women In Higher Education. In P.G. Albatch (ed.), International Encyclopedia of Higher Education New York: Garland, 1990.

MacKinnon, C. Feminism, Marksizm, Method and the State >Toward Feminist Jurisprudence, London, 1983.

Wishik, H. To Question Everything: The Inquiries of Feminist Jurisprudence, Berkeley Woman's Lam Journal,

## EKLER

EK-1 - a – Üniversite Mezunu Denekler için

**BİLGİ FORMU / ANKET** ( *Gerektiğinde birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz* )

1) Yaşınız ?

- a) 20 den küçük
- b) 20 - 29 arası
- c) 30 - 39 arası
- d) 40 - 49 arası
- e) 50 ve üzeri

2) Doğum yeriniz ?

- a) Eşinizin -----
- b) Sizin -----

3) Nerede oturuyorsunuz? (Semt )

-----

4) Kaç senedir şu anda bulunduğunuz bölgede yaşıyorsunuz?

- a) Eşiniz -----
- b) Siz -----

5) Bundan önce nerede yaşıyordunuz?-----

6) Bundan önce eşiniz nerede yaşıyordu?-----

7) İlk evliliğiniz mi? Evet ----- Hayır -----

8) Eşinizin ilk evliliği mi? Evet ----- Hayır -----

9) Kaçınıcı evliliğiniz ? -----

10) Eşinizin kaçınıcı evliliği ? -----

11) Eşinizin eğitim durumu ?

- a) Okur –yazar değil
- b) Okur –yazar ama okul bitirmemiş
- c) İlköğretim terk
- d) İlkokul mezunu
- e) İlkokul terk
- f) İlköğretim mezunu
- g) Orta dengi meslek okulu mezunu
- h) Lise dengi meslek okulu mezunu
- i) Lise
- j) Lise terk
- k) Yüksek okul mezunu
- l) Yüksek okul terk
- m) Üniversite mezunu

12) Herhangi bir işte çalışıyor mu?

- a) Evet -----
- b) Hayır ---( 11. soru ile devam edin )

13) İşteki durumu ne ?

- a) Ücretli / maaşlı
- b) Yevmiyeli
- c) Ücretsiz aile işçisi
- d) Kendi hesabına çalışıyor
- e) İş veren

14) Çalışmıyorsa ne ile meşgul ?

- a) İşsiz
- b) Yeni bir iş buldu
- c) İşini kurdu başlamak üzere
- d) Mevsimlik çalışıyor
- e) Günlük, buldukça çalışıyor
- f) Hasta
- g) Özürlü
- h) Yaşlı
- i) Emekli
- j) İrat sahibi

15) Siz herhangi bir işte çalışıyor musunuz ?

- a) Evet
- b) Hayır ---(14. soru ile devam edin )

16) İşteki durumunuz ne ?

- a) Ücretli / maaşlı
- b) Yevmiyeli
- c) Ücretsiz aile işçisi
- d) Kendi hesabına çalışıyor
- e) İş veren

17) Çalışmıyorsanız ne ile meşgulsünüz ?

- a) İşsiz
- b) Yeni bir iş buldu

- c) İşini kurdu başlamak üzere
- d) Mevsimlik çalışıyor
- e) Günlük, buldukça çalışıyor
- f) Hasta
- g) Özürlü
- h) Yaşlı
- i) Emekli
- j) İrat sahibi
- k) Ev kadını

18) Evde yaşayan kişi sayısı kaçtır ? -----

20) Aile yapısı :

- a) Çekirdek aile (Anne – baba – çocuk )
- b) Kalabalık aile (Büyük anne /baba ve diğer akrabalar )

21) Ortalama aylık geliriniz :

- a) 500 YTL ve altı
- b) 500-1000 YTL arası
- c) 1000 -1500 YTL arası
- d) 1500 – 2000 YTL arası
- e) 2000 – 2500 YTL arası
- f) 2500 - 3000 YTL arası
- g) 3000 – 3500 YTL arası
- h) 3500 YTL ve üzeri

22) Oturduğunuz ev kendinize mi ait ?

- a) Evet

- b) Kira
- c) Kirasız kiracı.

23) Oturduğunuz evin kaç odası var(Salon dahil) ? -----

24) Ailenin sahip olduğu şeyler :

- a) Ev
- b) Yazlık
- c) Araba
- d) Dükkan
- e) Arsa

### **AİLEDE :**

- 1) Çocuklara sevgiyi nasıl gösteriyorsunuz ?
  - a)Göstermem b) Öperek c) Sarılarak d)Sıkıştırıp canını yakarak d)Diğer
- 2) Eşler birbirine sevgisini nasıl gösteriyor ?
  - a)Göstermez b) Öperek c)Sarılarak d) Sözcüklerle e) Şaka yaparak f)Diğer
- 3) Birbirinize hediye alır mısınız?
  - a)Hayır (5. soru ile devam edin) b) Evet
- 4) Ne zaman (Hangi durumlarda ) hediye alırsınız?
  - a)Yaş günlerinde b)Evlilik yıl dönümlerinde c) Sevgililer gününde
  - d)Bayramlarda e) Canı istediği zaman f) Diğer : .....
- 5) Hangi olayları ya da günleri kutlanması gereken günler olarak görüyorsunuz?
  - a)Yaş günlerini b) Evlilik yıl dönümlerini c) Yılbaşını d)Sevgililer gününü



- e)Diğer : .....
- 6) Çocuklar hastalandığında kim doktora götürür?  
a)Anne b) Baba c) Anne-Baba birlikte c)Büyük anne –baba d) Diğer
- 7) Sırrınızı kimle paylaşırsınız?  
a)Eşimle b)Annemle c)Çocuklarımla d) Komşumla e)Diğer
- 8) Hangi sırlarınızı eşinizle paylaşırsınız?  
a)Arkadaşlarımla ilgili sırlarımı b)Ailemle ilgili sırlarımı c)İşimle ilgili sırlarımı d)Her şeyi e)Diğer
- 9) Hangi sırlarınızı eşinizle paylaşmazsınız?  
a)Arkadaşlarımla ilgili sırlarımı b)Ailemle ilgili sırlarımı c)İşimle ilgili sırlarımı d)Çocuklarımla ilgili e) Parayla ilgili sırlarımı f)Hiçbir şeyi d)Diğer
- 10) Çocuklarla ilgili kuralları kim koyar?  
a)Anne b)Baba c)Büyük anne –baba d)Diğer
- 11) Çocukların dersleriyle kim ilgilenir?  
a)Anne b)Baba c)Kardeş d) Diğer
- 12) Çocukların okuluyla ilgili görüşmeye kim gider?  
a) Anne b) Baba c) Büyük anne – baba d) Diğer
- 13) Kızdığınızda ne yaparsınız?  
a)Bağırırım b) Küserim c)Surat asarım d) Ağlarım e) Diğer
- 14) Eşiniz kızdığında ne yapar?  
a)Bağırır b) Surat asar c)Susar d)Döver e) Küfreder e)Kırar döker f) Diğer
- 15)Pişmanlığınızı belirtmek için ne yaparsınız ?

- a)Özür dilerim b)Sevdiği şeyleri yaparım c)Sessiz kalırım  
d)Alttan alırım 5)Diğer : .....
- 16) Eşiniz pişmanlığını belirtmek için ne yapar ?  
a)Hiçbirşey çünkü her zaman haklıdır b)Özür diler c)Hediye alır  
d)Suskun kalır e)Diğer.....
- 17)Eşiniz tarafından aldatılırsanız ne yaparsınız ?  
a)Terk ederim b)İntikam alırım c)Üzülürüm ama terk etmem d)Aldırış  
etmem e) Boşanırım f)Diğer : .....
- 18) Evde sizi en çok kim incitir /üzer?  
a)Eşim b)Çocuklarım c) Kayınvalidem d)Hiç kimse e)Diğer :
- 19) En çok hangi davranış incitir /üzer?  
a) Kabalık b)Yüksek ses c)Şiddet d)İlgisizlik e)Küfür f)Diğer :
- 20)Evde sizi en çok kim mutlu eder ?  
a)Eşim b)Çocuklarım c)Kayınvalidem d) Kayınpederim e)Hiç kimse
- 21)En çok hangi davranış mutlu eder ?  
a)İlgi b) Nazlandırılmak c)Yardımlaşmak d)Övülmek e)Diğer :
- 22) Nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz ?  
a)Disiplinli b)İlgisiz c)Sert d)Sevecen e)İlgili f)Mesafeli g)Diğer : .
- 23)Eşinizin nasıl bir baba olduğunu düşünüyorsunuz?  
a)Disiplinli b)İlgisiz c)Sert d)Cömert e)İlgili f)Sevecen g)Diğer
- 24) Eş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz ?  
a)Uyumlu b)Mükemmel c)İlgisiz d)İnatçı e)Diğer : .....
- 25) Eş olarak eşinizi nasıl tanımlıyorsunuz?  
a)Uyumlu b)İlgisiz c)Sinirli d)İlgili e)Sevecen d) Diğer : .....

- 26) Hangi konularda özgür bırakıldığınızı düşünüyorsunuz?  
 a) Çalışma b) Akrabalarla görüşmede c) Arkadaş seçiminde d) Giyim  
 e) Makyaj f) Diğer
- 27) Çocuklarınızın hangi konularda özgür bırakıldığını düşünüyorsunuz?  
 a) Eğitimleri b) Arkadaş seçiminde c) Giyim d) Makyaj e) Gece çıkma f) Diğer
- 28) Hangi konularda sınırlılıklarınızın olduğunu düşünüyorsunuz?  
 a) Çalışmada b) Para harcamada c) Giyim d) Arkadaş edinmede e) Makyaj  
 f) Akrabalarla görüşmede g) Diğer.....
- 29) Çocuklarınızın hangi konularda sınırlılıkları olduğunu düşünüyorsunuz?  
 a) Para harcamada b) Tatile çıkmada c) Giyim d) Arkadaş edinmede Diğer
- 30) Aile içinde problemlerinizi konuşabiliyor musunuz?  
 a) Her zaman b) Bazen c) Sık sık d) Nadiren e) Hiçbir zaman
- 31) Evde size eşit söz hakkı tanınıyor mu?  
 a) Her zaman b) Sık sık c) Bazen d) Nadiren e) Hiçbir zaman
- 32) Çocuklarınız eşit söz hakkına sahip mi? a) Evet b) Hayır
- 33) Evde en çok söz sahibi kim?  
 a) Ben b) Eşim c) Büyük anne d) Büyük baba e) Diğer : .....
- 34) Probleminiz olduğunda kime baş vurursunuz?  
 a) Eşime b) Çocuklarıma c) Aileme d) Kayınvalideme e) Kayınpederime  
 f) Hiç kimseye g) Diğer : .....
- 35) Çocuklarınızın problemi olduğunda kime baş vurur ?  
 a) Bana b) Eşime c) Kardeşlerine d) Büyük anneye e) Büyük babaya  
 f) Hiç kimseye g) Diğer : .....
- 36) Eşinizin problemi olduğunda kime başvurur?

- a)Bana b)Çocuklara c)Babasına d)Annesine e) Kimseye f)Diğer
- 37)Sıkıntılı bir olayla karşılaştığınızda olaya nasıl bakarsınız?
- a)Sabrederim b)Belli etmem c)Üzülürüm d)Ciddiye almam e)Diğer : ...
- 38)Sıkıntılı bir olayla karşılaştığında eşiniz olaya nasıl bakar ?
- a)Sabreder b)Belli etmez c)Aldırış etmez d)Sinirli olur e)Çözmeye çalışır f)Suçlu arar g)Ders çıkarır h)Kendini suçlar i)Espriyle karşılar j)Diğer
- 39)Sıkıntılı bir olayla karşılaştığında çocuklar olaya nasıl bakar?
- a)Bizi neşelendirmeye çalışır b)Aldırış etmez c)Üzülür d)Anlamaz e)Diğer
- 40)Para harcama kimin sorumluluğundadır?
- a)Benim b) Eşimin c)Kayınvalidemin d)Kayınpederimin e)Diğer : .....
- 41)Para harcarken her defasında eşinize danışır mısınız?
- a) Evet b)Hayır
- 42)Ailede sizin görevleriniz nelerdir ?
- a)Ev işleri b)Ev idaresi c)Para kazanmak d)Çocuklarla ilgilenmek e)Diğer
- 43)Ailede eşinizin görevleri nelerdir?
- a)Alışveriş b)Para kazanmak c)Çocuklarla ilgilenmek d)Ev işlerinde yardımcı olmak e)Diğer
- 44)Ailede çocukların görevleri nelerdir?
- a)Ders çalışmak b)Odalarını toplamak c)Para kazanmak d)Diğer : ...
- 45)Gece /gündüz kendi başınıza dışarı çıkar mısınız?
- a)Evet b)Hayır
- 46)Gece /gündüz arkadaşlarınızla dışarı çıkar mısınız?
- a)Evet b)Hayır

47) Eve arkadaşınızı davet etme hakkına sahip misiniz?

a)Evet b)Hayır c) Bazılarını

48) Eve akrabalarınızı çağırma hakkına sahip misiniz?

a)Evet b)Hayır c) Bazılarını

49)Ev işleriyle ilgili karar alırken ya da eşya alırken her seferinde eşinize sorar mısınız?

a)Evet b)Hayır

50)Eşiniz yanınızda olmadan sosyal ya da diğer olaylara katılabilir misiniz?

a)Evet b)Hayır c) Bazen

51)Akşam yemeklerinde ne kadar sıklıkta bir arada oluyorsunuz?

a)Her zaman b)Ara sıra c)Çoğu zaman d)Hiçbir zaman

52)Bir arada yenilen yemeklerde hangi konuları konuşursunuz?

a)Eğitim hakkında b)İşte olanları c)Yemek hakkında d)Pek konuşmayız e)Aile bütçesi hakkında f)Akrabalar hakkında g) Diğer

53)Ev işlerinde kimden yardım alırsınız?

a)Eşimden b)Kayınvalidemden c)Çocuklardan d)Kimseden e)Diğer :....

54)Ev işlerinde en çok kim yardım etse mutlu olursunuz?

a)Eşim b)Çocuklarım c)Kayınvalidem d)Hiç kimse e)Diğer :.....

55)Hangi işlerde yardım almak istersiniz?

a)Salata yapsın b)Ev işlerinde c)Çocuk bakımında d)Alışverişte e)Hiçbir işte f)Diğer :.....

56) Eğlenme ile ilgili kararları kim alır?

a)Ben b)Eşim c)Çocuklar d)Hep beraber e)Diğer :.....

- 57)Tüm aile bireyleriyle eğlenme amaçlı hangi sıklıkta dışarı çıkarsınız?  
 a)Hergün b)Haftada bir c)Onbeş günde bir d)Ayda bir e)Kırk yılda bir
- 58)Eğlenme amaçlı ne yaparsınız?  
 a)Parka gitmek b)Pikniğe gitmek c)Sinemaya gitmek d)Tiyatroya gitmek  
 e)Alışveriş merkezlerine gitmek
- 59)Eğlenme amaçlı ne yapmayı arzu edersiniz?  
 a)Seyahate gitmek b)Gazinoya gitmek c)Piknik yapmayı d)Hiçbir şey  
 e)Diğer
- 60)Ailenin tüm bireyleri hangi gelenekleri önemser?  
 a)Düğün b)Mevlit c)Bayram d)Büyükleri ziyaret e)Diğer
- 61)Dini vecibeleri yerine getirip getirme konusunda özgür müsünüz?  
 a)Evet b)Hayır
- 62)Hangi dini vecibeleri yerine getirme konusunda baskı görüyorsunuz?  
 a)Namaz b)Oruç c)Örtünme d)Diğer
- 63)Yeni bir uğraşa başladığınızda/ karar verdiğinizde tepki alır mısınız?  
 a) Evet b)Hayır
- 64)Kimler tepki gösterir?
- 65)Nasıl tepkiler görürsünüz?  
 a)Destek b)Övgü c)Alay d) Engel e)Karışmazlar f)Diğer
- 66)Kız çocuklarının okula gitmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?  
 a)Çok önemli ve gerekli b)Gereksiz c)Konuyla ilgili bilgim yok  
 d)Konuya ilgi duymuyorum e)Diğer
- 67) Okuma –yazma bilmek sizin için ne anlama geliyor?

- a)Kolaylık b)Özgüven c)Özgürlük d)Bilinçlenmek e)Üstün bir yetenek f)Her şey g)Daha çok para h)Diğer
- 68) Okuma –yazma bilmeyenlerle ilgili başkaları ne düşünüyor?
- 69) Cinsel hayat denince ne anlıyorsunuz?
- 70)Cinsel hayatınızdan memnun musunuz?  
a)Evet b)Hayır
- 71)Evde size şiddet uygulanıyor mu?  
a)Evet b)Hayır
- 72)Evde çocuklara şiddet uygulanıyor mu?  
a)Evet b)Hayır
- 73)Evde şiddet olsa ne yaparsınız?  
a)Boşanırım b)Kadın sığınma evlerine giderim c) Polisi ararım d)Ben de şiddetle karşılık veririm e) Korkar sesimi çıkartmam f) Diğer
- 74) Evde çocukları ödüllendirir misiniz?  
a)Evet b)Hayır
- 75)Hangi durumlarda çocuklarınızı ödüllendirirsiniz/iltifat edersiniz?  
a)Okulda başarılı olursa b)Bana yardım ederse c)Uslu durursa d)Diğer
- 76)Evde siz ödüllendirilir misiniz?  
a)Evet b)Hayır
- 77)Hangi durumlarda ödüllendirilirsiniz/iltifat alırsınız?  
a)Ev işlerinde iyi olursam b)Büyüklerime iyi hizmet edersem c)Diğer...

EK – 1 – b) Okur Yazar olmayan denekler için ankete ilave sorular:

78) Eğitim durumunuzdan dolayı ailenizden farklı tutum ve davranış görüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

79) Ne tür farklı davranışlar görüyorsunuz?

80) Okuma yazma bilmediğinizden dolayı yapmakta güçlük çektiğiniz şeyler nelerdir?

a) Alış veriş b) Toplu taşıma araçlarını kullanmak c) Banka işleri  
d) Cep telefonu kullanmak e) Gazete okumak f)Diğer

81) Kursu katılma nedeniniz nedir?

a) Eşim istedi b) Çocuklarım istedi c) Kendim istedim d)İşimden dolayı mecbur kaldım e) Diğer

82) Kursu katılmak istediğinizde herhangi bir engelle karşılaştınız mı?

83) Okuma yazma öğrendikten sonra başka bir kursu katılmayı düşünür müsünüz?

a) Evet b) Hayır

84) Ne tür bir kursu katılmayı düşünürsünüz?

a) Dikiş nakış kursu b) Kuaförlük Kursu c) Orta okulu bitirmek istiyorum d) Diğer

85) Okuma-yazma bilmeyenlerle ilgili başkaları ne düşünüyor?

**TEŞEKKÜR EDERİZ**



## EK- 2: Durumluk Kaygı Envanteri

AŞAĞIDAKİ İFADELERİ DİNLEYİN/OKUYUN, SONRADA O ANDA NASIL HİSSETTİĞİNİZİ İFADELERİN SAĞ TARAFINDAKİ PARANTEZLERDEN UYGUN OLANINI KARALAMAK SURETİYLE BELİRTİN. DOĞRU YA DA YANLIŞ CEVAP YOKTUR. HERHANGİ BİR İFADENİN ÜZERİNDE FAZLA ZAMAN SARFETMEKSİZİN ANINDA NASIL HİSSETTİĞİNİZ GÖSTEREN CEVABI İŞARETLEYİN.

	Hiç	Biraz	Çok	Tamamen
1.Şu anda sakinim	( )	( )	( )	( )
2.Kendimi emniyette hissediyorum	( )	( )	( )	( )
3.Şu anda sinirlerim gergin	( )	( )	( )	( )
4.Pişmanlık duygusu içindeyim.	( )	( )	( )	( )
5.Şu anda huzur içindeyim	( )	( )	( )	( )
6.Şu anda hiç keyfim yok	( )	( )	( )	( )
7.Başıma geleceklerden endişe ediyorum	( )	( )	( )	( )
8.Kendimi dinlenmiş hissediyorum	( )	( )	( )	( )
9.Şu anda kaygılıyım	( )	( )	( )	( )
10. Kendimi rahat hissediyorum	( )	( )	( )	( )

11. Kendime güvenim var	( )	( )	( )	( )
12. Şu anda asabım bozuk	( )	( )	( )	( )
13. Çok sinirliyim	( )	( )	( )	( )
14. Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum.( )	( )	( )	( )	( )
15. Kendimi rahatlamış hissediyorum.	( )	( )	( )	( )
16. Şu anda halimden memnunum	( )	( )	( )	( )
17. Şu anda endişeliyim	( )	( )	( )	( )
18. Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum.( )	( )	( )	( )	( )
19. Şu anda sevinçliyim	( )	( )	( )	( )
20. Şu anda keyfim yerinde	( )	( )	( )	( )

## EK- 3:AYDA Soru Formu

HER SORUNUN BİTİMİNDEKİ PARANTEZLERİN İÇİNE ‘TIPKI BİZİMKİ GİBİDEN’ ‘BİZİMKİNİN TAM TERSİ’ UCUNA GİDEN’ DERECELEME ÜZERİNDEN EN DÜŞÜK ‘1’, EN YÜKSEK ‘5’ PUAN ÜZERİNDEN İŞARETLEYİNİZ.

1. Ailemizde her türlü konu ve fikir açıkça konuşulur. ( )
2. Evimizde birisi bir şey söylediği zaman diğerleri aynı şeyi anlarlar. ( )
3. Bizim evde olaylar karşısında düşünce ve duygular konuşmaktan çok davranışlarla ifade edilir. ( )
4. Bizim evde olaylar sözlerle söylenenler, davranışlarla anlatılanları tutmaz.
5. Evdekilerle çatışmaktansa susmayı veya başkalarıyla konuşmayı yeğlerim ( )
6. Bizim evde kesinlikle konuşulmayacak konular bence çok fazladır ( )
7. (Ç) Beni korkutan, başaramayacağımı sandığım ve üzüldüğüm şeyleri ana-babama rahatlıkla söylerim.
- (AB) Eşimle zayıflıklarımı, korku ve endişelerimi paylaşıyorum. ( )
8. (Ç) Beni sevindiren, aklımdan geçen ve komik şeyleri ana-babama rahatlıkla söylerim.
- (AB) Eşime özel duygu, fantezi ve arzularımı rahatlıkla söylerim. ( )
9. Ailemizdeki iletişimi son derece doyurucu bulurum. ( )

10. Birimizin işte, okulda veya arkadaşından öğrendiği bir şey evde genelde ilgi görür, tartışılır ve beğenilirse uygulanır. ( )
11. Ailemiz başkalarından gelen eleştiri veya önerilere tamamen kapalıdır. ( )
12. Evimizde TV, radyo, gazete, dergi, kitap, konferans, sinema, tiyatro, gibi yollarla yeni şeyler öğrenmeye ve dünyada olup bitenlere çok ilgi duyulur. ( )
13. Bizim evde iş, okul ve ev işleri dışında da bir çok uğraş ( hobiler, özel ilgiler, spor faaliyetleri, vb. ) vardır. ( )
14. Doğrusu ailemden daha çok bağlı olduğum bir insan (arkadaş, sevgili, öğretmen, terapist, kendi ailem, akraba, vb.) var. ( )
15. Ailem (veya eşim) benim pek çok arkadaşımın tanışıkları ( )
16. Ailemizdeki Dayanışma ve birlik duygusu çok güçlüdür. ( )
17. (Ç) Annem babam evde kendi başıma geçirmek istediğim zamana (çalışırken, oyun oynarken, TV seyredirken, vb.) karşı son derece anlayışlıdır, beni rahat bırakır.
- (AB) Eşimin evde kendi başıma geçirmek istediğim zamana ( bir iş yaparken, okurken, dinlenirken, vb.) karşı tavrı son derece anlayışlıdır, beni rahat bırakır ( )
18. Birbirimizle çok iyi geçiniriz. ( )
19. Bizim aileyi ilgilendiren kararlarda evdeki herkesin fikri alınır veya çıkarı gözetilir. ( )
20. Bizde aileyle ilgili sorumlulukların dağılımı hakça olur ( )
21. Bizim evde birisi diğerlerinden daha önemlidir yani daha çok sevilir,

- kayrılır veya dediğini yaptırır. ( )
22. Ailemizde iş bölümü, herkese düşen görevler ve diğer kurallar açık seçik belirgindir. ( )
23. Bizim evde karşılaşılan aksamalar ve çıkan çatışmalar mutlaka çözümlenir. ( )
24. Bizim aileyi ilgilendiren kararlarda, ev içinden söz sahibi olanlar, dışarıdan karışanlardan her zaman çoktur. ( )
25. Evimizde görevini aksatan veya kurallara uymayan(lar) şiddetle kınanır. ( )
26. Evde yapmam gereken şeyler için her zaman yeterli zamanım olur.( )
27. Genel olarak bizim sağlıklı, huzurlu ve iyi bir aile olduğumuzu düşünürüm. ( )
28. Ailem büyük bir sağlık ve para sorunu dışında bir problemle karşılaştığında bunu kendi başına halledebilir. ( )
29. Ailem geçmişte karşılaştığı zor durumların üstesinden geldi. ( )
30. Gerektiğinde ailem çevresinden yeterince destek alabilir ( )
31. Ailemden son derece gurur ve haz duyuyorum ( )
32. Bizim aileden herkesin birbirini değiştirmeye çalıştığı çok belirgindir. ( )
33. Bizim evde kimsenin eleştiriye tahammülü yoktur. ( )
34. Bizim ailede her çeşit duygunun ( üzüntü, mutluluk, coşku, kızgınlık, korku, vb. ) hissettiğimiz gibi yaşanması olağandır. ( )
35. Bence ailemizde değişmesi mümkün olmayacak tavırlar çoktur. ( )
36. Birbirimize yeterince sevgi ve şefkat gösteririz. ( )

## EK- 4: ADÖ Soru Formu

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.				
2. Günlük hayatımızdaki sorunların(problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.				
3. Evde biri üzgün ise, diğer aile bireyleri bunun nedenini bilir.				
4. Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.				
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendisine dert eder.				
6. Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.				
7. Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.				
8. Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.				
9. Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.				

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
10. Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.				
11. Evde dertlerimizi, üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.				
12. Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.				
13. Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylendiğinde sizi dinlerler.				
14. Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.				
15. Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.				
16. Ailemiz üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.				
17. Evde herkes başına buyruktur.				
18. Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.				

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
19. Ailede bazılarımız duygularımızı belli etmeyiz.				
20. Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.				
21. Ailecek korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan çekiniriz.				
22. Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.				
23. Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.				
24. Ailemiz bir problemi çözdükten sonra, bu problemin işe yarayıp yaramadığını tartışır.				
25. Bizim ailede herkes kendini düşünür.				
26. Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.				



27. Evimizde banyo ve tuvalet (yüznumara)bir türlü temiz durmaz.				
--	--	--	--	--

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
28. Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.				
29. Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.				
30. Ailemizde her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.				
31. Aile içinde genellikle birbirimizle pekiyi geçinmeyiz.				
32. Ailemizde sert ve kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.				
33. Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.				
34. Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek vakit bulamıyoruz.				
35. Evde genellikle söylediklerimiz söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.				
36. Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız.				

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
37.Evde birbirimize ancak sonunda kişisel bir çıkar sağlayacaksa ilgi gösteririz				
38.Ailemizde bir dert varsa kendi içimizde hallederiz.				
39. Ailemizde sevgi, şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.				
40. Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.				
41. Ailemizde bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.				
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterirler.				
43. Evde birbirimize açık sözlüyüzdür.				

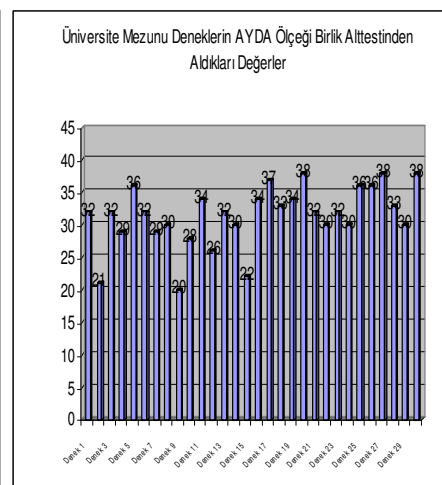
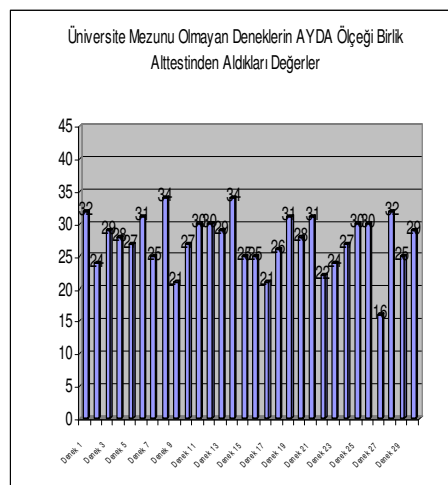
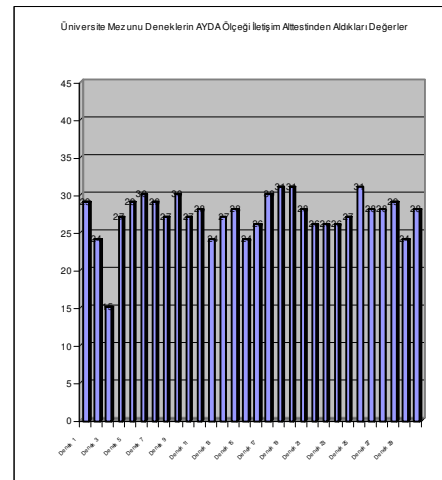
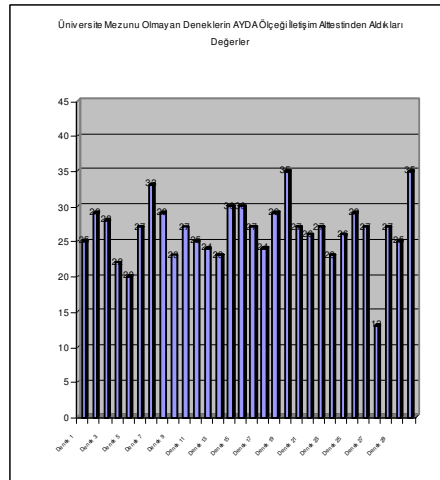
44. Ailemizde hiçbir kural yoktur.				
45. Evde birinden bir yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.				

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
46. Aile içinde herhangi bir sorunun nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.				
47. Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.				
48. Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.				
49. Sevgi, şefkat gibi olumlu duyguları birbirimize ifade edebiliriz.				
50. Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.				

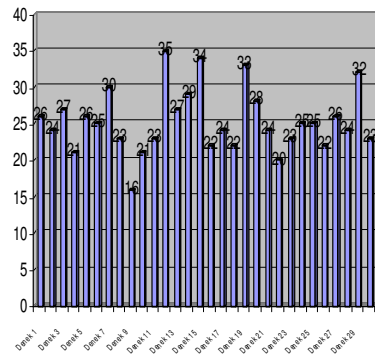
51. Evde birbirimizle pekiyi geçinemeyiz.				
52. Sinirlenince birbirimize küseriz.				
53. Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.				
54. Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.				

CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
55. Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi)ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.				
56. Aile içinde birbirimize güveniriz.				
57. Ağlamak istediğimizde birbirimizden çekinmeden ağlayabiliriz.				
58. İşimize (okulumuza ) yetişmekte güçlük çekeriz.				
59. Aile içinde birisi hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.				
60.Problemlerimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.				

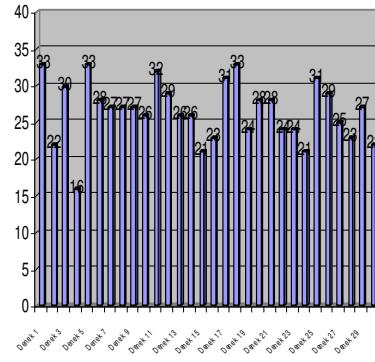
## EK - 5: AYDA Ölçeği Alt Testleri



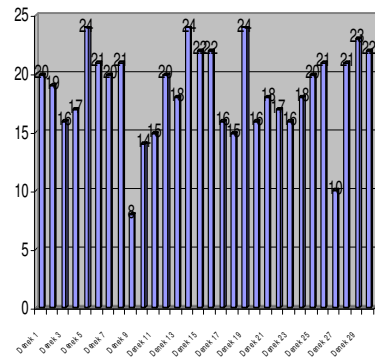
Üniversite Mezunu Olmayan Deneklerin AYDA Ölçeği Yönetim Alttestinden Aldıkları Değerler



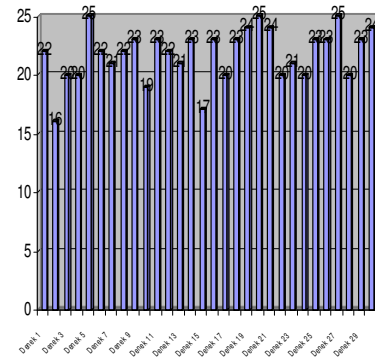
Üniversite Mezunu Deneklerin AYDA Ölçeği Yönetim Alttestinden Aldıkları Değerler

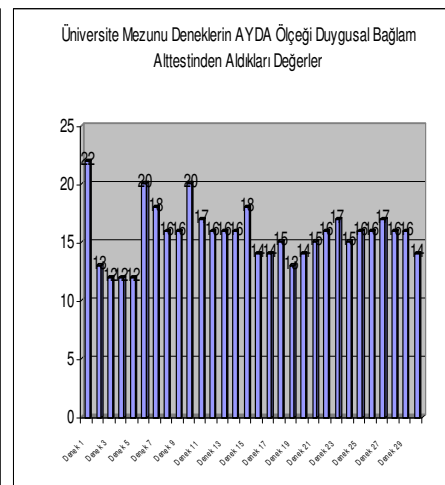
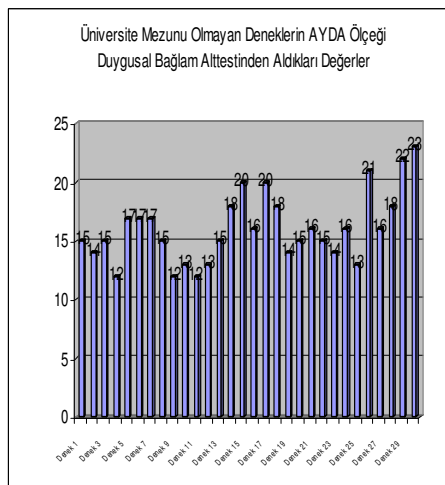
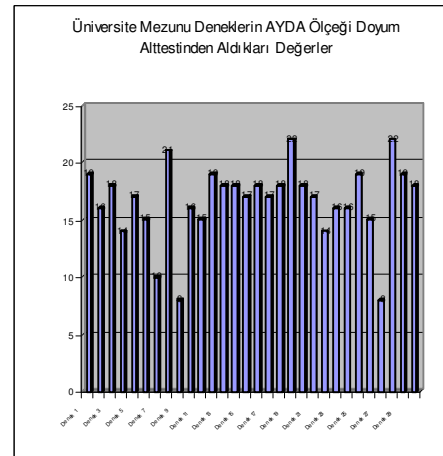
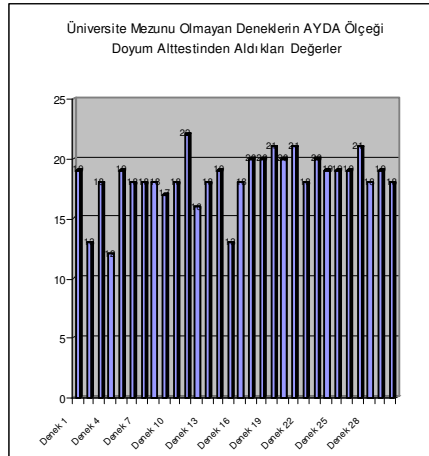


Üniversite Mezunu Olmayan Deneklerin AYDA Ölçeği Yetkinlik Alttestinden Aldıkları Değerler

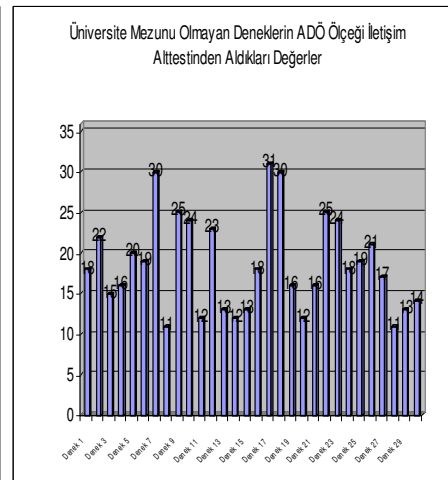
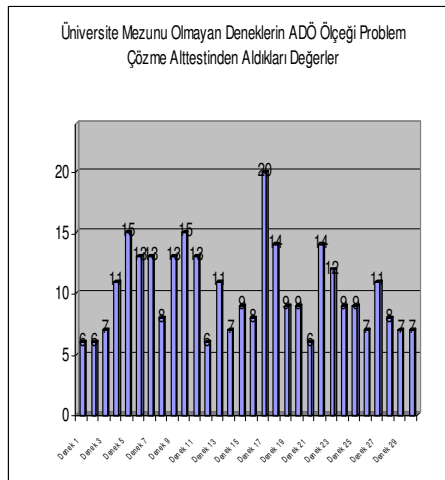
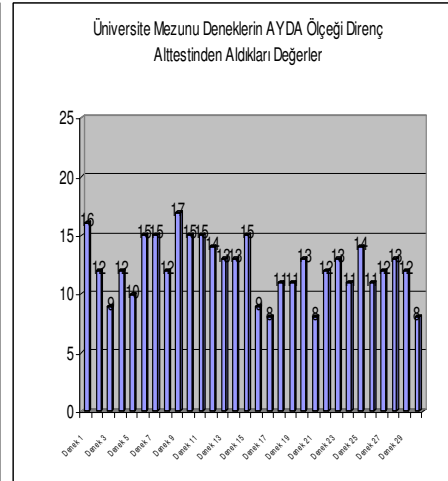
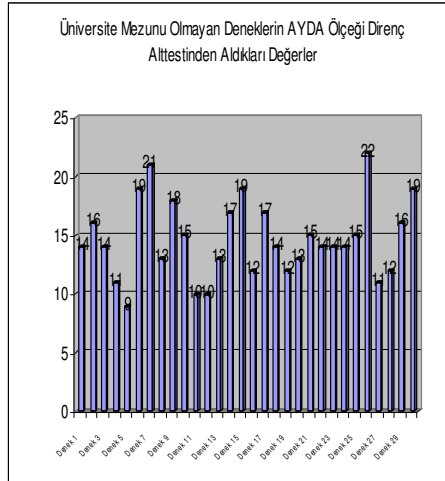


Üniversite Mezunu Deneklerin AYDA Ölçeği Yetkinlik Alttestinden Aldıkları Değerler

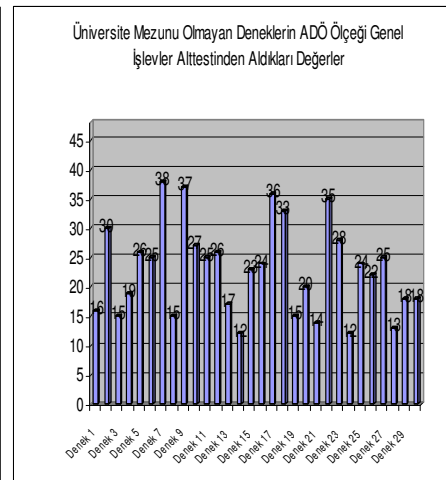
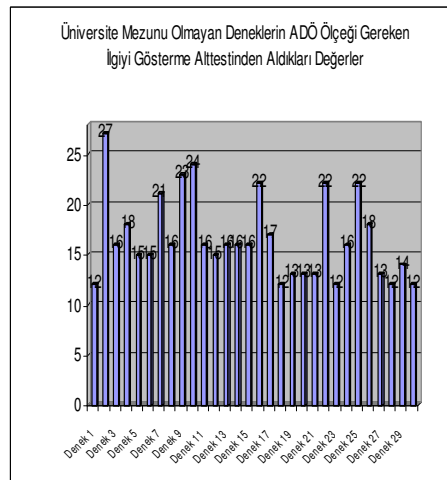
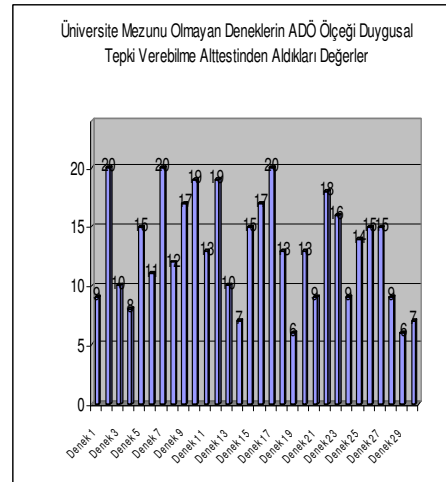
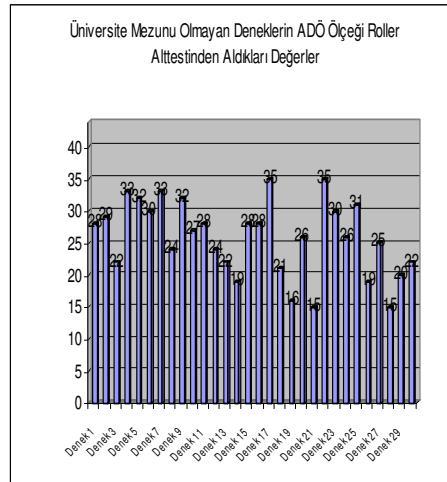


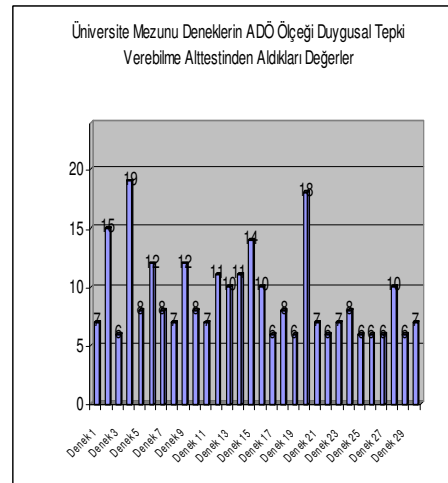
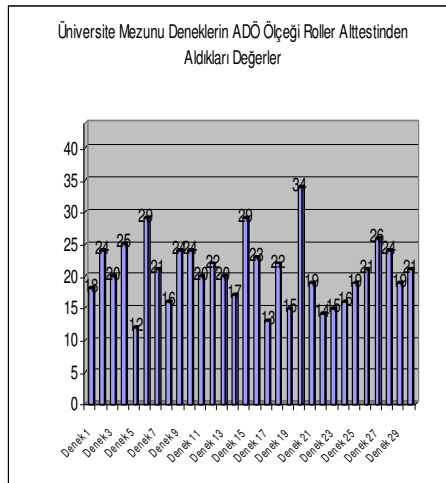
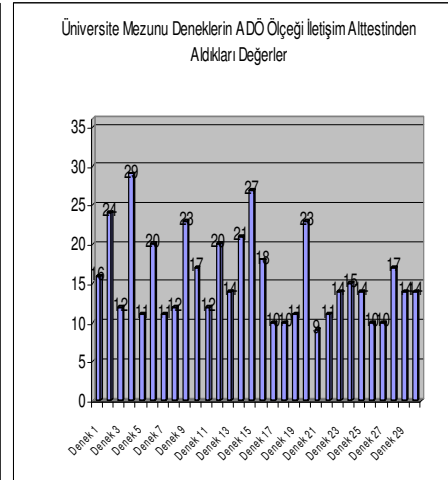
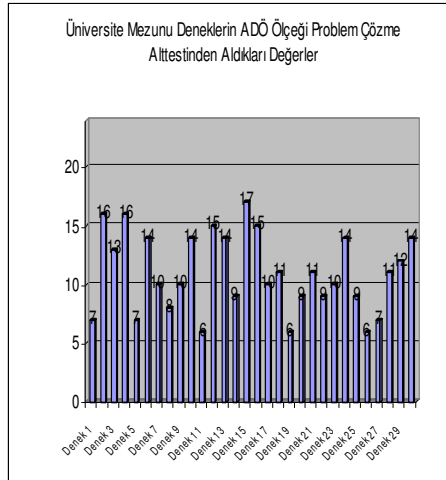


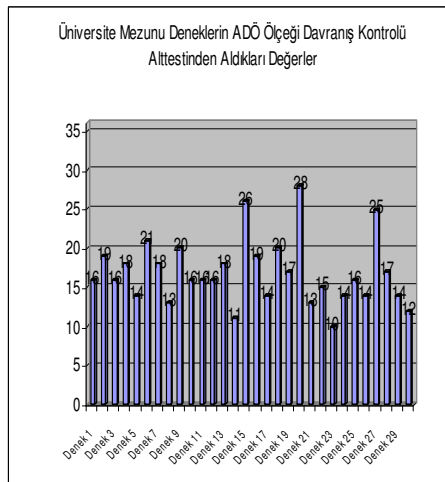
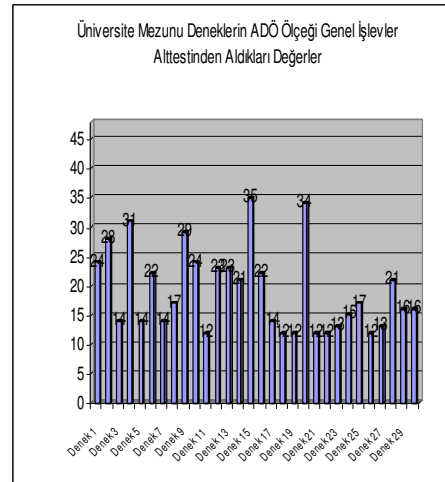
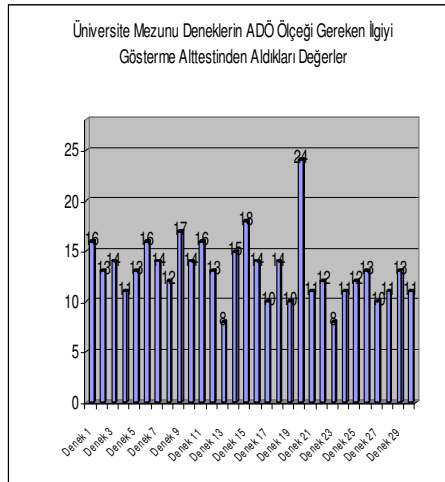




## EK – 6: ADÖ Ölçeği Alt Testleri







#### KISALTMALAR:

CEDAW: Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi.

ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

AYDA: Aile Yapısını Değerlendirme Aracı

